

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Poslechové činnosti v hudební výchově ve 4. a 5. ročníku ZŠ

Vypracovala: Petra Nestávalová
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Mašková, Dis.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích, 20. 4. 2023

.....

Petra Nestálová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Lucii Maškové, Dis., za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Dále bych ráda poděkovala základní škole v Českém Krumlově, kde mi bylo umožněno provést výzkumné šetření.

Abstrakt

Diplomová práce řeší problematiku poslechu a poslechových činností na 1. stupni základní školy. Konkrétně se zaměřuje na 4. a 5. ročník. Teoretická část se zmiňuje o hudebním vývoji dítěte, jehož znalost je předpokladem pro úspěšné didaktické vedení poslechových hodin. Dále se práce zabývá metodikou poslechových činností. Popisuje složky poslechové skladby, na které se lze s žáky zaměřit. Nedílnou součástí práce je soubor osmi příprav zaměřených na poslech. Každá příprava je doplněna o pracovní list, jenž usnadňuje interpretaci skladby. Práce obsahuje výsledky výzkumného šetření, které porovnává poslechové schopnosti u žáků ve vybrané třídě před a po absolvování připravených hodin hudební výchovy. Práce si klade za cíl především poukázat na důležitost poslechu na 1. stupni základní školy a předat zkušenosti s vedením poslechových činností.

Klíčová slova: hudební výchova; hudební činnosti; poslechové činnosti; poslechové schopnosti

Abstract

The thesis addresses the issue of listening and listening activities at the primary school level, specifically focusing on the 4th and 5th grades. The theoretical part discusses the child's musical development, the knowledge of which is a prerequisite for successful didactic guidance during listening lessons. The thesis also deals with the methodology of listening activities and describes the components of a listening composition that can be used to engage students. An integral part of the thesis is a collection of eight lesson plans focused on listening, each of which is accompanied by a worksheet that facilitates interpretation of the composition. The thesis contains the results of a research study that compares the listening abilities of students in a selected class before and after completing the prepared music lessons. The primary objective of the thesis is to highlight the importance of listening at the primary school level and to provide experience in guiding listening activities.

Keywords: music education; musical activities; listening activities; listening skills

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HUDEBNÍ VNÍMÁNÍ.....	9
1.1 Rozlišování tónové výšky.....	10
1.2 Rozlišování tónové barvy	11
1.3 Rozlišování hlasitosti tónů	11
1.4 Rozlišování délky tónů	12
2 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	13
2.1 Hudební schopnosti	13
2.2 Průběh hudebního vývoje	14
3 HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ	17
3.1 Hudební výchova v Rámcově vzdělávacím programu.....	17
3.2 Hudební činnosti.....	19
4 POSLECHOVÉ ČINNOSTI NA 1. STUPNI ZŠ	21
4.1 Cíle a úkoly poslechových činností.....	21
4.2 Hudebně výrazové prostředky v poslechových skladbách.....	22
4.3 Organizace a metodika poslechových činností.....	25
4.4 Výběr skladeb k poslechu.....	27
4.5 Poslech v učebnicích hudební výchovy pro 4. a 5. ročník ZŠ.....	29
PRAKTICKÁ ČÁST	35
5 UVEDENÍ DO VÝZKUMU	36
5.1 Stanovení hypotéz	36
5.2 Lokalizace, časový harmonogram a materiální zabezpečení	38
6 VÝBĚR POSLECHOVÝCH SKLADEB	39
7 PŘÍPRAVY NA HODINY HUDEBNÍ VÝCHOVY	42
7.1 Příprava na hodinu č. 1	43

7.1.1	Reflexe první hodiny	46
7.2	Příprava na hodinu č. 2	50
7.2.1	Reflexe druhé hodiny	54
7.3	Příprava na hodinu č. 3	57
7.3.1	Reflexe třetí hodiny	60
7.4	Příprava na hodinu č. 4	63
7.4.1	Reflexe čtvrté hodiny	67
7.5	Příprava na hodinu č. 5	69
7.5.1	Reflexe páté hodiny	73
7.6	Příprava na hodinu č. 6	75
7.6.1	Reflexe šesté hodiny	79
7.7	Příprava na hodinu č. 7	82
7.7.1	Reflexe sedmé hodiny	86
7.8	Příprava na hodinu č. 8	88
7.8.1	Reflexe osmé hodiny	92
8	ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	94
8.1	Průběh testování	94
8.2	Výsledky testování	97
8.3	Ověření hypotéz	107
8.4	Diskuse	108
	ZÁVĚR	110
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	112
	SEZNAM OBRÁZKŮ	115
	SEZNAM GRAFŮ	116
	SEZNAM TABULEK	117
	SEZNAM PŘÍLOH	118

ÚVOD

Hudba je od nepaměti součástí našich životů a dennodenně nás obklopuje. Poslech hudby je pro většinu z nás způsobem relaxace a zábavy. V dnešní době se však setkáváme také s hudbou, kterou jsme si k poslechu sami nevybrali. Jedná se především o hudbu v obchodních centrech, restauracích či kavárnách. Mnozí lidé se tak mohou cítit poslechem přehlčení. Z toho důvodu je velmi důležité pečlivě zvolit hudbu, kterou se rozhodneme záměrně vnímat a která nebude jen doprovodným elementem k jiné činnosti. Hudební cit se v dětech rozvíjí od narození a je ovlivněn několika faktory. Právě učitelé na 1. stupni ZŠ se mohou ve významné míře podílet na budování estetického citění u žáků tím, že je budou seznamovat s hodnotnou hudbou a naučí je soustředěnému poslechu.

Téma poslechových činností je mi velmi blízké již od dětství. S poslechem vážné hudby jsem se setkávala především díky rodině. Naopak ve školním prostředí byl poslech zařazován do hodin hudební výchovy jen výjimečně, navíc až od vyšších ročníků. Také v současnosti se často setkávám s tím, že hudební výchova je mnohdy považována za předmět vedlejší a poslechové hodiny na některých školách téměř zcela chybí. Pro správný hudební vývoj jedince je ovšem nutné podporovat všechny hudební schopnosti a dovednosti ve stejné míře.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se zaměřuje nejprve na hudební vývoj jedince, jehož znalost je základem pro výběr vhodné poslechové skladby. Dále teoretická část popisuje obecně předmět hudební výchova na 1. stupni ZŠ a její zastoupení v aktuálním Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání a taktéž zmiňuje hudební činnosti, na něž se lze s žáky při výuce zaměřit. Největší část teoretické části práce se zabývá poslechovými činnostmi, jejich organizací, metodikou a výběrem skladeb k poslechu. Věnuje se také nejdůležitějším hudebně výrazovým prostředkům, na které se můžeme s žáky při poslechu soustředit.

Praktická část práce popisuje výzkumné šetření, které se zaměřuje na poslechové činnosti ve 4. a 5. ročníku ZŠ. Součástí práce je osm příprav na hodiny hudební výchovy, které jsou ověřené v praxi. Ke každé přípravě náleží také reflexe shrnující průběh hodiny a pracovní list, který usnadňuje interpretaci skladby žákům i vyučujícím. Dále praktická část obsahuje výsledky testování žáků ve vybrané třídě a sleduje zlepšení jejich poslechových schopností po osmi odučených hodinách.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNÍ VNÍMÁNÍ

Pro poslech je nezbytné vnímání hudby a následně její zpracování v psychice člověka. V hudební psychologii se hudební vnímání označuje jako percepce. Percepce představuje aktivní proces poznávání hudby v lidském vědomí prostřednictvím smyslových orgánů. Dalším důležitým termínem, se kterým hudební psychologie pracuje, je apercepce. Tento pojem označuje komplikovaný psychický proces, při němž posluchač zpracovává smyslový hudební podnět, proniká do jeho obsahu a prožívá ho. Hudební vnímání postupně ovlivňuje také životní zkušenost jedince a odráží se v hodnocení hudebního podnětu (Sedlák, 1990).

K hudebnímu vnímání dochází prostřednictvím sluchového analyzátoru. Ten je tvořen sluchovým orgánem, sluchovou nervovou dráhou a částí mozkové kůry ve spánkovém laloku levé hemisféry. Za nejdůležitější část sluchového orgánu pro vnímání hudby je považován hlemýžď. Právě v této oblasti vnitřního ucha se zvukové podněty přeměňují na nervové vzruchy. V hlemýždi také probíhá rozlišení podnětů dle kmitočtů, které určují výšku a barvu slyšeného tónu. K detailnější analýze pak dochází v centrální nervové soustavě. Tuto analýzu je možné v průběhu času cvičením zdokonalit.

Zvuky vnímané sluchovým analyzátozem vznikají pomocí kmitání (vibrace či oscilace). Pokud dojde k rozkmitání zdrojového tělesa, vzniklé vlnění se začne šířit do okolního prostředí, odkud jsou zvuky zachyceny sluchem. Podle způsobu kmitání lze zvuky rozlišit na hudební a nehudební. Nehudební zvuky se označují jako hluky (šelesty, rány, vrzání a podobně). Vznikají jako nepravidelné kmitání různých těles. Hluky jsou v hudbě zastoupeny především díky skupině bicích nástrojů. Hudební zvuky se nazývají tóny. Na rozdíl od hluků vznikají díky pravidelnému chvění (nejčastěji strun, hlasivek či vzduchového sloupce). Většina tónů se vyskytuje ve složené podobě – ta obsahuje základní tón a velké množství svrchních harmonických tónů, jež se označují jako alikvotní (Sedlák & Váňová, 2012).

Složené tóny mají čtyři základní vlastnosti. Frekvence je definována jako počet kmitů za vteřinu. Tón je tím vyšší, čím je větší frekvence. Intenzita představuje velikost amplitudy při kmitání, tzv. rozkmit, a v hudbě se pak projevuje jako hlasitost. Trvání zvukového podnětu podmiňuje délku tónu. Poslední vlastností je tónové spektrum alikvotních tónů určující barvu (témbr) tónu (Sedlák & Váňová, 2012; Zich 1981).

1.1 Rozlišování tónové výšky

Vnímání výšky tónu je z hlediska psychologie složitý jev. Úzce souvisí s barvou (témbrem) a také závisí na hlasitosti. Oproti těmto dvěma vlastnostem je však možné tónovou výšku přesně zapsat do notopisu a podle něj ji reprodukovat. Výšku tónu udává frekvence, jejíž základní jednotkou je herz (Hz) definovaný jako počet kmitů za vteřinu. Lidské sluchové ústrojí dokáže vnímat frekvenci v rozmezí 16 až 20 000 Hz. Nad horní hranicí se nachází ultrazvuk, který na rozdíl od lidí slyší některá zvířata (např. psi a netopýři). Pod dolní hranicí leží infrazvuk. Ten lidské ucho vnímá jako chvění či dunění. V hudbě frekvenční pásmo obvykle sahá pouze k 16 000 Hz. Rozsah hudebních nástrojů je však ještě menší, od 16 do 8000 Hz, což odpovídá tónovému rozpětí od C₂ do c⁵ (Sedlák & Váňová, 2012).

Jak je již zmíněno, výška tónu je propojena s barvou. Se změnou výšky současně dochází i ke změně témbu. Vysoké tóny se zdají být jasné, ostré a lehké. Naopak tóny hluboké vnímá lidské sluchové ústrojí jako temné, těžké a objemné. S tímto popisem se pojí lidská zkušenost, že drobné předměty většinou vydávají vysoké tóny a velké předměty tóny hluboké. Také pro děti je mnohem snazší rozlišovat tónovou výšku pomocí témbrové stránky, protože označení hudební výšky jako vysoká a nízká je pro ně velmi abstraktní (Sedlák, 1989; Zich 1981).

Na základě toho, jakým způsobem člověk rozlišuje tónovou výšku, se hudební sluch rozlišuje na absolutní a relativní. Jako absolutní sluch se označuje schopnost určit výšku tónu bez přechodného zadání opěrného tónu, u kterého je výška známá. Výskyt absolutního sluchu je velmi vzácný a často se pojí s výrazným hudebním nadáním. Je třeba odlišovat sluch absolutní a sluch standardního tónu. Ten se v hudební psychologii nazývá pseudoabsolutní či absolutní sluch speciální. V tomto případě se jedná o schopnost získanou dlouhodobou hudební praxí, pomocí níž se v paměti postupně vytvoří představa daného tónu v jeho absolutní výšce (např. tón a¹ u houslistů či c¹ u klavíristů). Oproti tomu jedinec s relativním hudebním sluchem dokáže určit výškové vztahy tónů až na základě jiného výchozího tónu, jehož výšku předem zná. Pomocí relativního sluchu lze nejnadhěji rozpoznat tóny ve středních polohách, které odpovídají rozsahu pěveckého hlasu (Sedlák & Váňová, 2012).

1.2 Rozlišování tónové barvy

Tónovou barvu (témbr) tvoří kromě základního tónu také široké spektrum svrchních harmonických tónů, které se nazývají alikvotní. Alikvotní tóny mají frekvenci o hodnotě několikanásobku kmitočtu základního tónu. Lidské sluchové ústrojí však vnímá všechny tyto tóny jako celek s určitou barvou. Témbr se výrazně podílí na hudebním výrazu. Tóny obsahující malý počet alikvotních tónů zní měkce, naopak vysoký počet alikvotních tónů vytváří plný a ostrý vjem (Sedlák & Váňová, 2012).

K výsledné tónové barvě přispívají také tzv. přechodové děje při vzniku a doznívání tónu. Jedná se o moment nakmitávání, kdy těleso z klidové polohy přechází do plného znění. Stejná struna zní rozdílně podle toho, jakým předmětem je rozkmitána (smyčcem, úderem kladívka či trsnutím). S nakmitáváním se pojí též náběhový čas určující dobu od nasazení tónu k jeho plnému znění. Navenek se projevuje jako vedlejší šelesty, šumy a hluky, které jsou příznačné pro daný hudební nástroj (Sedlák, 1990).

Barva tónu je v některých případech ovlivněna vibratem. Jako vibrato se označuje pravidelné kolísání výšky a intenzity. Ve střední poloze se výška mění obvykle v rozmezí 5, 6 až 7 Hz. Vibrato je osobité a specifické pro každý druh hudebních nástrojů a pěveckých hlasů. V pěveckém projevu se vibrato objevuje jako složka školených hlasů nebo u hudebně nadaných dětí, které začnou brzy zpívat intonačně čistě. V instrumentální hudbě se lze s vibratem nejčastěji setkat u skupiny smyčcových a některých dechových nástrojů (Sedlák & Váňová, 2012).

1.3 Rozlišování hlasitosti tónů

Hlasitost (síla) tónů je výsledkem působení intenzity zvuku v našem vědomí. Lidské sluchové ústrojí rozpoznává zvuk s větší intenzitou jako hlasitější (silnější) a naopak zvuk s menší intenzitou jako tišší (slabší). Jednotkou intenzity zvuku je decibel (dB). Jeden decibel odpovídá přibližně takové změně hlasitosti, kterou lze ještě sluchem zaznamenat. Sluchový vjem nad hladinu 120 dB způsobuje bolest, a proto se tato hladina označuje jako práh bolesti (Sedlák, 1990).

Rozlišovací schopnost hlasitosti je závislá také na frekvenci tónů. Hlasitost je možné nejspíše určit u tónů střední výšky. Zběhlý posluchač dokáže rozlišit až 260 různých stupňů hlasitosti. Ovšem u vysokých tónů jde asi o 16 dynamických stupňů a u hlubokých tónů pouze o 3 hlasitosti (Sedlák, 1989). Na rozdíl od výšky a barvy je

pro lidské vědomí snazší vnímat rozdíly v hlasitosti. Důvodem je pravděpodobně to, že tato vlastnost tónu působí kvantitativním dojmem. Velká intenzita způsobuje hlasitý hudební vjem, a naopak malá intenzita se pojí s hudbou tichou. Hlasitost jednotlivých tónů je mezi sebou možné porovnat. Člověk však s přesností neurčí, je-li daný tón například dvakrát či třikrát silnější než druhý (Zich, 1981).

V notovém zápise lze hlasitost zaznamenat pouze přibližně za pomoci dynamických znamének (od *ppp* do *fff*). Přesný záznam hlasitosti v decibelech je možný v syntetické hudbě. Vnímání hlasitosti hudby v našem vědomí je relativní. Nejsilnější dynamické možnosti smyčcového kvarteta jsou totiž srovnatelné se středním stupněm dynamiky orchestru a podobně (Sedlák & Váňová, 2012).

1.4 Rozlišování délky tónů

Aby sluchové ústrojí mohlo zaznamenat tóny různé výšky, barvy a hlasitosti, je nutné, aby zdrojové těleso kmitalo potřebnou dobu. Tato nutná doba kmitání se označuje jako časový práh a je závislá na intenzitě a frekvenci tónů. Nejnižší časový práh se nachází u tónů středních výšek, na které je lidské ucho nejcitlivější. Tón je po dobu svého trvání vnímán různě. Sluchový vjem s plynoucím časem roste a své konečné hlasitosti dosáhne až po určitém zlomku vteřiny (přibližně 15 až 80 milisekund). Stejně tak po doznění tónu lidské ucho potřebuje krátký čas (asi 20 milisekund) k ukončení akustických dějů. Pokud tato doba není dodržena a tóny následují rychle za sebou, působí jako jeden spojitý vjem (Sedlák & Váňová, 2012).

Stejně jako u předchozích vlastností tónů dochází i při posuzování délky k subjektivnímu zpracování ve vědomí posluchače. Nejpřesněji lze vnímat délky trvání okolo 500 až 1000 milisekund. Kratší trvání vzbuzuje dojem delšího času a naopak u delších trvání dochází často k podhodnocení reálného času. Vnímání délky souvisí též s intenzitou tónů, kdy hlasité tóny působí jako delší. Závislost však funguje i opačně. Při krátkodobém zvukovém působení se hlasitost tónů zdá být slabší než při delším zněním. Délkou tónu je tedy ovlivněna technika hry. Pro příklad lze uvést staccato. Pokud chce hráč dosáhnout určité dynamiky, je nutné hrát rychleji a ostřeji než legato (Sedlák & Váňová, 2012).

2 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE

Pokud má být hudebně výchovný proces úspěšný, učitel by měl dle Sedláka a kol. (1977) respektovat hudební vývoj dítěte. Při výběru výukových metod a postupů je třeba mít na zřeteli činitele hudebního vývoje. Činitele lze rozdělit na vnitřní a vnější, vzájemně se však velmi prolínají a ovlivňují. Voborník a Schnierer (1982) uvádí jako nejdůležitější vnitřní předpoklad hudební vlohy. Hudební vlohy podmiňují jednotlivé hudební schopnosti. Vlohy je však nutné objevovat pomocí hudebních činností. Slaběji rozvinuté vlohy pak vyžadují větší výchovný vliv, aby se projeví. Naopak silné vlohy mohou být zřetelné i při menší stimulaci. Soubor silně rozvinutých vloh nazýváme jako hudební nadání. Mezi vnější činitele patří mimo jiné rodinné a školní prostředí, kde dítě vyrůstá. Velký vliv má také hudba, která nás obklopuje v denních situacích.

Hudební vývoj má určité charakteristické rysy a zákonitosti. Všechny děti s běžným průběhem duševního vývoje se narodí s potenciálními hudebními schopnostmi, které lze dále rozvíjet. Proces hudebního vývoje lze chápat jako zákonitý jev nervového systému, jenž je podmíněn vztahem daného jedince k hudbě. Proces vývoje můžeme urychlovat a řídit vhodnými pedagogickými metodami. Hudební vývoj je považován za součást lidské osobnosti – je neoddělitelně spojen s vlastnostmi člověka a psychickými změnami v průběhu jeho života. Za podmínku správného hudebního vývoje je považována vyzrálost nervové soustavy. Zrání je závislé na genetice, učení a prostředí. V každém vývojovém období je pak možné rozvíjet specifické hudební schopnosti (Sedlák & Váňová, 2012).

2.1 Hudební schopnosti

Výstižnou charakteristiku hudebních schopností uvádí Sedlák (1989, s. 13), který je definuje jako „*psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich značnou úspěšnost.*“ Dále je možné opřít se o definici Holase (2013), jenž hudební schopnosti považuje za zvláštní osobnostní rys. Podle něj závisí úroveň hudebních schopností do určité míry na vlohovém základu. Mimo vlohy je však podmíněna také věkem, kulturními vlivy a prostředím.

Hudební schopnosti se klasifikují do čtyř kategorií. Jako první se uvádí hudebně sluchové schopnosti. Ty se uplatňují v rozlišování vlastností tónů jako je barva, výška, délka či hlasitost. Druhá kategorie zahrnuje psychomotorické schopnosti, díky nimž jsme schopni rozlišit rytmus, metrum, hybnost a tempo. Třetí kategorie obsahuje

analyticko-syntetické schopnosti, které nám umožňují rozpoznat hudebně výrazové prostředky. Tuto kategorii lze dále vnitřně dělit na hudební paměť, tonální a harmonické cítění, rytmické cítění a hudební představivost. Do čtvrté kategorie spadají hudebně intelektové schopnosti. Tyto se podílí na tvořivých a interpretačních hudebních činnostech. Opět můžeme schopnosti v této kategorii dále dělit, a to na hudební fantazii a hudební myšlení (Sedlák, 1989).

Hudební sluch je považován za schopnost nezbytnou pro všechny hudební činnosti. Díky hudebnímu sluchu jsme schopni představit si slyšenou hudbu, poté si ji znovu vybavit a rozpoznat. Hudební sluch se kryje s první a druhou kategorií hudebních schopností, jelikož nám umožňuje vnímat vlastnosti tónů, ale podílí se také na rytmickém a harmonickém cítění. Hudební sluch má zásluhu na rozlišování tónů znějících současně (sluch harmonický), ale také na rozlišování tónů v postupném pořadí (sluch melodický) (Sedlák et al., 1977; Voborník & Schnierer, 1982).

Zřejmá je také vazba mezi hudebními schopnostmi a dovednostmi. Schopnosti jako vnitřní psychické struktury je těžké navenek rozpoznat – pro jejich rozpoznání nám slouží hudební dovednost, která je vnějším projevem schopnosti. Hudební schopnosti tak rozvíjíme prostřednictvím hudebních dovedností. Tento vztah platí i obráceně. Díky hudebním schopnostem je možné osvojit si hudební dovednosti (Sedlák & Váňová, 2012).

2.2 Průběh hudebního vývoje

Hudební vývoj probíhá v několika etapách. Sedlák (1990) rozděluje vývoj na čtyři etapy. První je období předškolního věku, tj. od narození do 6 let věku dítěte. Období končí nástupem dítěte na základní školu. Toto období se dále vnitřně dělí na období nemluvněte a batolete zakončené 3. rokem věku dítěte a období návštěvy mateřské školy. Jako druhá etapa je uvedeno období mladšího školního věku (prepubescence). Období je ohraničeno věkem 6 až 11 let. Jako třetí období Sedlák zmiňuje období středního školního věku (puberta) od 12 do 15 let. Poslední etapa je nazvána jako období staršího školního věku (postpubescence, dospělost). Toto období končí 20. až 22. rokem života jedince. Toto rozdělení však není pevně dané a ve vývoji jsou časté individuální rozdíly.

Tato diplomová práce se zaměřuje na žáky 4. a 5. ročníku ZŠ, kteří vývojově patří pod období mladšího školního věku. Vstup do základní školy je významným mezníkem ve

vývoji každého dítěte. Kvalitně vedené hodiny hudební výchovy podmiňují hudební rozvoj a celkový psychický vývoj dítěte. Dítě musí při vstupu do školy dosahovat určité školní připravenosti. Dítě by během tohoto období mělo být všestranně hudebně rozvíjeno. Učitel by měl žákům mladšího školního věku pomoci vytvořit pevné pěvecké návyky. Dále je důležité cvičit schopnost soustředěného poslechu vhodných skladeb. V neposlední řadě je také žádoucí rozvíjet motoriku potřebnou pro tělesné pohyby do hudby či pro hru na hudební nástroje. Děti v tomto období prochází rychlým tělesným i duševním růstem. Roste také pozornost dítěte, která umožňuje poslech náročnějších skladeb. Změnou prochází i hudební paměť – zlepšuje se její kapacita a funkce. Dítě mladšího školního věku si dokáže zamapatovat jednoduchý nápěv a následně ho reprodukovat. V tomto období můžeme rozvíjet také dětskou hudební tvořivost (Sedlák, 1990; Sedlák & Váňová, 2012).

Jinou etapizaci hudebního vývoje nabízí Holas (2004). Podle něj probíhá vývoj ve třech etapách. První období odehrávající se do 1,5 roku života jedince se nazývá orientace ve zvukovém prostoru. V tomto období se projevují první reakce na hudební podněty. Jako druhé období je označena orientace v tónovém prostoru probíhající ve dvou fázích, a to difúzní a srovnávací. Difúzní fáze je ohraničena věkem 1,5 až 4 roky. Dítě začíná rytmicky i intonačně napodobat jednoduché písně a formuje se jeho základní hudební paměť. Srovnávací fáze navazuje na difúzní a končí 6. rokem věku dítěte. Období je charakteristické především chápáním základních výrazových prostředků (například vysoko – nízko, rychle – pomalu). Orientace v hudebním prostoru je název třetího období. Tato etapa má tři fáze. Vstupem do školy začíná fáze analyticko-syntetická, která končí 10. rokem věku. Dochází zejména k upevnění tonálního cítění. Žáci tak dokážou lépe rozpoznat hudebně výrazové prostředky. Fáze evoluční odpovídá 11. až 14. roku. Žáci v tomto období si více uvědomují cíle hudebních činností a jsou schopni vystižnější interpretace skladby. Poslední fáze je zakončena 18. rokem a nazýváme ji fází systémovou. Student je již mnohem samostatnější v rozvoji hudebních schopností a dokáže se umělecky vyjadřovat.

V průběhu hudebního vývoje se s hudbou setkáváme třemi způsoby, a to poslechem, reprodukcí a tvorbou. Hudba nás obklopuje již od samého narození, ale pouhý poslech z nás nedokáže vychovat hudebníky. Díky poslechu si však od dětství vytváříme k hudbě vztah. Je proto důležité seznámit žáky školního věku s pestrostí hudebních

druhů a žánrů, na základě nichž si každý jedinec vytvoří vlastní hudební svět (Daniel, 2010).

3 HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 1. STUPNI ZŠ

Hudební výchova na 1. stupni ZŠ je významným vyučovacím předmětem, jenž se podílí na rozvoji osobnosti dítěte. Díky hudbě mohou žáci již v útlém věku poznat významné hodnoty, které si osvojí především prožíváním a tvořením (Šobáňová, 2018). Posláním hudební výchovy je podporovat hudební zájmy a potřeby žáků. Účinný hudební výcvik musí být všestranný, aby rozvíjel hudební schopnosti a dovednosti komplexně. Úkolem učitele je vytvořit pro žáky podporující a stimulující prostředí, které vede k aktivizaci žáků. Žáci by tedy v hodinách měli dostat prostor pro vlastní tvořivost. Hudební vyučování musí být cílevědomé a systematické (Sedlák & Siebr, 1985).

Centrem hudební výchovy na 1. stupni ZŠ jsou hudební činnosti. Žáci se během vyučovacích hodin setkají s výcvikem zpěvu, intonace, rytmu i improvizace. K hudební výchově neodmyslitelně patří také poslech, který rozvíjí estetické cítění. Hlavním cílem hudební výchovy je však přinášet dětem z hudby radost (Daniel, 2010).

3.1 Hudební výchova v Rámcově vzdělávacím programu

Hudebně výchovný proces se musí řídit určitým platným dokumentem. Před rokem 2005 byl tímto základním pedagogickým dokumentem učební plán. Většina škol využívala jednotné plány, které byly schválené MŠMT (Holas, 2004). Dnes je v oblasti základního vzdělávání žáků jediným platným kurikulárním dokumentem Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) v podobě platné od ledna 2021. Na základě tohoto dokumentu každá škola vytváří Školní vzdělávací program, podle něhož se uskutečňuje základní vzdělávání na dané škole.

Rámcově vzdělávací program udává obsah a očekávané výstupy pro jednotlivé vzdělávací oblasti. Vzdělávací obor hudební výchova spadá dle RVP ZV (2021) spolu s výtvarnou výchovou do vzdělávací oblasti Umění a kultura. Některé školy rozšiřují tuto oblast ještě o dramatickou výchovu. Vzdělávací oblast Umění a kultura má umožnit žákům poznávat okolí skrze zkušenost a osvojovat si svět spolu s estetickým účinkem. U žáků tak dochází k rozvoji tvořivosti a vnímavosti.

Vzdělávací obsah oboru hudební výchova je popsán zvlášť pro 1. a 2. stupeň základních škol. Tato diplomová práce se zabývá pouze obsahem 1. stupně ZŠ. Očekávané výstupy jsou rozděleny do dvou období. První období zahrnuje očekávané výstupy, které by měli žáci ovládat na konci 3. ročníku. Druhé období pak představuje očekávané výstupy

na konci 5. ročníku, které stanovují závaznou úroveň. Očekávané výstupy, které lze plnit v rámci poslechových hodin, jsou vypsány následovně (RVP ZV, 2021).

Na konci 1. období žák:

- „*HV-3-1-04: reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie;*
- *HV-3-1-05: rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby;*
- *HV-3-1-06: rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální“ (RVP ZV, 2021, s. 82).*

Na konci 2. období žák:

- „*HV-5-1-04: rozpozná hudební formu jednoduché písně či skladby;*
- *HV-5-1-06: rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků;*
- *HV-5-1-07: ztvárňuje hudbu pohybem s využitím tanečních kroků, na základě individuálních schopností a dovedností vytváří pohybové improvizace“ (RVP ZV, 2021, s. 82).*

Ze zmíněných výstupů v RVP ZV (2021) si lze udělat jasnou představu o požadované náplni vyučovacích hodin hudební výchovy zaměřených na poslech a poslechové činnosti. Žáci se zabývají kvalitou tónů, jako je délka, výška, síla a barva. Z hudebně výrazových prostředků se žáci učí rozpoznávat rytmus, melodii, dynamiku, harmonii a jejich změny v průběhu slyšené skladby. Díky poslechu také poznají hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální, seznámí se s hudebními nástroji a dělením zpěvních hlasů. Vybrané poslechové skladby by měly zahrnovat rozličné hudební žánry, styly i formy. Na 1. stupni ZŠ se žáci také naučí formulovat své myšlenky a slovně vyjádřit pocity z vyslechnuté skladby.

Pro náležité plnění očekávaných výstupů se hudební výchova zaměřuje na pět složek, které uvádí ve své publikaci Ladislav Daniel (2010). První složkou je zpěv s hlasovým výcvikem, jenž je spojen s intonací, rytmem a hudební naukou. Druhou složku tvoří hra na hudební nástroje. Třetí složka učí žáky improvizaci. Čtvrtá složka se zaměřuje na hudebně pohybovou výchovu. Pátá složka zahrnuje, pro tuto diplomovou práci důležitý, poslech hudby. Hodiny hudební výchovy musí obsáhnout všechny zmíněné složky.

Z toho důvodu je třeba hodiny systematicky plánovat. Předmět hudební výchovy má v dnešní podobě časovou dotaci jedné vyučovací hodiny týdně, což odpovídá přibližně 33 hodinám za školní rok. Každou první hodinu v měsíci žáci mohou nacvičit jednu píseň. Každá druhá hodina by pak byla věnována poslechu. Během roku by tak žáci stihli vyslechnout 7 až 8 skladeb, pokud v září, červnu a případně také v lednu dojde k opakování učiva. Třetí hodina pak dává prostor nácviku doprovodů na hudební nástroje či nácviku tanečních pohybů.

3.2 Hudební činnosti

Hudební výchova na 1. stupni ZŠ je realizována prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností. Jednotlivé činnosti se v hodinách vzájemně prolínají a ovlivňují. V rámci jedné vyučovací hodiny se nemusí vždy uplatnit všechny hudební činnosti. Jejich úkolem je komplexně rozvíjet osobnost žáka, především však jeho hudební schopnosti (Voborník & Schnierer, 1982).

Skrze **vokální činnosti** si žáci osvojí základní pěvecké dovednosti. Učitel by se měl zaměřit především na správné dýchání, tvoření tónů a artikulaci. Je také třeba pracovat na rozšiřování hlasového rozsahu žáků. Při vokálních činnostech je důležité dodržovat základní pěvecké návyky. Žáci při zpěvu mají sedět rovně, případně rovně stát, což umožňuje správné dýchání. Pro vokální činnosti je nezbytné naučit děti technicky správný nádech, který má být hluboký a tichý. Žáky je třeba vést k tomu, aby nekřičeli a snažili se zpívat lehce. Postupně tak lze s žáky nacvičit hlavový tón (Daniel, 2010). K vokálním činnostem patří také vícehlasý zpěv (lidový dvojhlas, kánon) a hudební rytmus, jenž je rozvíjen zejména zpěvem písní v 2/4, 3/4 a 4/4 taktu. Mezi vokální činnosti se řadí také jednoduchý záznam hudby (Synek, 2004). Žáci se seznámí s grafickou podobou notového zápisu písně. V neposlední řadě pod tyto činnosti patří také vokální intonace. V současnosti se pro nácvik intonace nejčastěji využívá tonální písňová metoda od hudebního pedagoga Ladislava Daniela. Tato metoda se opírá o diatonické postupy a volné nástupy (Daniel, 2010).

Instrumentální činnosti zahrnují hru na hudební nástroje. Pomocí nástrojů žáci vytvářejí rytmy a hrají jednoduché melodie. Nejčastěji se na 1. stupni ZŠ uplatňují rytmické nástroje z Orffova instrumentáře (ozvučná dřívka, drhlo, tamburína, rumba koule a další). Dále lze využít melodické nástroje jako keyboardy, zvonkohry a xylofony. Některé školy učí v rámci hodin hudební výchovy hru na zobcovou flétnu.

Tento nástroj je významný pro zdravý rozvoj dechu. Při hře na rytmické nástroje žáci reprodukuje rytmus písně, metrum a první dobu z taktu. Nejčastěji se setkají s taktem 2/4 a 3/4. U zdatnějších žáků lze do instrumentálních doprovodů zapojit také ostinato. Jedná se o krátkou figuru, která se opakuje v průběhu celé písně. Nejprve se žáci naučí rytmus vytleskat a poté přechází k vyřukání rytmu na hudební nástroj. Z melodických doprovodů se na 1. stupni ZŠ často využívá doprovod pentatonický. Lze ho použít k doprovodu durových písní bez citlivých tónů na 1. a 4. stupni. Instrumentální činnosti umožňují též rozvoj hudební tvořivosti a fantazie, jelikož pod ně patří také hudební improvizace. Hra na hudební nástroje je u dětí mladšího školního věku oblíbená a vzbuzuje u nich velký zájem o hudební činnosti (Daniel, 2010; Synek, 2004; Voborník & Schnierer, 1982).

Hudebně pohybové činnosti představují ztvárnění hudby pomocí pohybu a tance. Tělesné pohyby jsou spontánní dětskou reakcí na slyšenou hudbu. Jako první se objevují reakce na výrazný rytmus, později děti začínají pohybem reagovat také na ostatní hudebně výrazové prostředky (melodie, barva, dynamika, tempo a další). Cílem hudebně pohybových činností ve školním prostředí je usměrnění tělesných pohybů za účelem prohloubení prožitku z hudby. Do hodin hudební výchovy na 1. stupni ZŠ lze zařadit řadu pohybových činností od pohybů jednoduchých až po taneční. Od 1. třídy se žáci setkávají s „hrou na tělo“, při níž vyjadřují daný rytmus pouze za pomoci svého těla, například tleskáním, pleskáním a dupáním. Při této činnosti žáci nejčastěji rytmicky deklamují slova říkadel či lidových písní. Pohybové činnosti jsou často spojeny s poslechem hudby, kdy žáci pomocí pohybů vyjadřují změny v rytmu, melodii, výšce tónů, tempu či dynamice. K hudebně pohybovým činnostem patří také základy taktování v taktu 2/4, 3/4 a 4/4, taneční hry a jednoduché lidové tance (Sedlák & Siebr, 1985; Voborník & Schnierer, 1982).

Dále pod hudební činnosti na základní škole patří **poslechové činnosti**, kterým je věnována celá následující kapitola, poněvadž jsou pro tuto diplomovou práci zvláště významné.

4 POSLECHOVÉ ČINNOSTI NA 1. STUPNI ZŠ

Těžištěm hodin hudební výchovy na 1. stupni ZŠ jsou aktivní hudební činnosti. Nelze však opomenout ani receptivní složku, kterou nabízí právě činnosti poslechové. Díky těmto činnostem žáci mohou poznávat široké spektrum hudebních stylů, žánrů i forem. Aktivní hudební činnosti obvykle zahrnují pouze malou část hudebních skladeb, jako jsou lidové či umělé písně. Hlavním úkolem učitele hudební výchovy je naučit žáky aktivnímu a soustředěnému poslechu. Hudba, která nás denně obklopuje, je totiž většinou pouze zábavnou kulisou. Teprve záměrný poslech umožní žákům vnímat hudbu jako celek a potlačit všechny ostatní okolní vjemy. Žáci si k hudbě postupně vytvoří vztah a začnou ji esteticky hodnotit (Daniel, 2010).

Poslechové činnosti by měly být vždy propojené s ostatními hudebními činnostmi. Na základních školách se obvykle poslech provádí odděleně. Pokud má však poslechová hodina splnit vytyčené cíle, je nutné poslech podpořit další hudební činností. Správně vedená hodina poslechu podporuje aktivitu žáků a podněcuje je k činnosti. Nejedná se tedy pouze o pasivní naslouchání skladby, jak jsou poslechové hodiny často chápány a realizovány (Sedlák & Siebr, 1985).

4.1 Cíle a úkoly poslechových činností

Poslech a poslechové činnosti na 1. stupni ZŠ musí splňovat řadu cílů. Skrze poslech se žáci seznamují s hudebními druhy a žánry a také poznávají nejvýznamnější hudební osobnosti. Nejdůležitějším úkolem poslechových činností je však naučit žáky aktivně hudbu vnímat a následně s ní tvořivě pracovat. Díky poslechu lze rozvíjet estetické cítění a hudební vkus. Při poslechových hodinách s žáky postupně pracujeme na tom, aby byli schopni skladbu vlastními slovy zhodnotit a samostatně o ní přemýšlet. Dalším úkolem poslechových činností je představit žákům hudebně vyjadřovací prostředky. S žáky se lze při poslechu zaměřit především na melodii, rytmus a dynamiku, ve vyšších ročnících také na instrumentaci, formu a harmonii (Sedlák & Siebr, 1985; Voborník, 1993). Skrze poslech se žáci naučí rozlišovat vokální, instrumentální a vokálně instrumentální hudbu. Seznámí se s nástrojovými skupinami a s různými druhy hudebních souborů. Dále žáci poznávají dělení zpěvních hlasů, pěvecké sbory či dvojhlas (Voborník & Schnierer, 1982).

Interpretaci skladby usnadňuje znalost základních hudebních pojmů. Tyto pojmy žák využije při následné reflexi, ale také již při samotném poslechu skladby. Díky znalosti

pojmu se snáze orientuje v průběhu poslechu skladby a učitel lépe určí, na co se má žák soustředit. Žák se tak díky poslechu postupně seznámí s řadou pojmů z hudební terminologie (Daniel, 2010; Voborník & Schnierer, 1982).

Voborník (1993) nedoporučuje na 1. stupni ZŠ využívat poslech jako doplněk pro výklad dějin hudby. Dle něj se tento přístup k poslechu hodí spíše na 2. stupeň ZŠ. Naopak účinnější je s mladšími žáky poslechové skladby rozebírat skrze jejich obsah a hudební náplň. Interpretace skladby je zaměřena především na změny v hudebně vyjadřovacích prostředcích a na celkový dojem z hudebního díla. Z toho důvodu se pro poslech na 1. stupni ZŠ volí skladby, které obsahují kontrasty či napětí a následné uklidnění. Často se do poslechových hodin zařazují skladby výrazně dramatické nebo radostné.

4.2 Hudebně výrazové prostředky v poslechových skladbách

Těžištěm poslechových činností jsou, jak již bylo zmíněno, hudebně výrazové prostředky. Na 1. stupni ZŠ se nelze soustředit na všechny složky poslechové skladby najednou. Z toho důvodu je třeba před každým poslechem určit, které výrazové prostředky mají žáci sledovat. V nejnižších ročnících je možné (a vhodné) s žáky poznávat především vlastnosti tónů, melodii a její pohyb, rytmus, tempo a dynamiku. Od 4. ročníku lze poslechové činnosti obohatit o instrumentaci, harmonii a hudební formu. Na poslechovou skladbu však musíme vždy nahlížet celistvě a vnímat ji komplexně. Skrze změny v hudebně výrazových prostředcích tedy žáky vedeme k tomu, aby vlastními slovy popsali celkový dojem ze slyšené skladby (Sedlák & Siebr, 1985; Voborník, 1993).

Při poslechových činnostech se žáci již v nejnižších ročnících seznámí s pojmem **tón**. Žáci se nejprve učí rozpoznat rozdíl mezi tónem a hlukem. Tón má určitou výšku, kterou lze zahrát na hudební nástroj nebo zazpívat. Jako hluky se označují všechny ostatní zvuky kromě tónů. Jsou jimi nejrůznější šumy, syčení, skřípání, praskání a další. Dále žáci rozlišují jednotlivé vlastnosti tónů – délku, sílu, barvu a výšku (Zenk, 1988). Žáci si vlastnosti tónů osvojují pomocí porovnávání dvojic tónů (vysoký a hluboký, silný a slabý). Nejmenší potíže činí žákům síla a délka, náročnější je určování výšky tónu. Z toho důvodu žáci nejprve rozlišují dvojice tónů, které jsou výškově velmi vzdálené (protože rozdíl mezi nimi je velký, a tím pádem zřetelnější), a postupně se jejich vzdálenost zmenšuje. Vysoké a hluboké tóny si žáci snáze představí, pokud jsou

připodobněny ke zvukům zvířat (například skřivánek pro tóny vysoké a medvěd pro tóny hluboké). Tónovou výšku mohou žáci také znázornit aktivně pomocí pohybu. Pro vysoké tóny se nabízí chůze po špičkách či zvedání rukou. Při hlubokých tónech si žáci mohou sednout do dřepu, dupat nebo tleskat do podlahy. Tóny spolu se svou výškou mění také barvu. Vysoké tóny se zdají být světlé a jasné, naopak hluboké tóny vnímáme jako těžké a tmavé. Barvu tónu (témbr) žáci poznávají také skrze hudební nástroje a zpěvní hlasy (Sedlák et al., 1977).

Dalším hudebně výrazovým prostředkem je **melodie**. Žáci při poslechu rozpoznávají danou melodii v průběhu skladby a také sledují její směr. Naučí se rozlišit melodii klesající, stoupající a vyváženou. Melodické pohyby si žáci nejnázne představí na lidových skladbách s periodickou formou, které mají symetrické předvětí a závětí. Poté je možné přejít k melodicky náročnějším skladbám. Směr melodie si žáci snáze určí, pokud si melodii vizuálně představí. Využit lze například pohyb paží či celého těla. Melodie poslechové skladby často souvisí s ostatními hudebně vyjadřovacími prostředky. Žáci mohou určovat vztahy mezi melodií, dynamikou, tempem atd. Melodie je také nositelkou emocí, skrze ni lze vyjádřit hudební myšlenku. Jednoduchá melodie postupující po malých intervalech navozuje pocit klidu. Naopak melodie s velkými intervalovými skoky vyvolá citové napětí a vzrušení. Při rozhovoru o poslechové skladbě učitel vede žáky k tomu, aby melodii charakterizovali podle toho, jaké v nich vyvolává pocity (Sedlák et al., 1977; Sedlák & Siebr, 1985).

Při poslechových činnostech se žáci zaměřují také na **metrum**, **rytmus** a **tempo**. Tyto tři pojmy jsou navzájem propojené. **Metrum** v hudbě označuje střídání přízvučných (těžkých) a nepřízvučných (lehkých) dob. V notovém zápisu většinou odpovídá taktům. Na 1. stupni ZŠ žáci pracují především s metrem dvoudobým, třídobým a čtyřdobým. Jako prostředek pro vyjádření metra se využívá jednoduché taktování, na základě kterého jsou žáci schopni určit, na kolik dob se daná skladba počítá. **Rytmus** je chápán jako střídání tónů různé délky. Je vždy plně zapsán do not. Děti přirozeně cítí propojení mezi rytmem a pohybem. Vnímání rytmu je proto pro žáky mladšího školního věku jednodušší než chápání melodie. Rytmus se do poslechu zapojuje pomocí rytmických doprovodů na Orffovy hudební nástroje nebo díky tanečním pohybům. **Tempo** udává rychlost, jakou se skladba hraje. Při poslechových činnostech žáci určují, zda je tempo skladby pomalé či rychlé. S tempem se pojí další hudebně výrazový prostředek, a to **agogika**. Ta se ve skladbě projevuje jako změny tempa (zrychlení a zpomalení).

Se změnou tempa se často pojí také změna v dynamice (Herden, 1994; Voborník, 1993; Zenkl, 1988).

Dalším hudebně výrazovým prostředkem, se kterým lze pracovat v nižších ročnících ZŠ, je **dynamika**. Tento pojem označuje sílu (hlasitost) skladby. V notách je dynamika zaznamenána pomocí dynamických znamének. Pro popis dynamiky se používá české a italské názvosloví, se kterým je možné žáky seznámit. Především však učitel s žáky nacvičuje, aby dokázali vlastními slovy popsat, co se děje s dynamikou v průběhu skladby. Poslechové skladby mohou probíhat v jedné dynamice nebo dochází k dynamickým změnám. Žáci vyhledávají místa, kde ve skladbě slyší zeslabování či zesilování. Dynamické změny jsou často spjaty s pohybem melodie a se změnou tempa. Dále se zeslabování a zesilování projevuje při instrumentaci, například střídáním sólisty a orchestru. Dynamika se také významně podílí na celkové náladě skladby (Herden, 1994; Voborník, 1993).

Ve vyšších ročnících se při poslechových činnostech žáci zaměřují též na **barvu** (témbr) a **instrumentaci**. Učí se rozlišovat pěvecké hlasy podle jejich rozsahu, ale obzvláště podle barvy (soprán, alt, tenor a bas). Pod pojem instrumentace se řadí barva orchestru a jednotlivých nástrojů. Cílem poslechu je dovést žáky k pochopení, že skladatel záměrně zvolil určitý nástroj či zpěvní hlas na základě jejich barvy, aby tak vyjádřil hudební myšlenku. Díky poslechu se žáci seznámí s nástrojovými skupinami, do kterých přiřazují konkrétní hudební nástroje. Zvuk nástroje je dobré propojit s fotografií či obrázkem a jednoduše vysvětlit, jak se na nástroj hraje (Sedlák & Siebr, 1985).

Na 1. stupni ZŠ se dle Herdena (1994) má učitel soustředit především na tyto skupiny hudebních nástrojů:

- strunné smyčcové (housle, viola, violoncello, kontrabas),
- strunné drnkací (harfa, kytara),
- dechové dřevěné (příčná flétna, zobcová flétna, klarinet, hoboj, saxofon),
- dechové žesťové (trubka, lesní roh, tuba, trombon),
- bicí (velký buben, tamburína, činely, tympány, triangel a další),
- klávesové (klavír, varhany, akordeon).

Ve 4. a 5. ročníku ZŠ lze obrátit pozornost také k **harmonii**. Vnímat tuto složku skladeb a orientovat se v ní je pro žáky poměrně náročné. Harmonický sluch se u dětí vyvíjí postupně, můžeme ho však podpořit poslechem vícehlasé vokální a instrumentální hudby. K rozvoji harmonického cítění pomáhá také dvojhlasý zpěv a akordický doprovod hudebního nástroje při žakovském zpěvu. Žáci by měli umět rozeznat, zda je harmonie dána souzvukem hlasů, doprovodných nástrojů, nebo se ve skladbě vůbec nevyskytuje (skladby pro sólový nástroj či zpěv bez doprovodu). Nejdůležitějším úkolem poslechu v rámci harmonie je naučit žáky sluchem rozlišit durový a mollový akord (Sedlák & Siebr, 1985).

Dále se ve vyšších ročnících ZŠ učitel může zaměřit na **hudební formu**. Každé hudební dílo je vystavěno z různých částí, jež společně tvoří hudební celek. Studium stavby skladeb se zabývá nauka o hudebních formách. Žáci se zpočátku soustředí na vyhledávání důležitých hudebních myšlenek, které se nazývají témata. Jednotlivá témata se popisují písmeny (a, b, c). Nejjednodušší forma, s níž se žáci u skladeb setkají, se označuje jako malá písňová forma. Tuto formu mají nejčastěji lidové písně. Pokud se žáci orientují v této základní hudební formě, mohou pokročit k obtížnějším – velké písňové, variační a rondové formě. Skrze poslech se žáci setkají také s různorodými formovými druhy hudby. Z oblasti vokální hudby se jedná o lidové a umělé písně. Z oblasti instrumentální hudby poznají symfonické básně, sonáty, symfonie či koncerty. Vokálně instrumentální druhy jsou představovány zejména poslechem opery, operety nebo muzikálu (Lýsek et al., 1975; Voborník, 1993).

4.3 Organizace a metodika poslechových činností

V současném pojetí je hudební výchova dotována pouze jednou vyučovací hodinou týdně. Z toho důvodu je možné poslech do hodin zařazovat jednou měsíčně. Hodinu v září je třeba věnovat opakování z předchozího ročníku a při červnové hodině opakujeme učivo z celého uplynulého školního roku. Někdy se do výuky zařazuje také pololetní opakování v lednu. Na celý školní rok tedy vychází 7 nebo 8 hodin zaměřených na poslechové činnosti (Daniel, 2010).

Pokud má být poslechová hodina didakticky úspěšná a pro žáky zábavná, je třeba dodržet doporučený metodický postup. Samotné hodině předchází učitelova příprava na výuku. V rámci přípravy učitel zvolí poslechovou skladbu a důkladně se s ní seznámí. Učitel také musí předem rozhodnout, jakým způsobem skladbu pro žáky zprostředkuje.

Ideální možnost je zajištění živé hudby, k čemuž však v současné praxi dochází velmi zřídka. Nejčastěji se pro tyto účely volí hudba reprodukováná z přehrávacího zařízení. Zařízení je třeba před hodinou zkontrolovat, a zajistit tak žákům nerušený poslech (Daniel, 2010).

Metodický postup poslechové hodiny má několik částí. Hodina začíná motivací, která má zajistit zklidnění a koncentraci žáků. V této fázi se žáci seznámí se skladatelem a poslechovou skladbou. Učitel vybere zajímavé události ze skladatelova života, které jsou dětem blízké nebo nějakým způsobem ovlivnily vznik skladby. Motivaci je vhodné doplnit o podobiznu skladatele či obrázky týkající se obsahu skladby. Někdy se jako motivace hodí zpěv písně, jež obsahově souvisí s poslechovou skladbou. Motivační fázi je možné vynechat, pokud chce učitel využít momentu překvapení (Sedlák & Siebr, 1985).

Po motivaci následuje první poslech. Pro zajištění kýžené pozornosti je účinné žákům předem zadat jednoduchý úkol, na nějž se mají v průběhu poslechu skladby soustředit. Příkladem takového úkolu může být spočítat, kolikrát se ozve daný hudební nástroj či melodie. Další možností je nechat žáky sledovat náladu skladby. Prvotní poslech má být pro žáky nerušeným zážitkem, při kterém koncentrovaně vnímají skladbu. Učitel žáky předem vyzve, aby se pohodlně usadili, případně si položili hlavu na lavici a zavřeli oči. Pokud žáci chtějí, mohou využít celý prostor třídy, kde si najdou pro ně bezpečné a příjemné místo. Učitel do skladby nijak nevstupuje, naopak se aktivity účastní spolu s žáky, aby jim mohl být vzorem (Daniel, 2010).

Po poslechu se přechází k rozboru skladby. Jedná se o nejdelsí a nejdůležitější část poslechové hodiny. Tato část hodiny je pro učitele také metodicky nejnáročnější. Pro rozbor skladby se v hodinách používá metoda rozhovoru. Učitel se pomocí předem připravených otázek snaží žáky dovést k pochopení skladby. Při tomto rozhovoru se žáci zaměřují na hudebně výrazové prostředky, jež jsou popsány v předchozí kapitole. Učitel předem vybere pouze dva nebo tři prostředky, kterým se chce věnovat. Soustředit se na větší množství složek skladby by bylo pro žáky 1. stupně ZŠ velmi náročné. Při rozboru je možné některé části skladby znovu přehrát. Na základě opětovného poslechu dokáží žáci snáze zodpovědět učitelovy otázky. V této fázi lze do hodiny zapojit i další hudební činnosti, které podpoří interpretaci skladby. Během rozhovoru jsou žáci vedeni k používání správných hudebních pojmů (Daniel, 2010).

Po důsledném rozboru skladby následuje syntéza. Jejím cílem je shrnutí poznatků, které se žáci o vybrané skladbě dozvěděli. Žáci si během opakování mohou zapisovat důležité informace do sešitu, což usnadňuje pozdější návrat ke skladbám. Děti lze také vyzvat, aby si ke skladbě nakreslily obrázek, který jim ji bude připomínat. Na závěr dojde naposledy k přehrání celé skladby. Tentokrát má učitel možnost do poslechu vstoupit a upozornit na vybrané části skladby, kterým byl věnován čas při rozboru (Daniel, 2010; Sedlák & Siebr, 1985).

Práce s poslechovou skladbou ovšem nekončí závěrečnou syntézou. Pokud si mají žáci skladbu osvojit, je třeba se k ní vracet. Daniel (2010) navrhuje řadu způsobů, jak skladbu s dětmi opakovat. Jako možnosti uvádí například uspořádání koncertu na přání, při kterém žáci zopakují, co si o skladbě zapamatovali. Při výročí skladatele lze přehrát všechny jeho skladby, se kterými se žáci již setkali. V rámci jedné hodiny se mohou zopakovat skladby stejného druhu (tance, písně).

4.4 Výběr skladeb k poslechu

Při výběru poslechových skladeb je důležité dodržovat určitá pravidla. Vybrané dílo má na děti esteticky působit, proto se musí jednat o dílo umělecky hodnotné. Dále je třeba respektovat didaktické hledisko. Díky poslechu se žáci seznamují s hudbou a skrze ni se učí nové pojmy. Z tohoto důvodu je třeba na daný školní rok vybrat skladby, které žákům představí jednotlivé hudebně výrazové prostředky. Jak již bylo zmíněno, Daniel (2010) doporučuje během školního roku zvládnout 7 až 8 poslechových hodin. Pro učitele je tedy velmi náročné zvolit skladby reprezentující všechny hudebně výrazové prostředky, byť ne všechny najednou. Při výběru je nutné zohlednit také přiměřenost či vhodnost skladby pro její posluchače. Zvolená díla musí respektovat hudební vývoj jedince. Pro děti mladšího školního věku se nehodí skladby příliš dlouhé, protože by pravděpodobně neudržely pozornost žáků po celou dobu poslechu. Doporučuje se zvolit délku skladby podle odpovídajícího ročníku, tedy pro 4. ročník maximálně čtyři minuty dlouhé skladby a pro 5. ročník nejvýše pět minut. Pokud je poslechová skladba příliš dlouhá, a i přesto trváme na jejím zařazení do výuky, je možné žákům přehrát pouze její vybranou část. Přiměřenost se musí projevit také v náročnosti obsahu skladeb (Daniel, 2010). V každém ročníku žáci poznávají odlišné hudebně výrazové prostředky a hudební pojmy, jejichž náročnost se postupně zvyšuje. V prvních třech ročnících se žáci díky poslechu seznámí s vlastnostmi tónů, pohybem melodie, rozpoznávají změny tempa a dynamiky. Ve 4. ročníku by měly skladby obsahovat více agogiky a kontrastů.

V 5. ročníku lze zvolit programní skladby obsahující zvukomalbu či skladby s neobvyklým nástrojovým obsazením (Lýsek et al., 1975).

Skrze poslechové činnosti se žáci seznamují s různými druhy hudby. Zvolená díla by tedy měla zastupovat celou škálu hudebních žánrů. Skladby vhodné k poslechu lze dělit do dvou skupin. První skupina skladeb plní funkci převážně rekreativní. Patří sem folklórní skladby, lidové písně, moderní taneční hudba 20. století a populární hudba. Druhou skupinu tvoří skladby s funkcí esteticky výchovnou. Tuto skupinu zastupuje opera a vážná hudba. Vybraný hudební materiál také slouží k představení nejvýznamnějších skladatelů z různých hudebních období (Sedlák et al., 1977). V neposlední řadě by poslechové skladby měly být pro žáky atraktivní. Proto se často zařazují skladby obsahující kontrasty, návraty melodie či napětí a následné zklidnění. Právě takové skladby nabízí možnost aktivního zapojení žáků (Voborník, 1993).

V odborné literatuře lze nalézt autory, kteří sestavili návrh širšího výběru skladeb pro poslech na 1. stupni ZŠ. Pedagog na základě těchto návrhů následně může vybrat konkrétní poslechové skladby pro daný ročník na celý školní rok tak, aby odpovídaly výše zmíněným kritériím. Bohumil Voborník (1993) například rozděluje doporučená díla podle osmi témat. Z každého tématu jsou zde pro představu uvedeny tři skladby:

Hudba a pohádka: P. I. Čajkovskij – Ježibaba z cyklu pro mládež, I. Hurník – Pohádka o veliké řepě, J. Křička – Loutková suita;

Hudba a děti: P. Erben – Vlak se rozjíždí, I. Hurník – Muzikanti (komorní suita o hudebních nástrojích), B. Martinů – Proč bychom se nezahráli na vojáky;

Hudba a svět zvířat: N. A. Rimskij Korsakov – Let čmeláka z opery Pohádka o caru Sultánovi, C. Saint-Saens – výběr z Karnevalu zvířat, B. Smetana – Přiletěly vlaštovičky;

Hudba a pochod: G. Bizet – Pochod ze suity Dětské hry, A. Dvořák – Slavnostní pochod Es dur, F. Zita – Fanfárový pochod;

Hudba a tance: J. Brahms – Valčík As dur, F. Hilmar – Esmeralda, W. A. Mozart – Menuet, III. věta ze serenády Malá noční hudba;

Hudba v proměnách nálad a citů: A. Dvořák – Humoreska č. 7, Z. Fibich – Poem ze Selanky v podvečer, R. Schumann – Snění z cyklu Dětské scény;

Lidová píseň a lidová hudba v dílech hudebních skladatelů: L. Janáček – Pilky z Lašských tanců, B. Smetana – Hulán a Cibulíčka z Českých tanců;

Hudba a kalendář: P. I. Čajkovskij – Trojka z cyklu Roční doby, J. J. Ryba – ukázky z České mše vánoční, A. Vivaldi – výběr z cyklu koncertů Čtvero ročních dob.

4.5 Poslech v učebnicích hudební výchovy pro 4. a 5. ročník ZŠ

Při výběru skladeb k poslechu lze využít učebnice HV pro 1. stupeň ZŠ. Učebnice obsahují písně a skladby, které podněcují ke všem druhům hudebních činností. Mimo to v učebnicích nalezneme také informace o významných skladatelích a vysvětlení základních hudebních pojmů. Většina učebnic pojímá větší množství písní a poslechových skladeb, než je možné během jednoho školního roku s žáky stihnout. Z tohoto důvodu musí učitel pečlivě zvažovat, které skladby zvolí, neboť i při výběru poslechových skladeb z učebnice by měl pedagog zohlednit dříve zmiňovaná hlediska. Učebnice hudební výchovy slouží učiteli i žákům jako opora a inspirace. Je pouze na rozhodnutí vyučujícího, do jaké míry bude učebnice ve svých hodinách následovat. Učitel může hledat pomoc a inspiraci také v metodických příručkách. Tyto příručky navazují na učebnice a navádí pedagoga, jak s nimi pracovat. Součástí učebnic bývají přiložená CD s nahrávkami písní a poslechových skladeb. V dnešní době jsou k dispozici též elektronické verze učebnic, případně doplňkové materiály jako pracovní listy (Sedlák & Siebr, 1985).

Tato diplomová práce se zabývá poslechovými činnostmi ve 4. a 5. ročníku ZŠ, a proto je v této kapitole představeno, jak některé učebnice pro tyto ročníky počítají s poslechem.

Za stěžejní publikaci pro celý 1. stupeň ZŠ může být považována učebnice „**My pozor dáme a posloucháme**“ od Jaroslava Herdena vydaná roku 1994 nakladatelstvím Scientia. Tato učebnice je rozdělena do pěti tematicky spjatých kapitol a dále obsahuje slovníček hudebních pojmů a rejstřík skladatelů. Učebnice nabízí celkem 30 poslechových skladeb, jejichž nahrávky jsou součástí na přiloženém CD. Ukázky jsou vybrány z různých hudebních období z díla českých i zahraničních autorů. Každý poslech je doplněn o návodné otázky pro rozhovor s žáky a navrhuje úkoly pro práci s poslechovou skladbou. Na 2. stupni ZŠ lze ve výuce navázat druhým dílem této učebnice, a to s názvem „**My pozor dáme a nejen posloucháme**“ (Herden, 1994).

Mezi hojně využívané materiály patří řada učebnic od nakladatelství SPN vydaná roku 1998. Autorem této řady jsou Marie Lišková a Lukáš Hurník. Součástí každé učebnice je metodická příručka pro učitele a CD s nahrávkami písní a poslechových ukázek. „**Hudební výchova pro 4. ročník ZŠ**“ obsahuje celkem 25 poslechových ukázek, z nichž si může učitel skladby vybírat. Většina ukázek patří pod vážnou hudbu, najdeme zde však i příklady z hudby populární (Queen – Bicycle Race). Tři ukázky zastupují hudbu jiných kultur (hudba indiánská, hudba afrických domorodců a romský folklor). Autoři tučně vyznačili osm skladeb k trvalému osvojení, k nimž se doporučují v hodinách vracet. Jedná se o tyto skladby:

A. Dvořák – Symfonie e moll č. 9 op. 95 Z nového světa, část Largo;

P. I. Čajkovskij – Koncert pro klavír a orchestr b moll, 3. věta;

J. Brahms – Variace na Haydnovo téma (téma a poslední variace);

J. Mysliveček – Oktet B dur 1. Allegro;

L. Janáček – Pilky z Lašských tanců;

J. Haydn – Symfonie č. 94 G dur S úderem kotlů;

V. Novák – U muziky ze Slovácké suity;

M. Ravel – Dítě a kouzla, foxtrot (Lišková & Hurník, 1998).

„**Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ**“ od nakladatelství SPN nabízí k poslechu celkem 26 skladeb. Opět převažuje vážná hudba, žáci však nejsou ochuzeni ani o ukázky z hudby populární (Beatles – I love her). I zde jsou tučně vyznačené skladby k trvalému osvojení. Pro 5. ročník autoři doporučují tyto ukázky:

J. S. Bach – Toccata a Fuga d moll;

A. Copland – Rodeo;

G. Gerschwin – Koncert F dur pro klavír a orchestr, 3. věta;

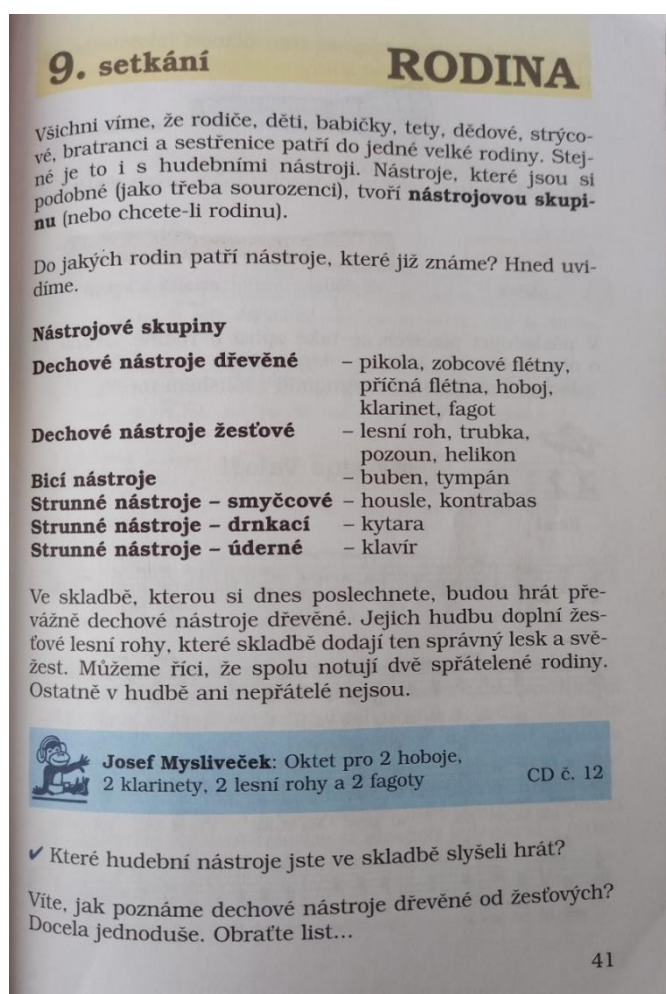
M. P. Musorgskij – Obrázky z výstavy v orchestrální úpravě od M. Ravela (Promenáda, Tanec kuřátek ve skořápkách);

B. Smetana – Proč bychom se netěšili (sbor z opery Prodaná nevěsta);

- G. Bizet – Carmen, Prelúde;
 A. Dvořák – Furiant z České suity;
 G. F. Händel – Vodní hudba, Air;
 J. Ježek – Bugatti step (Lišková, 1998).

Učebnice od nakladatelství SPN propojují poslechové skladby se životem skladatelů, který je většinou uveden před samotným poslechem skladby jako motivace. V učebnicích pro 5. ročník ZŠ je skladatelům věnován větší prostor v rozsahu jedné až dvou stránek. Prostřednictvím poslechu si žáci také osvojují nové hudební pojmy, druhy a nástrojové skupiny. Například učebnice pro 4. ročník ZŠ seznamuje žáky s hudebními nástroji skrze skladbu „Oktet pro 2 hoboje, 2 klarinety, 2 lesní rohy a 2 fagoty“ od Josefa Myslivečka (viz Obrázek 1).

Obrázek 1: Poslech v učebnici Hudební výchova pro 4. ročník ZŠ od SPN

Zdroj: Lišková & Hurník, 1998

U většiny poslechových skladeb autoři navrhuji také otázky a úkoly pro interpretaci. Některé z ukázek jsou však uvedeny pouze názvem bez hlubšího rozboru. Vybrané poslechové skladby zastupují velké množství hudebně výrazových prostředků, od těch nejjednodušších jako je melodie či rytmus, k náročnějším jako harmonie a hudební forma. Nové výrazové prostředky jsou nejprve představeny teoreticky, nejčastěji prostřednictvím známé lidové písně. Poté žáci sledují daný prostředek při poslechu skladby (viz *Obrázek 2*).

Obrázek 2: Poslech v učebnici Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ od SPN

7. setkání RONDO

Co je to za zvláštní název? Že by se snad jednalo o nový druh zmrzliny? Kdepak, rondo znamená kolečko, kroužek. Určitě vám někdy maminka stále dokola opakuje: uč se, nebo z tebe nic nebude. Vy si ale bručíte stále to své. Nejdřív, že vás učení nebaví, pak že je přece lepší hrát kopanou a vše uzavřete prostě tím, že na učení nemáte vůbec čas.

Některé melodie se chovají velmi podobně. Jedna hudební myšlenka, která je střídána pokaždé jinou melodií, se neustále tvrději navrací. Je neústupná stejně jako vaše maminka s učením. V hudbě takového formě říkáme **rondo**.

Zazpívejte si teď podle následujícího návodu, který tuto hudební formu naprosto přesně vyjadřuje. Tak tedy: **Pějme píseň dokola...**

Hlavní myšlenka	A	Pějme píseň dokola
Vedlejší myšlenka	B	Muzikanti, co děláte
Hlavní myšlenka	A	Pějme píseň dokola
Vedlejší myšlenka	C	Ten chlumecký zámek
Hlavní myšlenka	A	Pějme píseň dokola
Vedlejší myšlenka	D	Tráva neroste

Hudební forma ronda je založena na **návratu a opakování jedné, hlavní hudební myšlenky**. Toto hlavní téma musí ve skladbě zaznít **nejméně třikrát**. **Hlavní hudební myšlenka ronda (díl A)** je vždy vystřídána jinou hudbou, takzvanými **mezivětami (díl B, C, D)**.

Francois Joseph Gossec: Koncertantní symfonie pro dvě harfy, Rondo CD č. 10
(čteme: fransua žozé gos)

✓ Spočítejte, kolikrát v ukázce zazněla její hlavní melodie (skladba touto hlavní hudební myšlenkou začíná).

39

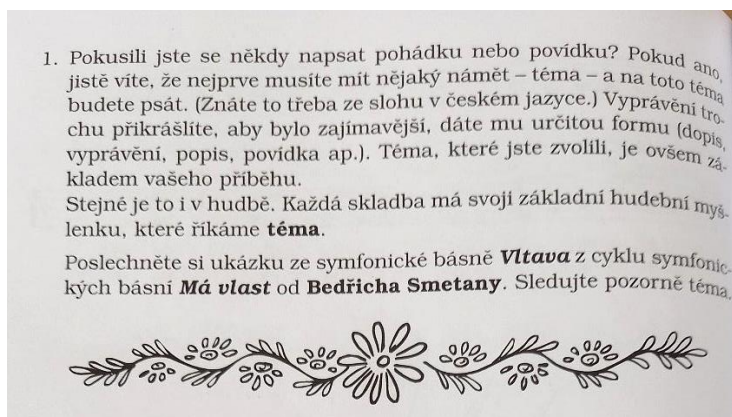
Zdroj: Lišková, 1998

Další řada učebnic pro 1. stupeň ZŠ je vydána nakladatelstvím Nová škola. Řada poprvé vyšla v roce 2000 a její autorkou je Jindřiška Jaglová. Ke každé učebnici opět náleží metodická příručka pro učitele a CD s doprovody písní. Na CD ovšem nenajdeme nahrávky poslechových skladeb. Tato řada učebnic poskytuje menší množství skladeb k poslechu než publikace nakladatelství SPN. „**Hudební výchova 4**“ zařazuje do hodin 10 poslechových ukázek, z toho skladbu Vltava od Bedřicha Smetany zde nalezneme dokonce dvakrát – pokaždé se však žáci soustředí na jiný hudebně výrazový prostředek. V této učebnici převažují skladby od českých skladatelů jako například již zmíněný B. Smetana, dále A. Michna z Otradovic, J. J. Ryba a Bohuslav Martinů. Zahraniční tvorbu zastupují pouze J. Strauss a W. A. Mozart (Jaglová, 2016a).

„**Hudební výchova 5**“ od nakladatelství Nová škola nabízí k poslechu 9 skladeb. Zahraniční autoři jsou zde zařazeni ve větší míře než tomu bylo u dílu předchozího. Žáci se seznámí například s hudbou J. S. Bacha a W. A. Mozarta. V tomto ročníku se žáci při poslechu setkají i s populární hudbou, která v předchozí učebnici nebyla zastoupena vůbec. Jedná se o skladby z díla L. Armstronga a E. Presleyho. Z českých autorů jsou v této učebnici nově představeni skladatelé F. X. Břixi, V. Novák či F. Škroup (Jaglová, 2016b).

Obě učebnice nakladatelství Nová škola pracují s poslechovou skladbou mnohem úsporněji než předchozí zmíněné publikace. Stejně jako u předešlých učebnic je i zde poslech z většiny uveden životem skladatele. Někdy je skladba doplněna také o černobílou ilustraci. Úkoly k poslechu jsou omezeny na jeden nebo dva. Otázky k následnému rozhovoru nenavrhují učebnice téměř vůbec (viz Obrázek 3). Hudebně výrazové prostředky jsou obsaženy v menší míře, často jsou žákům představovány pouze teoreticky nebo prostřednictvím vokálních činností. Stejně tak nové hudební pojmy jsou vysvětleny na základě lidových písní či říkadel.

Obrázek 3: Poslech v učebnici *Hudební výchova 4 od Nové školy*

Zdroj: Jaglová, 2016

Z výčtu těchto publikací je patrné, že nejčastěji používané učebnice hudební výchovy na 1. stupni ZŠ s poslechovými činnostmi počítají. Každý autor však zařazuje poslech v jiné míře. Jak již bylo několikrát zmíněno, dle Daniela (2010) je reálné během školního roku stihnout žáky seznámit se 7 až 8 poslechovými ukázkami. Učebnice tak mohou sloužit jako další inspirační zdroj pro učitele při výběru skladeb k poslechu

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část diplomové práce obsahuje výzkumné šetření zaměřené na poslechové činnosti pro 4. a 5. ročník ZŠ. Jsou zde prezentovány autorské přípravy na hodiny hudební výchovy. Vytvořila jsem celkem osm příprav, které se zaměřují na poslechové činnosti. Každá příprava je doplněna o pracovní list, s nímž žáci během hodiny pracují. Tyto pracovní listy s žáky nazýváme „poslechové listy“. Vypracované listy si žáci mohou střídat a vytvářet si z nich poslechový deník.

Výzkum dále obsahuje výsledky testování ověřující úroveň poslechových schopností a dovedností žáků. Testování proběhlo ve dvou fázích. Před odučením první hodiny proběhlo testování úvodní. Test byl zaměřen na poslechové činnosti, se kterými se žáci později setkali během následujících osmi hodin hudební výchovy. Poté následovalo závěrečné testování, kdy žáci vyplňovali stejný test jako poprvé. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda se úroveň hudebních dovedností žáků zlepšila a zda je navržený poslechový projekt úspěšný.

5 UVEDENÍ DO VÝZKUMU

Výzkumný projekt zaměřený na poslech jsem pro svou práci zvolila především proto, že je mi tato tematika velmi blízká. Díky své rodině mám od dětství kladný vztah k poslechu vážné hudby. Moji vrstevníci však často nejevili o poslech skladeb zájem, protože se s vážnou hudbou v dětství nesetkali v rodinném ani ve školním prostředí. Z mé zkušenosti učitelé na 1. stupni ZŠ zařazují poslechové činnosti do hodin hudební výchovy v malé míře, někdy dokonce vůbec.

Cílem výzkumného projektu je přiblížit vážnou hudbu veřejnosti, a tím přispět k budování pozitivního vztahu k poslechu hudby u žáků na 1. stupni ZŠ. Hlavním cílem výzkumu je především dovést žáky k pozornému naslouchání skladby. Na základě poslechu pak žáci dokáží vyjádřit svůj názor na skladbu za použití základní hudební terminologie. Mezi další cíle projektu patří také vytvoření výukových materiálů pro učitele hudební výchovy. Tyto materiály by měly usnadnit práci nejen pedagogům, ale také pomoci při interpretaci poslechové skladby, a zpřístupnit tak skladbu žákům mladšího školního věku. Poslechové činnosti ve velké míře přispívají k rozvoji hudebních schopností, a proto by měly být do hodin hudební výchovy zařazovány pravidelně již od 1. ročníku.

Jako cílovou skupinu projektu jsem zvolila 4. a 5. ročník ZŠ. V tomto věku by již žáci měli být schopni rozlišit základní hudebně výrazové prostředky, jako je dynamika, tempo, rytmus či melodie.

5.1 Stanovení hypotéz

Do výzkumu jsem vstupovala s hypotézou, že po 8 odučených hodinách zaměřených na poslech se výsledky žáků dosažené v závěrečném testu oproti úvodnímu testování zlepší. Před provedením výzkumného šetření jsem si stanovila následující hypotézy, jež jsem se během výzkumu snažila ověřit.

HYPOTÉZA 1: Úroveň poslechových schopností žáků se po osmi odučených hodinách zvýší.

Předpokládám, že úspěšnost v závěrečném testování bude vyšší než v úvodním testování. Žáci se zúčastní celkem 8 hodin hudební výchovy, jež budou zaměřené na poslechové činnosti. Během hodin budeme s žáky rozvíjet jejich poslechové schopnosti. Žáci se seznámí se základní hudební terminologií a hudebními nástroji. Každá z hodin

bude zaměřena na jinou složku poslechové skladby. Dle mého názoru je tedy na místě předpokládat, že žáci budou při závěrečném testování úspěšnější.

HYPOTÉZA 2: Z dynamické složky skladby je pro žáky obtížné poznat zeslabování.

Jedna ze složek poslechu, které se s žáky budeme věnovat, je dynamika. Domnívám se, že pro žáky nebude příliš obtížné rozlišit od sebe ukázkou zahranou ve slabé a silné dynamice. U některých žáků by však mohl nastat problém při určování dynamiky, která se během skladby mění – zesiluje či zeslabuje. V úvodním a závěrečném testu žáci měli rozpoznat ukázkou, ve které slyší slábnoucí dynamiku.

HYPOTÉZA 3: Nejmenší problém činí žákům určení změny tempa v poslechové skladbě.

Myslím si, že ze všech zkoumaných složek poslechové skladby bude pro žáky nejjednodušší určit změnu tempa. Ukázka, kterou vyslechnou během testování, představuje výrazné zpomalení na konci. Dle mého názoru i méně hudebně znalí žáci dokážou tuto změnu zaznamenat.

HYPOTÉZA 4: Pro žáky je obtížné poznat tance a určit, na kolik dob je počítáme.

Za nejnáročnější část testování považuji úkol, při němž mají žáci pojmenovat slyšený tanec a zapsat, na kolik dob jej počítáme. Předpokládám, že žáci 4. a 5. ročníku se s taneční hudbou příliš často nesetkávají, a proto pro ně bude stanovený úkol těžký. Stejně tak se domnívám, že pro žáky, kteří nenavštěvují ZUŠ, bude velmi obtížné určit počet dob daného tance.

HYPOTÉZA 5: Největší zlepšení bude zaznamenáno v poznávání hudebních nástrojů.

Dle mého názoru dojde k největšímu zlepšení oproti úvodnímu testování v poznávání hudebních nástrojů podle jejich zvuku. Během připravených hodin hudební výchovy se žáci několikrát setkají s hudebními nástroji, které mají za úkol v testu poznat. Hudební nástroje budou žákům představeny nejen po vizuální, ale především po zvukové stránce. Předpokládám tedy, že v závěrečném testování žáci většinu nástrojů poznají, ačkoliv jim před absolvováním hodin byly neznámé.

5.2 Lokalizace, časový harmonogram a materiální zabezpečení

Projekt byl realizován v 5. ročníku na základní škole v Českém Krumlově. Třída, kterou jsem pro projekt zvolila, není speciálně zaměřená. Hudební výchově byli žáci vyučováni od 1. ročníku. Téměř dva roky však hudební výchovu neměli z důvodu nutnosti zavedení distanční výuky. Dle slov třídního učitele poslechové činnosti do hodin často nezařazoval. Při hudební výchově se žáci setkávali především s vokálními činnostmi. Ve třídě se nacházelo 21 žáků – 10 dívek a 11 chlapců. Pět žáků ze třídy navštěvuje základní uměleckou školu. Oproti svým spolužákům měli tito žáci rozsáhlejší hudební znalosti. Vynikali také během poslechových činností. Do třídy dále dochází dva žáci původem z Ukrajiny, kteří však dobře rozumí českému jazyku. Některé hudební pojmy jim problémy i přesto činily, ale česká žákyně, která ukrajinsky plyně hovoří, jim případné nesrovnalosti přeložila či vysvětlila.

Výzkumné šetření probíhalo v čase od listopadu 2022 do ledna 2023. Úvodní testování bylo uskutečněno v pondělí 7. listopadu 2022. Poté následovalo odučení 8 hodin hudební výchovy zaměřené na poslechové činnosti. Projekt byl zakončen závěrečným testováním ve středu 11. ledna 2023.

Projekt počítá s materiálním vybavením, které vlastní běžná státní základní škola. Veškeré aktivity probíhají v prostorách třídy. Základním požadavkem pro realizaci projektu je třída disponující počítačem a projektorem či interaktivní tabulí s připojením k internetu. Při některých hodinách je nutné také využít klavír, dobře však poslouží i jiný hudební nástroj, na kterém žákům představíme melodickou a dynamickou složku skladby. Ostatní výukové a motivační pomůcky si lze vyrobit svépomocí, stejně jako jsem učinila já během realizace projektu. Projekt nepožaduje po základní škole žádné finanční prostředky.

6 VÝBĚR POSLECHOVÝCH SKLADEB

Před každým poslechem je třeba zvážit vhodnost zvolené skladby. Pro své hodiny jsem vybrala celkem osm poslechové skladby. Skladby jsem volila tak, aby každá z nich rozvíjela jiné poslechové činnosti. Při výběru skladeb jsem také dbala na to, aby se střídaly skladby instrumentální a vokálně instrumentální. Pět skladeb je napsáno českými skladateli, zbylé tři složili autoři zahraniční. Náročnost skladeb a poslechové činnosti se stupňuje. Žádná z vybraných skladeb nepřesahuje doporučenou délku 5 minut. Po uvážení všech těchto faktorů jsem vybrala následujících osm poslechové skladeb:

Antonio Vivaldi – Čtvero ročních dob – Zima

Jedná se o barokní houslový koncert od italského skladatele. Na této skladbě lze žákům snadno představit základní hudební pojmy, s nimiž se při poslechu často pracuje. V ukázce se ve hře střídá sólista a orchestr a skladba má výraznou dynamiku. Skladbu lze také využít pro představení skupiny smyčcových nástrojů. V neposlední řadě je dle mého názoru toto dílo pro žáky poutavé – díky připodobnění k ročnímu období můžeme s žáky snáze popisovat pocity, které v nich skladba vyvolala (Vysloužil, 1998).

Bedřich Smetana – Znáám jednu dívku (z opery Prodaná nevěsta)

Tato skladba zastupuje českou operní tvorbu v období romantismu. Jejím autorem je významný český skladatel Bedřich Smetana, s jehož životem by se měli žáci na 1. stupni ZŠ blíže seznámit. Skladbu lze využít při rozlišení vokální a vokálně instrumentální hudby. Dále můžeme díky této skladbě žákům představit dělení zpěvních hlasů. V této konkrétní ukázce je zastoupen tenor a bas. Na základě této ukázky si žáci udělají jasnější představu o hudebním druhu opera (Mazurek, 1997).

Bedřich Smetana – Vltava (z cyklu Má vlast)

Jedná se o symfonickou báseň z období romantismu. Tato skladba je vhodná pro seznámení s instrumentací. V symfonickém orchestru jsou zastoupeny hudební nástroje různých skupin, především dechové a smyčcové nástroje. Díky hlavnímu tématu Vltavy se můžeme zaměřit také na melodickou linku, a rozlišit tak s žáky melodii stoupající a klesající. Pro poslech na 1. stupni ZŠ bych zvolila pouze část skladby, protože celá skladba trvá přibližně 15 minut (Mazurek, 1997).

Jaroslav Ježek – Bugatti step

Skladba zastupuje českou jazzovou tvorbu 20. století. Díky souvislosti s automobilovými závody nabízí poutavou motivaci. Žáci se při poslechu mohou soustředit na zvuky připomínající jízdu autem. Ukázka je vhodná pro poslechové činnosti zaměřené na dynamiku. Ve skladbě je dobře slyšitelné zeslabování i zesilování. Tempo se po celou dobu téměř nemění, z toho důvodu lze skladbu využít pro jednoduché rytmické doprovody (Mazurek, 1997).

Jakub Jan Ryba – Česká mše vánoční (část Gloria)

Jedná se o zhudebněnou českou mši z období klasicismu. Její poslech je vhodné do hodiny zařadit v adventním čase. Skrze skladbu můžeme žákům představit vánoční tradice. Z hudebního hlediska lze ukázkou využít při rozlišení hudby vokální a vokálně instrumentální. Část Gloria jsem zvolila z toho důvodu, že se v ní střídají všechny zpěvní hlasy. Žáci mohou ve skladbě rozpoznávat části, kde zpívá orchestr, duo zpěváků, sbor či kde hraje pouze orchestr. Díky této skladbě představíme žákům hudební nástroj varhany (Vysloužil, 1998).

Fryderyk Chopin – Valčík a moll

Skladba představuje stylizovaný tanec z období romantismu. Díky této skladbě žáky seznámíme s taneční hudbou. Skladba nabízí několik složek, na které se můžeme zaměřit. Především s žáky rozlišíme metrum skladby pomocí taktování. Žáky seznámíme s taktováním na 2 a 3 doby a pokusí se rozpoznat polku a valčík. Díky taktování žáci mohou určit, zda se tempo skladby mění. Ve vyšších ročnících lze skladbu využít pro seznámení s durovou a mollovou harmonií (Vysloužil, 1995).

Andrew Lloyd Webber – Memory (z muzikálu Cats)

Skladba zastupuje novodobou muzikálovou hudbu 20. století. S žáky se při jejím poslechu můžeme zaměřit na emocionální působení skladby. Žáci se postupně učí popisovat své pocity ze skladby vlastními slovy. Skladba má výraznou melodickou složku, na níž lze dobře rozlišovat stoupající a klesající melodie. Stejně tak se můžeme zaměřit na dynamiku, která je úzce propojena se zmiňovaným emocionálním vyzněním

skladby. V ukázce se vyskytuje také dvojhlas (The Really Useful Group of Companies, 2018).

Antonín Dvořák – Humoreska č. 7 Ges dur

Poslední vybraná skladba je Humoreska č. 7 od českého skladatele Antonína Dvořáka. Spolu s Bedřichem Smetanou patří mezi významné české skladatele, s jejichž tvorbou by se žáci na 1. stupni ZŠ měli nepochybně seznámit. Pro svůj výzkum jsem vybrala původní klavírní verzi, ale skladbu lze využít také v její orchestrální podobě, či v úpravě pro jiné sólové nástroje. U této skladby se zaměříme na hudební formu. Hudební formu nebudeme s žáky konkrétně pojmenovávat – na základě této skladby žáky pouze seznámíme s tím, že skladby tvoří určitý počet dílů, které se mohou opakovat a střídát (Mazurek, 1997).

7 PŘÍPRAVY NA HODINY HUDEBNÍ VÝCHOVY

V této kapitole je prezentováno 8 příprav na hodiny hudební výchovy zaměřené na poslechové činnosti. Přípravy jsou vhodné především pro 4. a 5. ročník ZŠ. Každé poslechové skladbě byla věnována standardní vyučovací hodina o celkové délce 45 minut. Přípravy jsou doplněny o reflexi, jež shrnuje průběh odučené hodiny. V reflexi jsou také popsány reakce žáků a některé z jejich konkrétních odpovědí. Ke každé hodině patří také mnou vytvořený pracovní list, který s žáky nazýváme „poslechový list“. Vypracované listy si žáci zakládají do desek, a tím si vytváří svůj vlastní poslechový deník.

V přípravách taktéž navrhuji otázky, pomocí nichž vedeme s žáky rozhovor. K otázkám uvádím i odpověď, k níž bychom měli žáky dovést. Nejdůležitější pojmy jsou podtržené a doporučuji je zapsat do poslechových listů.

7.1 Příprava na hodinu č. 1

Skladatel: ANTONIO VIVALDI

Skladba: ČTVERO ROČNÍCH DOB – ZIMA, 1. část Allegro

Odkaz na nahrávku: <https://www.youtube.com/watch?v=nPv3-214dUo>

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-3-1-04: Žák reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie.
- HV-3-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.

Cíle hodiny:

- Žák vyjádří své pocity a popíše své představy ohledně slyšené skladby.
- Žák označí části skladby, kde hraje sólista.
- Žák pojmenuje smyčcové nástroje a dokáže popsat rozdíly mezi nimi.
- Žák rozpozná rozdíl v dynamice.

Organizační forma: frontální výuka

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění

Pomůcky: psací potřeby, tabule, klavír, poslechový list 1 (viz Příloha 1.1), obrázky (viz Příloha 1.4), počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory

Průběh hodiny:

MOTIVACE (5 minut)

Informace o životě skladatele:

Dnes si poslechneme skladbu od italského skladatele, který se jmenuje Antonio Vivaldi (viz obrázek na tabuli). Žil v období baroka a výborně ovládal hru na housle. Byl to

kněz, kterému se přezdívalo „rudý páter“, protože měl zrzavé vlasy, které skrýval pod parukou. Narodil se v Benátkách a je zajímavé, že byl pokřtěn ihned po porodu. Většina dětí totiž bývá pokřtěná až později. Byl učitelem v dívčím sirotčinci a téměř 40 let vedl kapelu Ospedale della Pieta. Nějakou dobu také pobýval v Praze. Jeho nejznámějším dílem je soubor čtyř koncertů s názvem Čtvero ročních dob. A jednu skladbu o ročním období si za chvíli pustíme (Navrátil, 2003).

PRVNÍ POSLECH (5 minut)

Instrukce pro žáky:

Ted' si společně pustíme skladbu a vy budete mít důležitý úkol. Pozorně poslouchajte a přemýšlejte, o jaké roční období se jedná. Jaká roční období máme na výběr? (Pověsit na tabuli obrázek znázorňující roční období – jaro, léto, podzim a zima.)

Počkáme, až se děti uklidní a ztiší. Pouštíme pouze audionahrávku bez videa.

ROZHOVOR (15 minut)

Během rozhovoru zapisujeme důležitá slova a nápady na tabuli. Děti si zapisují informace do pracovního listu, který si poté mohou vložit do poslechového deníku.

O jaké roční období se jedná?

Necháme děti hlasovat pro jednotlivá roční období. Po hlasování dětem prozradíme, jaké roční období skladba reprezentuje. Zeptáme se dětí, jaké pocity v nich skladba vyvolala a co si při poslechu představovaly. Na tabuli napíšeme název skladby ZIMA. Žáci si název skladby zapíší do poslechového listu.

Příklady otázek:

- Jak jste se při poslechu skladby cítili?
- Je skladba spíše veselá nebo smutná?
- Dokážete si při poslechu představit nějaké počasí?
- Co se mohlo ve skladbě odehrávat za příběh?
- Proč autor pojmenoval skladbu právě Zima?
- Připadáte si při poslechu skladby jako v zimní krajině?

Děti si v pracovním listu zakroužkují slova, která podle nich skladbu nejlépe vystihují. Upozorníme děti, že nic není špatné – každý může mít ze skladby různé pocity.

Slyšíte ve skladbě hudební nástroje?

ANO. Zpívá se tam? NE. → Je to tedy instrumentální skladba.

Učitel zapíše nový pojem na tabuli, žáci si ho opět zapíší do poslechového listu do kolonky „Pamatuj si“.

Víte, jak se hudební nástroje, které jsme slyšeli, jmenují?

Smyčcové nástroje (housle, viola, violoncello, kontrabas)

Na interaktivní tabuli promítneme obrázky (viz přílohy) smyčcových nástrojů. Ukážeme si, jaké jsou mezi nimi rozdíly. Určíme, který nástroj hraje nejvyšší tóny a který naopak nejnižší.

Děti mají v poslechovém listě také omalovánku smyčcových nástrojů.

Žáci si nový pojem zapíší do poslechového listu do kolonky „Pamatuj si“.

Hraje více nástrojů najednou? Slyšíte někdy jenom jeden nástroj?

Pustíme část skladby, kde se střídá orchestr se sólistou (čas 0:30-1:02) → napíšeme na tabuli orchestr a sólista.

Poté pustíme pokračování skladby (čas 1:02-1:50) a žáci budou mít za úkol rozpoznat tu část, kde má hlavní slovo sólista (sólo začíná 1:26). Necháme žáky, aby se během poslechu pohybovali po třídě jako sněhové vločky. Pokud uslyší sólistu, musí se zastavit na místě.

Žáci si dva nové pojmy zapíší do poslechového listu do kolonky „Pamatuj si“.

DRUHÝ POSLECH (3 minuty)

Instrukce pro žáky:

Teď si pustíme skladbu ještě jednou a dostanete další důležitý úkol. Ve skladbě můžeme rozlišit, jestli nástroje hrají nahlas nebo potichu. Říká se tomu dynamika. Vy si vyzkoušíte roli dirigenta, který řídí celý orchestr. Když bude melodie potichu, budete ťukat prsty o lavici, jako když padá sníh. Když bude ale melodie nahlas, budete bouchat do lavice jako při pořádné sněhové bouři. Nebouchejte ale moc silně, jen tak, abyste stále slyšeli skladbu, kterou posloucháme.

Pustíme skladbu od začátku do času 2:05, kde se vrací původní melodie. Vyučující vyjadřuje dynamiku spolu s dětmi.

OPAKOVÁNÍ (5 minut)

Učitel s dětmi zopakuje informace, které se při poslechové hodině dozvěděly.

- Jak se jmenuje skladba, kterou jsme poslouchali?
- Jak se jmenuje soubor čtyř koncertů, ze kterého skladba pochází?
- Kdo skladbu napsal? Z jaké země pocházel tento skladatel?
- Jak se říká skladbě, ve které se nezpívá, ale hrají ji jen hudební nástroje?
- Jak nazýváme skupiny nástrojů, které hrají tuto skladbu?
- Jaké konkrétní nástroje do této skupiny patří?
- Co je to orchestr? Kdo je to sólista?

POSLECH ČTVERO ROČNÍCH DOB (7 minut)

Učitel pustí žákům ukázkou z dalších koncertů ze souboru Čtvero ročních dob.

Žáci budou vždy hádat, o jaké roční období se jedná v konkrétní ukázce.

Po každé ukázce žáci popíší, co si při poslechu představovali.

JARO: <https://www.youtube.com/watch?v=l-dYNttdgl0>

LÉTO: <https://www.youtube.com/watch?v=NqAOGduIFbg>

PODZIM: <https://www.youtube.com/watch?v=Q8AN0jWNRJA>

TŘETÍ POSLECH (5 minut)

Pustíme žákům celou původní poslechovou skladbu Zima i s videem. Během poslechu žáky necháme z druhé strany poslechového listu kreslit či malovat, jak si představují zimu.

7.1.1 Reflexe první hodiny

Hodina proběhla v pondělí 14. listopadu 2022, a to 3. vyučovací hodinu. Přítomno bylo 18 dětí z celkového počtu 21. Hodina splnila všechny stanovené cíle. Žáci s velkým zájmem vyjadřovali své pocity ze skladby. Bez problémů také označili část skladby, kde vystupuje sólista, a dokázali rozlišit dynamické změny. Seznámili se též skupinou smyčcových nástrojů. Časové rozvržení odpovídalo rozpisu v přípravě s lehkou odchylkou, která nenarušila průběh výuky.

Celkově žáci na hodinu reagovali pozitivně. Všichni se do aktivit zapojovali, neměla jsem pocit, že by někdo o skladbu a následný rozbor nejevil zájem.

Již před začátkem hodiny jsem na interaktivní tabuli promítla portrét skladatele, žáci tak hned v úvodu hodiny mohli odhadovat, o koho se jedná. Většina si myslela, že na obrázku je W. A. Mozart. Jeden žák, který navštěvuje ZUŠ, správně poznal skladatele Antonia Vivaldiho, protože se o něm učili v hudební nauce. Následně jsem žákům vyprávěla o Vivaldiho životě. Doptávala jsem se navíc na slova, která by žáci nemuseli znát (rudý páter, sirotčinec). Na obrázku byl Antonio Vivaldi vyobrazen také s hudebním nástrojem. Žáci správně poznali, že v ruce drží housle.

Při prvním poslechu se žáci soustředili na to, jak na ně skladba působí a zda si při poslechu něco představují. Měli taktéž přemýšlet, o jaké roční období se jedná. Skladba trvala 3 a půl minuty a žáci po celou dobu soustředěně poslouchali, nerušili.

Nejprve měli žáci rozhodnout, o jaké roční období se jedná. Postupně jsme hlasovali pro všechna čtyři období. Nejvíce žáků hlasovalo pro podzim, následně pro léto. Pro zimu se rozhodli pouze 2 žáci, 1 žákyně hlasovala pro jaro. Doptávala jsem se žáků, jaké počasí si při poslechu představovali, jak se cítili. Většina žáků se shodla, že jim skladba připomínala vítr. Poté jsem žákům prozradila, že se jedná o roční období Zima.

Rozdala jsem žákům poslechový list (viz Příloha 1.1), do kterého si vyplnili název skladby Zima a do závorky uvedli také název celého souboru Čtvero ročních dob.

Dále jsme se zaměřili na pocity, které v žácích skladba vyvolala. Postupně jsem se třídy ptala na otázky, které jsou vypsány v přípravě. Žáci měli o odpovídání na otázky aktivní zájem, hlásili se a chtěli vyjádřit svůj názor. Vymýšleli příběhy, které si při poslechu představovali (například chlapec jde do školy a najednou začne sněžit, vítr rozfoukává vločky). Poté, co jsme si společně povídali o pocitech ze skladby, žáci zakroužkovali v poslechovém listu přídavná jména, která podle nich vystihují skladbu. Každý mohl vybrat tolik slov, kolik chtěl. Nakonec se žáci o své názory navzájem podělili.

Dále jsme si s žáky vysvětlili, co znamená pojem instrumentální skladba. Ptala jsem se žáků, zda ve skladbě hráli nástroje a zda se ve skladbě zpívalo. Pomocí této jednoduché definice jsme došli k definování onoho pojmu. Nové slovní spojení si žáci zapsali do poslechového listu do kolonky „Pamatuj si“. Následně jsem jednoho žáka nechala nový pojem vysvětlit vlastními slovy.

Poté jsme se zaměřili na skupinu smyčcových nástrojů. Žáci měli obrázky jednotlivých nástrojů přímo v poslechovém listu. Nástroje jsme společně pojmenovali a ukázali si, jaké jsou mezi nimi nejpodstatnější rozdíly. Nástroje jsme dále seřadili od toho, které

hraje nejvyšší tóny, po ten, který hraje tóny nejhlubší. Každý z žáků poznal housle a někteří uměli pojmenovat všechny 4 nástroje.

Následně jsme se zaměřili na rozdíl mezi orchestrem a sólem. Ptala jsem se žáků, zda skladbu hraje více nástrojů najednou. Všichni se shodli, že ano. Napsala jsem na tabuli nový pojem orchestr a žáci si ho zapsali do poslechového listu. Poté jsem se tázala, jestli v nějaké části hraje pouze jeden nástroj. Žáci odpověděli opět kladně. Na tabuli jsem napsala pojem sólista. Následně jsem pustila pouze část skladby a úkolem žáků bylo zvednout ruku v okamžik, kdy začal hrát sólista. Většina žáků zvedla ruku s naprostou jistotou, někteří se ale přidali až později a bylo na nich vidět, že si nejsou tolik jistí.

Při druhém poslechu jsme se zaměřili na dynamiku. Žáci pomocí pohybů ruky vyjadřovali, zda hráči hrají slabě či silně. Jeden z žáků navrhnul, abychom vyjadřovali také středně hlasitou dynamiku, a dokonce vymyslel pohyb ruky – tleskání o lavici. Všichni s jeho návrhem souhlasili. Žáci respektovali mou prosbu, aby při vyjadřování dynamiky nebyli příliš hlasití.

Po skončení aktivity jsem se žáků ptala, které části skladby byly nejhlasitější. Většinově se shodli, že se jednalo o části, kdy hrál sólista.

Žáci si otočili své poslechové listy tak, aby neviděli vyplněnou stranu, a společně jsme si zopakovali nové informace, které jsme se dozvěděli. Pokud někdo z vyvolaných žáků odpověď neznal, pomohl mu některý ze spolužáků. Společně dokázali správně zodpovědět všechny otázky.

Žáci jeví velký zájem o poslech zbylých skladeb o ročních obdobích. Ukázky probíhaly opět formou hádanek. Po skončení ukázky žáci hlasovali, o jaké roční období se jedná. Jaro poznali téměř všichni. Po poslechu Léta si všichni až na jednoho žáka mysleli, že se jedná o podzim. Zvolila jsem větu, ve které Antonio Vivaldi představuje letní bouři. Domnívám se, že bouřlivá skladba v dětech vyvolala pocit podzimu místo léta, protože většina dětí si léto představuje jako nejpříjemnější období z celého roku. Na závěr už zbývala pouze ukázka z podzimu, kterou si žáci chtěli poslechnout také, ačkoliv díky vylučovací metodě předem věděli, o jaké roční období se bude jednat.

Na závěr hodiny žáci poslouchali skladbu Zima potřetí a tentokrát celou. Během poslechu kreslili z druhé strany poslechového listu, jak si zimu představují právě při

poslechu této konkrétní skladby. Ukázka z kreseb žáků je k nahlédnutí na konci práce (viz Příloha 1.3).

7.2 Příprava na hodinu č. 2

Skladatel: BEDŘICH SMETANA

Skladba: ZNÁM JEDNU DÍVKU (árie z opery Prodaná nevěsta)

Odkaz na nahrávku: <https://www.youtube.com/watch?v=HUXhEzIuRhQ&t=383s>

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-3-1-04: Žák reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie.
- HV-3-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.

Cíle hodiny:

- Žák si pamatuje informace o životě Bedřicha Smetany.
- Žák pozná čtyři základní zpěvní hlasy a dokáže popsat rozdíly mezi nimi.
- Žák rozliší část skladby, kde zpívá sólista, od části, kde zpívají dva zpěváci.

Organizační forma: frontální výuka, skupinová práce

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění

Pomůcky: psací potřeby, tabule, poslechový list 2 (viz Příloha 2.1), obrázky (viz Příloha 2.4), rozstříhaný příběh (viz Příloha 2.5), obrázek Bedřicha Smetany, počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory

Průběh hodiny:

MOTIVACE (3 min)

Opakování smyčcových nástrojů

Na interaktivní tabuli učitel promítne názvy smyčcových nástrojů. Pokud žáci správně seřadí smyčcové nástroje od nejvyššího zvuku po nejhlubší, sestaví z písmen pod nástroji název opery Prodaná nevěsta (viz Obrázek 4).

Obrázek 4: Vyřešený název *Prodaná nevěsta*

HOUSLE VIOLA VIOLONCELLO KONTRABAS
PROD ANÁ NEVĚ STA

Zdroj: vlastní

ŽIVOT BEDŘICHA SMETANY (7 min)

Víte, kdo napsal operu *Prodaná nevěsta*? → Bedřich Smetana (obrázek na tabuli).

Následně si budeme s žáky povídat o životě Bedřicha Smetany. Během vyprávění se žáků doptáváme na otázky.

Informace o životě skladatele:

*Bedřich Smetana byl jedním z nejvýznamnějších skladatelů českého romantismu. Žil v 19. století a podporoval národní obrození. Mimo Čechy byl úspěšný také ve Švédsku, kde několik let žil. Hrál skvěle na klavír a kromě skládání se živil také jako dirigent. Napsal celkem 8 oper a poslední, devátou, operu nedokončil. Mezi jeho nejznámější opery patří právě *Prodaná nevěsta* nebo opera *Libuše*, kterou se otevíralo Národní divadlo. Určitě jste také slyšeli, že Smetana napsal cyklus šesti skladeb s názvem *Má vlast*, kam patří například *Vyšehrad* a *Vltava*. Na konci svého života zcela ztratil sluch a některé své skladby tvořil jako hluchý (Navrátil, 2003).*

Příklady doplňujících otázek pro žáky:

- Co je to národní obrození?
- Kdo je to dirigent?
- Co je to opera?
- Znáte názvy Smetanových oper?

Každý žák si vybere celkem 3 informace, které ho zaujaly, a napíše si je do poslechového listu vedle fotografie Bedřicha Smetany.

Žáci si do poslechového listu také doplní informaci o hudebním druhu opera. Společně si vysvětlíme, že opera je divadelní představení, ve kterém herci slova zpívají. Text opery se nazývá libreto. Operu můžeme rozdělit na jednotlivá jednání, nejčastěji bývají tři.

PRVNÍ POSLECH (3 min)

První poslech proběhne bez videoukázky. Žáci se soustředí pouze na poslech. Ukázku pustíme od času 5:54.

Instrukce pro žáky:

Ted' si společně pustíme skladbu z opery Prodaná nevěsta. Skladba se jmenuje Zním jednu dívku. Během poslechu přemýšlejte, kolik zpěváků skladbu zpívá. Zpívají stejně vysoko, nebo má některý ze zpěváků hlubší hlas?

ROZHOVOR (5 min)

Po poslechu skladby vedeme s žáky rozhovor, díky němuž podrobněji rozebereme poslechovou skladbu.

- Slyšíte ve skladbě hudební nástroje? ANO.
- Zpívá se tam? ANO. → Je to tedy skladba vokálně instrumentální.
- Kolik zpěváků ve skladbě zpívá? DVA. → Jedná se o duet.
- Zpívají ve skladbě pouze mužští zpěváci? ANO.
- Zpívají oba zpěváci stejně vysoko? NE.
- O čem se ve skladbě zpívá?

DĚLENÍ ZPĚVNÍCH HLASŮ (10 min)

Instrukce pro žáky:

Zpěvní hlasy můžeme rozdělit podle toho, jestli člověk zpívá vysoko nebo hluboko. Každý hlas má svůj název. Podívejte se do poslechového listu, kde je dělení hlasů nakresleno.

Následně si s žáky pomocí ukázek představíme druhy hlasů. Jejich názvy si žáci napíší do poslechového listu do vyznačených kolonek. Tenor a bas si poslechneme při druhém poslechu skladby Zním jednu dívku. Soprán a alt si představíme prostřednictvím skladby Prsten z Moravských dvojzpěvů od Antonína Dvořáka.

TENOR, BAS – čas 5:54 – 6:43

<https://www.youtube.com/watch?v=HUXhEzIuRhQ&t=383s>

SOPRÁN, ALT – čas 0:00 – 0:40

https://www.youtube.com/watch?v=Yc4fD-_iVB8

DĚJ OPERY (10 min)

Žáci dostanou do skupin po čtyřech stručný děj opery rozstříhaný po jednotlivých větách. Jejich úkolem je seřadit věty za sebou tak, aby získali celý příběh (ukázka viz Obrázek 5). Následně si s žáky děj společně přečteme, zaměříme se na hlavní postavy a jejich zpěvní hlasy. Žáci si do poslechového listu doplní názvy mužských postav a jejich zpěvní hlas.

Pustíme si ukázkou i s videem ze závěru opery *Prodaná nevěsta*, v níž budou žáci opět poznávat zpěvní hlasy jednotlivých postav. V ukázce zpívají postavy Kecala (bas), Jeníka (tenor) a Mařenky (soprán).

Ukázka od času 2:08:53 – 2:10:09 <https://www.youtube.com/watch?v=jKM0oPqbcxA>.

Obrázek 5: Seřazený děj opery Prodaná nevěsta

Zdroj: vlastní

OPAKOVÁNÍ (5 min)

Učitel s žáky zopakuje informace, které se při poslechové hodině dozvěděli.

- Jak se jmenuje skladba, kterou jsme poslouchali?
- Jak se jmenuje opera, ze které skladba pochází?
- Co je to opera?
- Kdo operu napsal?
- Co si pamatujete o životě Bedřicha Smetany?
- Kolik oper celkem složil Bedřich Smetana?
- Podle čeho dělíme zpěvní hlasy?
- Jak se jmenují mužské a ženské zpěvní hlasy?
- Jak se jmenují hlavní postavy opery Prodaná nevěsta?

POSLEDNÍ POSLECH (2 min)

Na závěr hodiny si žáci poslechnou skladbu Znáám jednu dívku ještě jednou i s videoukázkou.

7.2.1 Reflexe druhé hodiny

Hodina proběhla v pondělí 21. listopadu 2022, a to 3. vyučovací hodinu. Přítomno bylo 19 dětí z celkového počtu 21. Hodina splnila všechny vytyčené cíle. Žáci se dozvěděli důležité informace o životě Bedřicha Smetany, dokázali rozlišit čtyři základní zpěvní hlasy a rozpoznat část skladby, kde zpívá sólista, od části, kde vystupují dva zpěváci. Časové rozvržení přibližně odpovídalo rozpisu v přípravě.

Celkově žáci na hodinu pozitivně reagovali. Všichni se do aktivit zapojovali, neměla jsem pocit, že by někdo o skladbu a následný rozbor nejevnil zájem. Během této hodiny se začaly více projevovat rozdíly mezi žáky, kteří navštěvují ZUŠ, a těmi, kteří ji nenavštěvují.

Na úvod hodiny si žáci zopakovali smyčcové nástroje. Poté, co seřadili nástroje od toho, který má nejvyšší zvuk, po ten nejhlubší, získali název opery Prodaná nevěsta. Všichni žáci si názvy nástrojů pamatovali a tato aktivita jim nečinila žádné obtíže.

Další část hodiny byla zaměřena na život Bedřicha Smetany. Během mého vyprávění jsem se žáků doptávala na otázky. Žáci, kteří navštěvují ZUŠ, věděli spoustu informací a dokázali svým spolužákům některé hudební pojmy objasnit. Následně si žáci vybrali 3 informace, které si zapsali do poslechového listu. Během vyprávění o životě

skladatele jsem také žákům vysvětlila, co je to opera. Jednoduchou definici si žáci taktéž zapsali do poslechového listu.

Následoval první poslech skladby Znam jednu dívku. Během poslechu se žáci měli soustředit na počet zpěváků a také na to, jak vysoko zpívají. Z reakcí žáků jsem nabyla dojmu, že se jim skladba líbila. Během poslechu se někteří pohybovali do rytmu.

V následném rozhovoru jsem se zaměřila na podrobnější rozbor poslechové skladby. Ptala jsem se žáků na jejich pocity ze skladby. Někteří žáci měli velký problém porozumět slovům, která se ve skladbě zpívala. Ve třídě proběhlo hlasování o počtu zpěváků v ukázce. Většina žáků správně hlasovala pro počet dva. Někteří však ve skladbě slyšeli tři hlasy, jedna dívka hlasovala pro jeden hlas. Téměř jednohlasně se však třída shodla, že každý ze zpěváků zpíval jinak vysoko.

Navázala jsem tedy další aktivitou, ve které jsem žáky seznámila s dělením zpěvních hlasů. Nejprve jsme hlasy rozdělili na mužské a ženské. Díky ukázkám jsem poté žákům prozradila názvy všech hlasů. V ukázkách slyšeli vždy srovnání vysokého a hlubokého ženské a mužského hlasu. Také jsme si s žáky povídali o tom, že pro jednotlivé operní role se hodí jen určitý zpěvní hlas. Sami žáci přicházeli s nápady na role pro daný zpěvní hlas. Podle žáků se pro tenor hodí role mladých chlapců a princů, pro bas role starších mužů a záporných postav. Pro soprán by zvolili roli princezny a mladé dívky, naopak pro alt navrhovali role starších dam.

Dále v hodině žáci sestavovali děj opery Prodaná nevěsta. Pracovali v pěti skupinách po čtyřech, jedna skupina po třech žácích. Tři skupiny měly hotovo přibližně za 5 minut, avšak dvě skupiny nedokázaly sestavit děj celý. Při společné kontrole si pořadí vět doplnily. Pouze jedna skupina žáků seřadila všechny věty správně do podoby původního textu. Věty v nesprávném pořadí ale většinou zásadně nezměnily děj a po společné kontrole dokázali sami žáci děj převyprávět vlastními slovy.

Po této aktivitě jsem žákům pustila ukázkou z opery Prodaná nevěsta, ve které zpívá Jeník, Mařenka a Kecal. Na základě děje měli žáci rozhodnout, které tři postavy v ukázce zpívají. S tímto úkolem neměl téměř nikdo problém, pouze jeden žák si zaměnil postavu Kecala za otce Mařenky. Dále měli žáci určit, jakými zpěvními hlasy všichni tři zpěváci z ukázky disponují.

Na konci hodiny proběhlo krátké opakování nových informací. Společně dokázali žáci správně zodpovědět všechny otázky. Pokud některý žák odpověď neznal, požádala jsem

jiného žáka, aby mu v odpovědi pomohl. Celkově jsem nabyla dojmu, že žáci nově naučeným pojmům rozumí a umí je vysvětlit vlastními slovy.

Na závěr hodiny jsem žákům pustila skladbu Znáám jednu dívku i s videem. Žáky zaujaly zejména kostýmy a analyzovali chování obou zpěváků. Opět se několik žáků při poslechu pohybovalo do rytmu.

7.3 Příprava na hodinu č. 3

Skladatel: BEDŘICH SMETANA

Skladba: VLTAVA (z cyklu Má vlast)

Odkaz na nahrávku: <https://www.youtube.com/watch?v=QRF4DruNVwM>

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-5-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků.
- HV-3-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.

Cíle hodiny:

- Žák si pamatuje informace o životě Bedřicha Smetany.
- Žák pozná hudební nástroje ve skladbě podle vzhledu a zvuku.
- Žák rozliší melodii klesající a stoupající a pohybem ruky vyjádří směr melodie.

Organizační forma: frontální výuka, práce ve dvojicích

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění, brainstorming, řazení obrázků

Pomůcky: psací potřeby, lepidlo, tabule, klavír, poslechový list 3 (viz Příloha 3.1), obrázky (viz Příloha 3.5), počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory

Průběh hodiny:

MOTIVACE (4 min)

Žáci si ve dvojicích zkusí vzpomenout na co největší množství informací, které si zapamatovali o životě Bedřicha Smetany z předešlé lekce. Poté si společně porovnáme informace v celé třídě.

PRVNÍ POSLECH (6 min)

První poslech proběhne bez videoukázky. Žáci se soustředí pouze na poslech. Ukázku pustíme v čase od 0:24 do 5:38.

Instrukce pro žáky:

Ted' si společně pustíme skladbu o známé české řece od Bedřicha Smetany. Zavřete oči a zkuste si při poslechu představovat, jak řeka teče krajinou. Přemýšlejte, jak se jmenuje řeka, po které se tato skladba jmenuje.

ROZHOVOR (5 minut)

Po poslechu skladby vedeme s žáky rozhovor, díky němuž podrobněji rozebereme poslechovou skladbu. Během rozhovoru si žáci zapisují informace do poslechového listu.

- Jak se jmenuje řeka, o které je tato skladba? Vltava.
- Jak se jmenuje cyklus, ze kterého skladba pochází? Má vlast.

Skladba Vltava je symfonická báseň. Učitel žákům vysvětlí, co to znamená, a žáci si do poslechového listu zapiší stručnou definici tohoto odborného termínu.

Symfonická báseň je skladba na mimohudební téma, např. příběh, obraz a příroda.

- Co jste si během poslechu představovali?
- Teče řeka ve skladbě všude stejně rychle?
- Představovali jste si během poslechu nějaký příběh?

CESTA VLTAVY – druhý poslech (15 min)

Během této aktivity si představíme příběh, který se ve skladbě odehrává. Žáci budou pracovat ve dvojicích. Každá dvojice dostane čtvrtku velikosti A3 a vytištěné obrázky (viz Příloha 3.5), jež představují jednotlivé části skladby Vltava (pramen Vltavy, téma Vltavy, lesní téma, vesnická svatba). Ve skupině zkusí poskládat obrázky za sebe tak, jak si myslí, že jdou za sebou jednotlivá témata ve skladbě. Poté si pustíme ukázku ještě jednou a ukážeme si, kde začíná a končí ta která část skladby.

Poté každá dvojice vytvoří na čtvrtku cestu, kudy tekla řeka Vltava. Nalepí obrázky ve správném pořadí a dokreslí řeku, která postupně sílí (ukázka viz Obrázek 6).

Obrázek 6: Vytvořená cesta Vltavy

Zdroj: vlastní

INSTRUMENTACE (10 min)

Při této aktivitě si s žáky představíme vybrané hudební nástroje. K ukázce jednotlivých nástrojů využijeme skladbu Vltava s videoukázkou a obrázky v poslechovém listu.

- Hrají ve skladbě hudební nástroje? ANO.
- Zpívá se tam? NE.
- Jak říkáme takové skladbě? Instrumentální.
- Hraje ve skladbě více nástrojů? ANO
- Jak takovému uskupení říkáme? Orchestr.
- Slyšíte někdy jenom jeden nástroj? ANO, na začátku skladby.

Instrukce pro žáky:

Skladbu hraje celý orchestr, ve kterém je spousta hudebních nástrojů. My si společně tyto hudební nástroje představíme a zkusíme je poznat podle zvuku. Obrázky v poslechovém listu vám napoví, jaké hudební nástroje si dnes ukážeme. Dopište si k obrázkům názvy nástrojů, které zobrazují.

0:24 – 0:50 – příčná flétna

0:54 – 1:00 – klarinet

1:34 – 1:48 – smyčcové nástroje (v poslechovém listu housle a violoncello)

2:52 – 2:57 – harfa

3:25 – 3:45 – trubka, lesní roh

3:45 – 3:50 – tympány

Následně žáci zkusí odpovědět na otázky v poslechovém listu. Postupně uslyší část Vltavy a vyberou hudební nástroje, které v daném úseku uslyší. Ukázky pouštíme bez videa.

Jaký nástroj představuje na začátku skladby pramen Vltavy?

Čas ukázky: 0:24 – 0:50 – příčná flétna (zakroužkovat červeně)

Jaké nástroje hrají hlavní téma Vltavy?

Čas ukázky: 1:34 – 1:48 – smyčcové nástroje – housle, violoncello (zakroužkovat modře)

Jaký nástroj hraje lesní téma?

Čas ukázky: 3:30 – 3:50 – lesní roh (zakroužkovat zeleně)

MELODIE (5 min)

Instrukce pro žáky:

Pustím vám ještě jednou hlavní téma Vltavy. Tentokrát se zaměříme na melodii, která může stoupat nahoru nebo naopak klesat dolů. Natáhněte si před sebe ruku a společně budeme ukazovat, jestli melodie stoupá nebo klesá. Podruhé to zkusíte sami bez mé pomoci.

Čas ukázky: 1:34 – 2:02

Poté žáci zaznamenají průběh melodie do poslechového listu pomocí vlnovky.

7.3.1 Reflexe třetí hodiny

Hodina proběhla v pondělí 28. listopadu 2022, a to 3. vyučovací hodinu. Přítomno bylo 19 dětí z celkového počtu 21. Cíle byly naplněny podle přípravy. S žáky jsme dokončili všech 6 aktivit naplánovaných dle přípravy, ačkoliv jsem se tentokrát obávala, že poslední aktivitu z časových důvodů nestihneme. Třída ale pracovala velmi aktivně, takže zbyl dostatek času i na poslední aktivitu. Žáci na hodinu pozitivně reagovali. Po předchozích dvou poslechových hodinách se na další hodinu těšili. Od začátku hodiny byli napjatí, jakou skladbu budeme poslouchat.

Na tabuli jsem promítla podobiznu Bedřicha Smetany. Žáci skladatele okamžitě poznali a po mém vyzvání ve dvojici vzpomínali na co nejvíc informací, které si pamatují z předchozí hodiny. Mezi dvojicemi žáků se nejčastěji opakovala informace o počtu oper Bedřicha Smetany. Dále si většina žáků vzpomněla, že na konci života ohluchl.

Před prvním poslechem jsem žákům prozradila, že budeme poslouchat opět skladbu od Bedřicha Smetany z cyklu Má vlast. Na interaktivní tabuli jsem promítla fotografii řeky. Během poslechu si měli žáci představovat tekoucí řeku. Především se měli soustředit, jestli podle nich řeka proudí během skladby všude stejně rychle, nebo v některé části nabírá či ubývá na síle. Pro poslech jsem vybrala prvních 5 minut ze skladby. Podle reakcí žáků je nejméně zaujalo lesní téma. Naopak při vesnické svatbě se pohybovali do rytmu a taneční melodie se jim velmi líbila. Hlavní téma Vltavy bylo většině žáků známé.

Po poslechu jsem žákům rozdala poslechové listy, do kterých si doplnili název skladby Vltava. Název skladby znali žáci, kteří navštěvují ZUŠ. Dále si do poslechového listu dopsali také název cyklu Má vlast, ze které skladba pochází. Doplnili i jednoduchou definici symfonické básně.

Následně mi žáci sdělovali své dojmy z poslechu. Jeden z žáků nám převyprávěl příběh, který si během poslechu představoval. Příběh byl o muži, který se plavil na voru. Celá třída se jednohlasně shodla, že řeka Vltava neteče ve skladbě stále stejně rychle, ale postupně sílí a nabírá na intenzitě.

Navázali jsme aktivitou, při které žáci objevovali cestu Vltavy. Cílem této aktivity bylo seznámit žáky s jednotlivými částmi této symfonické básně. Žáci pracovali ve dvojicích, každá dvojice obdržela sadu čtyř obrázků, které představovali příběh jednotlivých částí. Dvojice měli obrázky poskládat za sebe tak, jak je při poslechu Vltavy vnímali. Poté jsme si skladbu společně pustili ještě jednou. Každou část jsem zastavila a postupně si žáci poskládali obrázky do správného pořadí. Většina dvojic měla obrázky seřazené správně ještě před společnou kontrolou. Nejvíce si žáci užili další aktivitu, při které obrázky nalepili na čtvrtku A3 a dokreslili trasu, kterou Vltava protékala.

Další část hodiny byla věnována instrumentaci. Představili jsme si jednotlivé hudební nástroje, které jsou součástí orchestru. Černobílé obrázky hudebních nástrojů si žáci prohlédli v poslechovém listu. Pustila jsem žákům poslechovou ukázkou i s videem, kde mohli vidět, jak se na dané nástroje hraje a jak nástroje zní. Názvy nástrojů si dopsali

k obrázkům v poslechovém listu. Na závěr této aktivity žáci poznávali hudební nástroje podle zvuku bez videa. Postupně tak splnili tři úkoly v poslechovém listě a nástroje barevně zakroužkovali. Celá třída bezpečně poznala ukázkou příčné flétny a smyčcových nástrojů. Lesní roh poznalo pouze 7 žáků.

Nejprve jsem žákům na klavír zahrála stupnici C dur vzestupně a poté sestupně. Na základě toho jsme si ukázali stoupající a klesající melodii. Následně žáci pomocí ukazování rukou znázorňovali, zda melodie v ukázce stoupá či klesá. Část ukázky jsem melodii znázorňovala spolu s žáky, poté již pokračovali beze mě. Jako ukázkou jsem v tomto případě vybrala hlavní téma Vltavy, kde je klesání a stoupání melodie dobře patrné. Na závěr aktivity si každý žák zakreslil pomocí vlnovky postup melodie do poslechového listu.

7.4 Příprava na hodinu č. 4

Skladatel: JAROSLAV JEŽEK

Skladba: BUGATTI STEP

Odkaz na nahrávku: <https://www.youtube.com/watch?v=EPUpURbLCXk>

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-3-1-04: Žák reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie.
- HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
- HV-5-1-03: Žák využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře i k reprodukci jednoduchých motivů skladeb a písní.

Cíle hodiny:

- Žák vlastními slovy vysvětlí, co je to dynamika.
- Žák rozliší ve skladbě dynamické změny.
- Žák vysvětlí význam dynamických značek.
- Žák pozná, zda se tempo ve skladbě mění.
- Žák doprovází skladbu za pomoci rytmických nástrojů.

Organizační forma: frontální výuka

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění, hra na Orffovy nástroje

Pomůcky: psací potřeby, tabule, klavír, poslechový list 4 (viz Příloha 4.1), obrázky (viz Příloha 4.3), počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory, Orffovy nástroje (dřívka, rumba koule, triangl)

Průběh hodiny:

MOTIVACE (5 min)

Informace o životě skladatele:

Dnes si poslechneme skladbu od českého skladatele Jaroslava Ježka. Skládal v 1. polovině 20. století. Byl to skvělý klavírista a dirigent. Nejčastěji tvořil skladby pro filmy nebo divadelní hry. Spolupracoval s Voskovcem a Werichem, kteří jeho hudbě dodávali vtipné texty. Společně napsali písničky jako David a Goliáš nebo Ezop a brabenec. Od dětství velmi špatně viděl a byl často nemocný. Během svých studií pobýval rok v Paříži. Mezi první a druhou světovou válkou se přestěhoval do Spojených států amerických. Do Čech se už nikdy nevrátil, protože v USA zemřel ve věku 35 let na onemocnění ledvin. My si dnes pustíme jeho skladbu s názvem Bugatti step. Bugatti je značka automobilu, který v roce 1930 vyhrál závod v Brně. Jaroslav Ježek se ve své skladbě inspiroval zvuky, které auto při závodě vydává (Vysloužil, 1998).

PRVNÍ POSLECH (5 min)

Instrukce pro žáky:

Zavřete oči a zkuste si při poslechu představovat jízdu autem. Soustředte se na zvuky, které auto vydává. Slyšíte takové zvuky i v této skladbě?

ROZHOVOR (10 min)

Po prvním poslechu vedeme s žáky rozhovor, při němž podrobněji rozebereme skladbu. Během rozhovoru si žáci zapisují informace do poslechového listu.

- Jak se vám skladba líbila? Jaké máte ze skladby pocity?
- Je podle vás skladba spíše veselá nebo smutná?
- Zkuste popsat náladu, jakou ve vás skladba vyvolává.
- Slyšíte ve skladbě hudební nástroje? ANO.
- Zpívá se ve skladbě? NE.
- Jak říkáme takové skladbě? Instrumentální.
- Kolik nástrojů skladbu hraje? Pouze jeden.
- Jak se onen nástroj jmenuje? Klavír.
- Jaké zvuky, jež běžně vydává automobil, ve skladbě slyšíte?

Žáci si do poslechového listu zapíší zvuky, které ve skladbě slyšeli.

DYNAMIKA (10 min)

V této části hodiny se s žáky zaměříme na dynamickou složku skladby. Vysvětlíme si, co to dynamika je. Žáci si do poslechových listů napíší jednoduchou definici.

Dynamika určuje, jak silně nebo slabě máme hrát.

Dále si s žáky ukážeme dynamická znaménka a jejich český význam.

Instrukce pro žáky:

Je skladba celou dobu stejně nahlas, nebo jsou některé části hlasitější než jiné? Tomu, jak se mění hlasitost skladby, říkáme dynamika. Napište si do poslechových listů, co to znamená. Aby mohl skladatel dynamiku jednoduše zaznamenat do not, používá dynamická znaménka. V poslechovém listě se můžete podívat, jak taková znaménka vypadají. Společně k nim nyní přiřadíme jejich správný význam.

Postupně žákům zahrají na klavír stupnici C dur, pokaždé však v jiné dynamice. Žákům dopředu prozradím, podle jakého znaménka budu hrát a jaký je jeho italský název. Žáci musí následně podle mé ukázky poznat, o jakou dynamiku se jedná v českém významu. Žáci během ukázek pracují v poslechovém listu, kde spojují dynamickou značku s jejím významem.

Na závěr této aktivity si podruhé pustíme skladbu Bugatti step. Žáci budou za pomoci svých rukou ukazovat, jak se v průběhu skladby dynamika mění. Piano ukáží pomocí spojených dlaní u sebe, zesilování znázorní tím, že budou dlaně oddalovat, a ruce co nejdále od sebe znamenají forte. Část skladby budu ukazovat dynamiku spolu s žáky, poté se odpojím a žáci budou pokračovat sami.

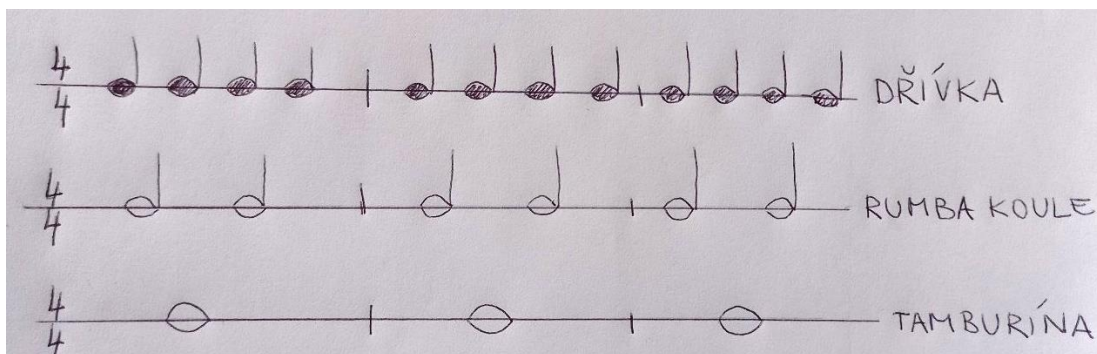
TEMPO, RYTMICKÝ DOPROVOD (10 min)

Při další aktivitě se budeme zabývat tempem skladby. Žáci budou muset rozhodnout, zda se tempo během skladby výrazně mění, či zůstává stejné. Abychom si jejich rozhodnutí ověřili, doprovodíme skladbu rytmickými nástroji. Žáci budou rozděleni do tří skupin a každá skupina bude hrát na jiný rytmický nástroj v odlišném rytmu (viz Obrázek 7). Nejprve si žáci postupně ve skupinách vyzkouší rytmus, který budou vyťukávat, poté se spojí všichni dohromady.

1. skupina – dřívka – vyťukávají metrum ve čtvrt'ových notách
2. skupina – rumba koule – vyťukávají rytmus v půlových notách

3. skupina – tamburína – vytřukávají rytmus v celých notách

Obrázek 7: Rytmus jednotlivých nástrojů

Zdroj: vlastní

Na základě rytmického doprovodu by měli žáci rozhodnout, že se tempo během skladby výrazně nemění. Správnou odpověď zapíší do poslechového listu.

Dále žáci určí, v jakém tempu je skladba zahráná. V poslechovém listu mají na výběr čtyři varianty, italské názvy tempových označení jsou uvedeny jen pro zajímavost. Pokud se žáci rozhodnou pro tempové označení *prestissimo* – co nejrychleji, pustíme skladbu ve zrychleném tempu jako důkaz, že skladbu lze zahrát i rychleji. Správná odpověď je *allegro* – vesele, rychle.

OPAKOVÁNÍ (5 min)

Učitel s dětmi zopakuje informace, které se při poslechové hodině dozvěděly.

- Jak se jmenuje skladba, kterou jsme dnes poslouchali?
- Kdo skladbu napsal?
- Co si pamatujete o životě Jaroslava Ježka?
- Jak se jmenují dva pánové, se kterými Jaroslav Ježek spolupracoval?
- Podle čeho je skladba pojmenovaná?
- Jaký nástroj Bugatti step hraje?
- Co je to dynamika?
- Jakou dynamiku označujeme písmenem f, p, mf?
- Jak do not zapíšeme zesilování nebo zeslabování?
- Mění se výrazně tempo během skladby?
- V jakém tempu je skladba napsaná?

7.4.1 Reflexe čtvrté hodiny

Hodina proběhla v pondělí 5. prosince 2022, a to 3. vyučovací hodinu. Přítomno bylo 20 dětí z celkového počtu 21. Hodina splnila všechny cíle a proběhla podle časového rozvržení v přípravě.

Informace o životě skladatele žáci pozorně poslouchali. Jaroslav Ježek pro ně nebyl zcela neznámý, s jeho osobou se setkali v Českém jazyce ve spojení právě s Werichem a Voskovcem, které jsem v životopise zmiňovala i já. Velmi jsem ocenila, že děti projevíly zájem moje vyprávění doplnit.

Při poslechu se většina dětí pohybovala do rytmu hudby. Z jejich výrazů jsem již během prvního poslechu poznala, že je skladba zaujala. Při následném rozhovoru se mé domněnky potvrdily. Na většinu žáků působila skladba vesele a hravě. Při poslechu se měli zaměřit na zvuky, které připomínají jedoucí auto. Žáci ve skladbě slyšeli motor, troubení nebo zavírání dveří. Překvapilo mě však, že téměř polovina dětí žádné zvuky vydávané automobilem při poslechu nezaznamenala.

Na základě této skladby jsme s žáky podrobněji rozebírali dynamickou složku skladby. Pro žáky navštěvující ZUŠ se jednalo o známé informace. Z toho důvodu jsem je při hodině často využívala, aby daný pojem vysvětlili svým vrstevníkům vlastními slovy. Dynamické změny jsem žákům nejprve představila pomocí ukázek na klavír. Dynamiku jsem se snažila hrát velmi výrazně, přesto žákům činilo problém poznat zesilování či zeslabování. Dynamické změny následně žáci ukazovali během druhého poslechu skladby. K vyjádření dynamiky používali pohyby rukou. Přibližně pro 5 žáků byla tato aktivita natolik obtížná, že často nenápadně pozorovali své spolužáky a snažili se jejich pohyby rukou kopírovat.

Dále jsme se v hodině zaměřili na tempo a rytmický doprovod. Pomocí rytmického doprovodu žáci ověřili, zda se tempo skladby výrazně mění. Tato třída v hodinách hudební výchovy rytmické nástroje nevyužívá často. Z toho důvodu jsem při nácviku doprovodů postupovala velmi pomalu. Každá skupina žáků si svůj doprovod vyzkoušela nejprve samostatně, teprve poté hrály skupiny najednou do rytmu hudby. Nástrojů bylo ve třídě k dispozici méně než žáků, proto se skupiny v hraní třikrát vystřídaly. Každý si tak zkusil doprovod na minimálně dva Orffovy nástroje. Když jsem zaznamenala, že žáci hrají mimo rytmus skladby, nahlas jsem počítala a žáci se po chvíli srovnali. Bezpochyby se celá třída shodla, že tempo skladby se nijak výrazně nemění. Na závěr

této aktivity žáci měli rozhodnout, v jakém tempu je skladba zahraná. Byla jsem mile překvapena, že pouze 3 žáci hlasovali pro nejrychlejší tempo, tedy prestissimo. Kromě nich zbytek třídy hlasoval pro správnou variantu tempa, tj. allegro.

Při závěrečném opakování jsem získala dojem, že žáci se v dané problematice orientují bez velkých obtíží. Na otázky týkající se dynamiky jsem se záměrně ptala žáků, kteří nenavštěvují ZUŠ, a tudíž pro ně bylo toto téma nové. Nevyžadovala jsem po žácích znalost italského názvosloví.

7.5 Příprava na hodinu č. 5

Skladatel: JAKUB JAN RYBA

Skladba: ČESKÁ MŠE VÁNOČNÍ (část Gloria)

Odkaz na nahrávku: <https://www.youtube.com/watch?v=YY-NJwb6Z8>

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-3-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.
- HV-5-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků.

Cíle hodiny:

- Žák vyjádří vlastními slovy rozdíl mezi hudbou vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.
- Žák pozná čtyři základní zpěvní hlasy a dokáže popsat rozdíly mezi nimi.
- Žák rozliší část skladby, kde zpívá sólista, sbor, duo nebo kde hraje orchestr.

Organizační forma: frontální výuka

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění

Pomůcky: psací potřeby, tabule, poslechový list 5 (viz Příloha 5.1), obrázky (viz Příloha 5.4 a Příloha 5.5), osmisměrka (viz Příloha 5.3), počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory

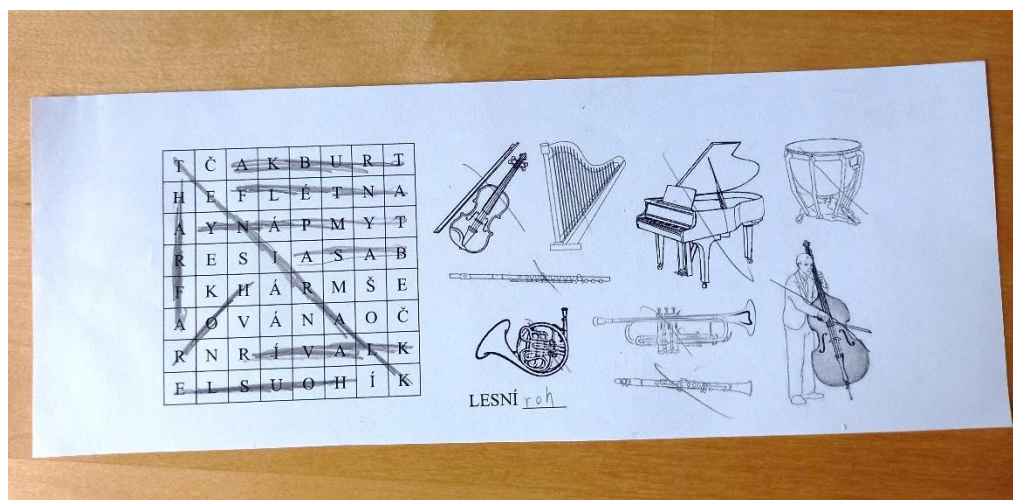
Průběh hodiny:

MOTIVACE (6 min)

V osmisměrce se skrývá název skladby, kterou budeme s žáky v této hodině poslouchat. V osmisměrce hledají názvy hudebních nástrojů, které mají znázorněné obrázky. Předem upozorníme žáky, že nástroj kontrabas najdou v tajence v jeho kratší podobě.

U nástroje lesní roh hledají pouze druhou část názvu. Po vyškrtání všech nástrojů získají název skladby (viz Obrázek 8).

Obrázek 8: Vyřešená osmisměrka

Zdroj: vlastní

ŽIVOT JAKUBA JANA RYBY (3 min)

Informace o životě skladatele:

Díky osmisměrce jste zjistili název skladby, kterou budeme dnes poslouchat. Českou mši vánoční napsal český skladatel Jakub Jan Ryba. Žil na přelomu 18. a 19. století, v období klasicismu. Pocházel z chudé rodiny, jeho otec byl učitelem a varhaníkem. Jakub Jan Ryba se od dětství věnoval hudbě, hrál na klavír, housle a varhany. Později také pracoval jako učitel ve vesnici Rožmitál. Sbíral lidové písně, které sepsal do sborníků českých písní. Skládal hudbu na české texty, protože chtěl, aby jeho žáci zpívali v rodném jazyce (Vysloužil, 1998).

PRVNÍ POSLECH (6 min)

První poslech proběhne bez videoukázky. Žáci se soustředí pouze na poslech. Ukázku pustíme v čase od 12:37 do 17:58.

Instrukce pro žáky:

Teď si společně pustíme Českou mši vánoční od Jakuba Jana Ryby. Tato mše je velmi dlouhá, má 9 částí. My si pustíme část druhou, která se jmenuje Graduale. Během poslechu přemýšlejte, kolik zpěváků skladbu zpívá. Dále se zaměřte na to, zda slyšíte nějaké hudební nástroje.

ROZHOVOR (8 min)

Po prvním poslechu vedeme s žáky rozhovor, při kterém podrobněji rozebereme skladbu. Během rozhovoru si žáci zapisují informace do poslechového listu.

- O čem se v ukázce zpívá?

Celá skladba popisuje cestu pastýřů do Betléma za narozeným Ježíškem.

Pastýři se radují a oslavují Ježíše Krista.

V naší ukázce dva andělé zvěstují narození Ježíše Krista. Vzbudí pastýře a radí jim, aby šli Ježíška navštívit do Betléma.

- Slyšíte v ukázce hudební nástroje? ANO.
- Kolik nástrojů slyšíte? Jak takovému uskupení říkáme? Orchester.
- Zpívá se tam? ANO.
- Jak říkáme takové skladbě? Vokálně instrumentální.

V poslechovém listu žáci vyplní první cvičení. K druhům hudby dopíší správný význam a zakroužkují druh hudby v ukázce.

Vokální hudba = určena pouze ke zpěvu

Instrumentální hudba = určena pouze pro hudební nástroje

Vokálně instrumentální hudba = určena pro hudební nástroje a zpěv současně

- Co je to sbor? Slyšeli jste sbor v ukázce? ANO, sbor je mnoho zpěváků zpívajících hromadně, spolu, najednou.
- Kolik sólových zpěváků jste slyšeli? 4.
- Zpíval každý sólista stejně vysoko? NE.
- Jak dělíme zpěvní hlasy? Mužské (tenor, bas), ženské (soprán, alt).

Skladba, kterou jsme poslouchali, se jmenuje Česká mše vánoční. Víte, co to je mše?

Žáci si do poslechového listu zapíší krátké vysvětlení.

Mše je obřad v kostele, při kterém se lidé modlí.

Informace pro žáky:

Celá mše trvá přibližně hodinu. Mši v kostele může vést pouze biskup nebo kněz. Během mše se lidé společně modlí, předčítají si příběhy z Bible a také zpívají. Česká mše vánoční je ovšem celá zhudebněná. Skladbu zpívá sbor, čtyři sólisté, doprovází je

orchestr a ještě jeden hudební nástroj, který tradičně v orchestru nehraje. Název tohoto nástroje se dozvíte v křížovce.

KŘÍŽOVKA (7 min)

Žáci vyplní křížovku v poslechovém listu. Křížovka je vystavěná na opakování zpěvních hlasů, dynamiky a smyčcových nástrojů (viz Obrázek 9). V tajence se skrývá slovo „varhany“. Po vyplnění křížovky společně zkontrolujeme odpovědi žáků.

Obrázek 9: Vyřešená křížovka

Vylušti křížovku.

- 1) Kdy se nejčastěji hraje tato skladba?
- 2) Nejhlubší mužský hlas
- 3) Nejvyšší ženský hlas
- 4) Nejmenší smyčcový nástroj
- 5) Nejhlubší ženský hlas
- 6) Nejvyšší mužský hlas
- 7) Určuje, jak silně nebo slabě mám hrát.

			V	Á	N	O	C	E	
		B	A	S					
S	O	P	R	A	N				
			H	O	U	S	L	E	
			A	L	T				
T	E	N	O	R					
		D	Y	N	A	M	I	K	A

Zdroj: vlastní

Poté žáky seznámíme s hudebním nástrojem zvaným varhany. Ukážeme si obrázek (viz Příloha 5.5) a pustíme krátkou ukázkou z České mše vánoční, kde je dobře slyšet zvuk varhan.

Ukázka: <https://www.youtube.com/watch?v=YY-NJwb6Z8> – čas 6:53 – 7:10

HUDEBNÍ PROVEDENÍ SKLADBY (10 min)

V další aktivitě se zaměříme na hudební provedení skladby. Postupně pustíme žákům ukázkou z České mše vánoční a žáci budou poznávat, kdo v dané ukázce vystupuje.

Během poslechu žáci vyplňují poslední cvičení v poslechovém listu. K obrázkům přiřazují správné slovo z nabídky. Slova přiřazují postupně podle ukázek, které uslyší.

Řešení: 1. obrázek – sólista, 2. obrázek – duo, 3. obrázek – sbor, 4. obrázek – orchestr

Ukázky:

- a) Duo (soprán, alt) – čas 12:37 – 12:58
- b) Sbor – čas 13:01 – 13:33
- c) Sólo – čas 13:35 – 14:21
- d) Duo (alt, tenor) – čas 14:30 – 15:03

e) Orchester – 16:15 – 16:33

OPAKOVÁNÍ (5 min)

Učitel s dětmi zopakuje informace, které se při poslechové hodině dozvěděly.

- Jak se jmenuje skladba, kterou jsme dnes poslouchali?
- Kdo skladbu napsal?
- Co si pamatujete o životě Jakuba Jana Ryby?
- Vysvětlíte, co je to hudba vokální, instrumentální a vokálně instrumentální.
- Jak dělíme zpěvní hlasy?
- Vysvětlíte, co je to sólo, duo, sbor a orchestr.
- Co je to mše?
- Jak se jmenuje nástroj, který doprovází mše v kostele?

7.5.1 Reflexe páté hodiny

Hodina proběhla v pondělí 12. prosince 2022, a to 3. vyučovací hodinu. Přítomno bylo 18 dětí z celkového počtu 21. Cíle byly naplněny dle přípravy. Podařilo se nám dokončit všechny aktivity, které přibližně odpovídaly časovému rozvržení v přípravě. Tuto poslechovou skladbu jsem tematicky zařadila do předvánočního týdne.

Žáci na hodinu pozitivně reagovali a aktivně se zapojovali. Tato hodina byla z většiny zaměřena na opakování již známého učiva. Ověřila jsem si, že žáci nově probraným hudebním pojmům rozumí a umí je správně použít při rozboru poslechové skladby.

Úvodní motivační aktivita byla zaměřena na opakování hudebních nástrojů. Žáci měli radost, že mohli sami zjistit název skladby, který se v osmisměrce ukrýval. Zpozorovala jsem rozdíly v rychlosti řešení jednotlivých žáků. Osmisměrku jsme společně vyřešili také na interaktivní tabuli. Při společné kontrole žáci poznali všechny hudební nástroje.

Poslech skladby byl dle mého názoru pro některé žáky příliš dlouhý. Ukázka trvala přibližně 5 minut a ke konci poslechu jejich pozornost viditelně slábla. Při následném rozhovoru však žáci aktivně odpovídali na všechny dotazy. Z jejich odpovědí jsem cítila větší jistotu než v předchozích hodinách. Hlásilo se také více žáků než obvykle, protože většina otázek se týkala již známých znalostí. Většina žáků nevěděla, co je to mše. Jeden z žáků však toto slovo výstižně vysvětlil: „Mše je, když se sejdou lidé v kostele a čtou z bible.“ Jeho vysvětlení jsem dále doplnila o informace v přípravě.

Křížovku celá třída vyřešila rychleji, než jsem očekávala. V křížovce se ukrýval hudební nástroj varhany, který jsme si blíže představili. Někteří žáci vyslovovali slovo jako „harvany“, proto jsem je upozornila na výslovnost správnou.

Při dalším poslechu jsme se zaměřili na hudební provedení skladby. Žáci v jednotlivých ukázkách poznávali, kolik lidí zpívá a jak danému uskupení říkáme. Své odpovědi zapisovali do poslechových listů, kde jim jako nápověda sloužili obrázky. Během této aktivity nastal problém v ukázce, kde zpívá duo alt a soprán. Asi pět žáků nepoznalo, že v ukázce zpívají dva ženské hlasy, ale rozpoznali pouze jeden. Ukázku jsme si proto pustili ještě jednou i s videem.

Při závěrečném opakování žáci bez problémů správně zodpověděli všechny otázky. Zvlášť jsem ocenila, že oproti předešlým hodinám více používají správnou hudební terminologii.

7.6 Příprava na hodinu č. 6

Skladatel: FRYDERYK CHOPIN

Skladba: VALČÍK A MOLL

Odkaz na nahrávku: <https://www.youtube.com/watch?v=HtQRpmaaiCo>

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-3-1-04: Žák reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie.
- HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
- HV-5-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků.

Cíle hodiny:

- Žák rozliší ve skladbě změny tempa.
- Žák vyjmenuje alespoň tři tance.
- Žák pozná, zda je skladba na 2 nebo na 3 doby.
- Žák vyjádří své pocity ze skladby.

Organizační forma: frontální výuka

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění, experimentování

Pomůcky: psací potřeby, tabule, klavír, poslechový list 6 (viz Příloha 6.1), obrázky (viz Příloha 6.3 a Příloha 6.4), počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory

Průběh hodiny:

MOTIVACE (2 min)

Na úvod hodiny promítneme žákům obrázky různých druhů tance. Zeptáme se, co mají obrázky společného – TANEC. Prozradíme žákům, že dnes budeme poslouchat tanec valčík.

INFORMACE O SKLADATELI (3 min)

Informace o životě skladatele:

Dnes si poslechneme skladbu od Fryderyka Chopina. Žil v 1. polovině 19. století v období romantismu. Narodil se v Polsku, ale jeho otec byl původem Francouz. Po tatínkovi tedy dostal francouzské příjmení, které se píše „Chopin“, ale vyslovujeme ho „šopén“. Dětství prožil ve Varšavě, kde se učil hrát na klavír u Vojtěcha Živného, který pocházel z Čech. Ve svých 20 letech Chopin opustil Polsko a vydal se do Vídně, o rok později se přestěhoval do Paříže. Zemřel velmi mladý ve věku 39 let na tuberkulózu. Svá díla psal především pro klavír, sám byl výborný klavírista. Složil také řadu tanců. A právě jeden z jeho tanců si dnes společně poslechneme (Navrátil, 2003).

PRVNÍ POSLECH (3 min)

Instrukce pro žáky:

Nyní si poslechneme tanec – valčík od Fryderyka Chopina. Zaměřte se na to, jak na vás skladba působí. Také se soustřeďte na tempo. Je po celou dobu stejné, nebo slyšíte zpomalování?

ROZHOVOR (7 min)

Po poslechu skladby vedeme s žáky rozhovor, díky kterému podrobněji rozebereme poslechovou skladbu.

- Slyšíte ve skladbě hudební nástroje? Kolik? *Pouze jeden.*
- O jaký hudební nástroj se jedná? *Klavír.*
- Zpívá se ve skladbě? *NE.* → Jak říkáme takové skladbě? *Instrumentální.*
- Jak na vás skladba působí? Jaké jste měli při poslechu pocity?
- Jaké bylo podle vás tempo skladby? Spíš rychlé nebo pomalé?
- Měnilo se tempo během skladby? *ANO, později v hodině se na tempo více zaměříme.*

- Zkuste vlastními slovy vysvětlit, co je to tanec. *Pohyb do hudby, každý tanec je jinak rychlý.*
- Znáte nějaké další tance kromě valčíku? *Polka, tango, waltz, mazurka, jive, rumba, cha-cha, slowfox, quickstep a další.*

Následně si žáci zapíší do poslechového listu alespoň tři další tance kromě valčíku.

TAKTOVÁNÍ (10 min)

Instrukce pro žáky:

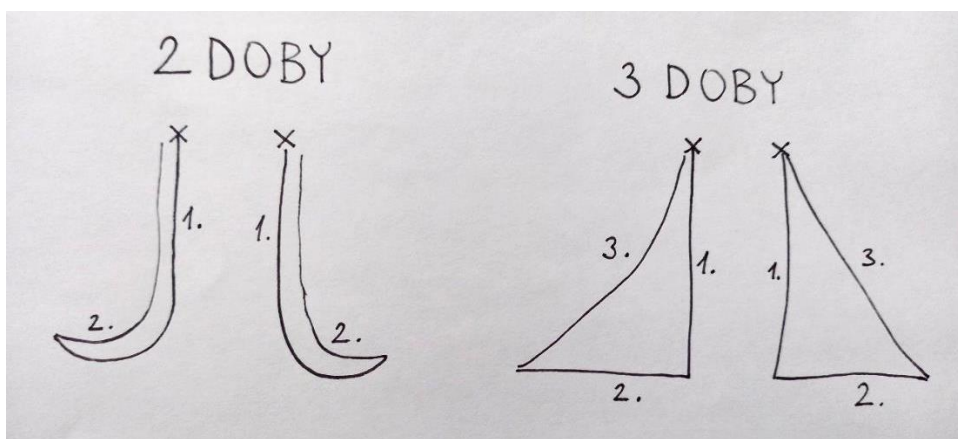
Společně jsme vyjmenovali několik tanců. Každý tanec je jinak rychlý a počítáme jej na jiný počet dob. Podle počtu dob lidé tancují kroky do hudby. Na kolik dob počítáme valčík? Abychom to zjistili, zahrajeme si na dirigenta.

- Co dělá dirigent? *Řídí orchestr, rukama ukazuje počet dob a tempo.*

Do poslechového listu si žáci zapíší krátký popis toho, co dělá dirigent.

Poté žákům ukážeme pohyby rukou, pokud je skladba na 2 doby. Společně si s žáky pohyb vyzkoušíme. Následně si vyzkoušíme to samé pro pohyb rukou na 3 doby. Na tabuli promítneme jednoduché schéma pro taktování (viz Obrázek 10).

Obrázek 10: Taktovací schémata

Zdroj: vlastní

Pustíme část valčíku a moll od Chopina a vyzkoušíme s žáky taktování. Od času 0:06 do 0:22 taktujeme na 2 doby. Od času 0:23 do 0:36 taktujeme na 3 doby. Na základě této aktivity žáci rozhodnou, že valčík počítáme na 3 doby. Odpověď zapíší do poslechového listu.

Pustíme žákům další 3 ukázky, u nichž mají rozhodnout, na kolik dob je počítáme. V průběhu každé ukázky žáci taktují. Své odpovědi zapíší do poslechového listu. Po každé ukázce si řekneme správnou odpověď a název tance.

1. ukázka: B. Smetana – Louisina polka, 2 doby

<https://www.youtube.com/watch?v=rzixQLPZS2U>

2. ukázka: A. Dvořák – Polka E dur, 2 doby

<https://www.youtube.com/watch?v=JNjbTiOcsWU>

3. ukázka: J. Strauss – Vídeňský valčík, 3 doby

https://www.youtube.com/watch?v=U4J0MKsG_is&t=12s

DUR – MOLL (10 min)

Během této aktivity se s žáky zaměříme na durovou a mollovou harmonii. Rozdíl mezi harmoniemi představíme žákům pomocí nálady a pocitů, které v nich daná harmonie vyvolává.

Instrukce pro žáky:

Vzpomeňte si, jaké pocity ve vás valčík od Chopina vyvolal. Je podle vás nálada skladby spíše smutná nebo veselá? Valčík, který jsme poslouchali, se jmenuje a moll. Je tedy napsán v mollové harmonii. Ta na nás většinou působí spíše smutně. Skladba může být napsána také v durové harmonii. Ta na nás naopak působí většinou radostně.

Zahrajeme žákům na klavír dvě krátké ukázky stejné melodie, jednou v durové, podruhé v mollové tónině. Žáci poté popíší rozdíl v náladě mezi ukázkami.

Pustíme žákům podruhé Valčík a moll. Jejich úkolem bude zvednout ruku v momentě, kdy se změní nálada skladby a nastoupí durová část. Durová část se objeví ve dvou momentech, v čase 1:15 a 1:42.

Po druhém poslechu žáci splní úkol v poslechovém listu. Barevně vyznačí slova, která podle nich vystihují náladu v durové a mollové části skladby. Upozorníme žáky, že výběr slov je zcela na nich, protože skladba na každého posluchače může působit jinak.

TEMPO (5 min)

V předposlední aktivitě se věnujeme tempu skladby. K zhodnocení tempa nám slouží poslední cvičení v poslechovém listu. Abychom správně rozhodli, zda jsou věty

pravdivé, pustíme žákům první část skladby do času 1:28. Během poslechu si naposledy zahrajeme na dirigenty a budeme taktovat na 3 doby. Pokud se bude měnit rychlost, s jakou hýbeme rukama, bude se měnit také tempo. Při poslechu žáky upozorňujeme na jednotlivé části skladby, aby snáze rozhodli, zda na konci částí melodie zpomaluje či zrychluje. Poslední otázka není zaměřena na tempo skladby, ale na instrumentaci.

Správné odpovědi:

Tempo se v průběhu skladby nemění. NE

Na konci jednotlivých částí skladby hráč zpomaluje. ANO

Tempo v durové části je rychlejší. ANO

Skladba je hrána na harfu. NE

OPAKOVÁNÍ (5 min)

Učitel s žáky zopakuje informace, které se při poslechové hodině dozvěděli.

- Jak se jmenuje skladba, kterou jsme dnes poslouchali? Kdo ji složil?
- Co si pamatujete o životě Fryderyka Chopina?
- Jaké znáte jiné tance kromě valčíku?
- Na kolik dob počítáme valčík? Na kolik dob počítáme polku?
- Ukažte, jak dirigent pohybuje rukama při valčíku/polce.
- Jakou náladu představuje mollová/durová melodie?

7.6.1 Reflexe šesté hodiny

Hodina proběhla v pátek 16. prosince 2022, a to 1. vyučovací hodinu. Přítomno bylo 17 dětí z celkového počtu 21. Stanovené cíle byly naplněny podle plánu. Žáci dokázali rozlišit změny tempa v průběhu skladby. Díky taktování poznali, zda je daná skladba na dvě, nebo tři doby. Dále se seznámili s tanci valčík a polka. Dokončili jsme s žáky všechny aktivity v souladu s časovým rozvržením uvedeným v přípravě.

Této hodiny se z důvodu nemoci neúčastnili dva žáci, kteří navštěvují ZUŠ. Tito žáci mají rozsáhlejší hudební znalosti než zbytek jejich spolužáků. V hodinách je ráda vyvolávám, aby vlastními slovy vysvětlili nové hudební pojmy. I přes jejich absenci však hodina proběhla bez problémů. Většinou jsme navazovali na již známé učivo.

Pro tuto hodinu jsem zvolila krátkou úvodní motivační aktivitu. Díky obrázkům žáci poznali, že se v dnešní hodině budeme zabývat tanci. Poté jsem prozradila, že budeme poslouchat tanec, který se jmenuje valčík, konkrétně od Fryderyka Chopina.

Na předchozí aktivitu jsem volně navázala vyprávěním o životě skladatele Fryderyka Chopina. Jeho podobiznu jsem promítla na interaktivní tabuli. Nikdo z přítomných žáků tuto osobnost neznal. Během svého vyprávění jsem se doptávala na doplňující otázky o hlavních městech a romantismu.

Následoval první soustředěný poslech. Během poslechu měli žáci přemýšlet o pocitech, které v nich skladba vyvolává. Dále se soustředili na tempo skladby. Většina žáků si při poslechu zavřela oči a položila hlavu na lavici.

Po poslechu jsem vedla s žáky rozhovor, díky kterému jsme skladbu podrobněji rozebrali. Všichni žáci bezchybně poznali, že se jedná o instrumentální skladbu pro sólový klavír. Během rozhovoru jsme věnovali čas popisu pocitů. Valčík a moll působil na žáky z velké většiny smutně. Jeden z žáků popsal, že na něj působil uklidňujícím a příjemným dojmem. Žáci se shodli, že by si podobnou skladbu rádi pouštěli před spaním. Tempo skladby žáci vyhodnotili jako pomalejší. Velmi mě potěšilo, že téměř všichni poznali, že se tempo během skladby mění a dochází k častému zpomalování.

Dále jsme se v rozhovoru zaměřili na vysvětlení slova „tanec“. Jeden žák tanec popsal takto: „Tanec znamená, když se lidi hýbou do rytmu hudby.“ Ostatní spolužáci ho doplnili o další příklady tanců kromě valčíku. Nejčastěji zmiňovali polku, tango, mazurku a cha-chu. Tři vybrané tance si poté zapsali do svých poslechových listů.

Další část hodiny byla věnována taktování. Vysvětlila jsem žákům, že každý tanec počítáme na jiný počet dob. Podle dob tanečníci tančí kroky do hudby. Abychom zjistili, na kolik dob počítáme skladbu, a zahráli jsme si na dirigenty. Nejprve si žáci zapsali do poslechových listů, kdo to dirigent je a co přesně dělá. Toto slovo znali z předchozí hodiny, kdy jsme poslouchali Českou mši vánoční. Následně jsem žákům promítla taktovací schémata pro 2/4 a 3/4 takt. Společně jsme si s žáky vyzkoušeli taktování bez hudby. Taktování na dvě doby nečinilo žákům sebemenší problém. Taktování na tři doby jsme zkoušeli delší dobu, musela jsem žákům připomínat, že začínáme pohybem dolů, ne do strany.

Poté si žáci vyzkoušeli dirigování do hudby. Díky taktování zjistili, že valčík se počítá na 3 doby. Odpověď si zapsali do poslechových listů. Poté žáci slyšeli další 3 ukázky,

u kterých měli rozhodnout, na kolik dob je počítáme. U Louisiny polky od B. Smetany téměř všichni (až na 2 žáky) správně určili počítání na 2 doby. U druhé polky od A. Dvořáka si naopak většina žáků myslela, že počítáme na 3 doby. Tato chyba mohla dle mého názoru vzniknout proto, že žáci očekávali vystřídání skladby. Polku jsme si pustili ještě jednou a tentokrát jsem taktovala spolu s žáky i já. Snažila jsem se je upozornit na první těžkou dobu v každém taktu, aby byl 2/4 takt lépe slyšitelný. U poslední ukázky valčíku od J. Strausse všichni správně určili počítání na 3 doby.

Rozdíl v durové a mollové harmonii jsem žákům přiblížila skrze náladu, kterou v nich daná harmonie vyvolává. Žáci se při rozhovoru shodli, že mollový valčík od F. Chopina na ně působí spíš smutně. Sdělila jsem žákům, že naopak durová harmonie v nás většinou vyvolává veselý pocit. Mollovou a durovou harmonii žáci poznávali v harmonických kadencích, které jsem hrála na klavír. Rozpoznat durovou a mollovou harmonii jim nečinilo žádný problém. Poté žáci znovu poslouchali Valčík a moll. Jejich úkolem bylo zvednout ruku v okamžiku, kdy nastoupí durová radostná část. Přibližně polovina žáků poprvé zvedla ruku v čase 0:36, kdy je harmonie stále mollová, ale melodie zrychlí. Následně se ale všichni opravili, když ve skladbě zazněla durová část od času 1:15. Při druhém návratu melodie v čase 1:42 poznali durovou harmonii bezpečně všichni žáci.

Žáci splnili úkol v poslechovém listu. Barevně označili přídavná jména, která dle jejich názoru vystihují melodii v mollové a durové části. Pro mollovou melodii nejčastěji volili tato slova – smutná, vážná, něžná, zasněná. Pro durovou melodii označovali tato adjektiva – veselá, příjemná, nadějná, radostná.

Při závěrečné aktivitě se žáci soustředili na tempo skladby. K zhodnocení jim sloužilo poslední cvičení z poslechového listu. Žáci taktovali do první části skladby. Pozorovali, zda se pohyb rukou musí někdy zpomalit. Já jsem během poslechu upozorňovala na jednotlivé části skladby, aby mohli žáci následně samostatně vyplnit cvičení. Rozhodování o pravdivost vět nečinilo žákům žádné problémy.

Opakování na konci hodiny pro mě slouží jako skvělá zpětná vazba. Byla jsem mile překvapena, kolik informací o životě Fryderyka Chopina si žáci zapamatovali. S nadšením také předváděli taktování na dvě i na tři doby.

7.7 Příprava na hodinu č. 7

Skladatel: ANDREW LLOYD WEBBER

Skladba: MEMORY (z muzikálu Cats)

Odkaz na nahrávku: https://www.youtube.com/watch?v=8gd_ohoPzYc

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-3-1-05: Žák rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby.
- HV-5-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků.

Cíle hodiny:

- Žák rozliší jednotlivé druhy hudby.
- Žák popíše dynamické a melodické změny ve skladbě.
- Žák vyjádří své pocity ze skladby.

Organizační forma: frontální výuka

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění, práce s textem

Pomůcky: psací potřeby, tabule, klavír, poslechový list 7 (viz Příloha 7.1), obrázky (viz Příloha 7.3), text o životě skladatele, počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory

Průběh hodiny:

MOTIVACE (8 min)

Žáci vyřeší přesmyčky v poslechovém listu č. 7. V přesmyčkách se skrývají druhy hudby, s nimiž se žáci setkali v předchozích poslechových skladbách. Žáci cvičení vypracují samostatně. Každé slovo začíná na označené písmeno. Poté proběhne společná kontrola. U každého hudebního druhu vyzveme žáky, aby jej stručně charakterizovali a uvedli také příklad konkrétního díla.

Řešení:

1. Opera – divadelní představení, ve kterém herci slova zpívají
Příklad: B. Smetana – Prodaná nevěsta
2. Muzikál – tento hudební druh jsme s žáky neprobírali
3. Mše – obřad v kostele, při kterém se lidé modlí
Příklad: J. J. Ryba – Česká mše vánoční
4. Tanec – pohyb do rytmu hudby
Příklady: valčík, polka
5. Koncert – skladba pro sólový nástroj a orchestr
Příklad: A. Vivaldi – Čtvero ročních dob
6. Balet – tento hudební druh jsme s žáky neprobírali, speciální druh tance

PRVNÍ POSLECH (4 min)

První poslech proběhne hned po úvodní aktivitě, aby mohli žáci následně určit, o jaký hudební druh se jedná. Skladbu pustíme žákům bez videoukázky od začátku do času 4:00.

Instrukce pro žáky:

Nyní si pustíme skladbu, která se jmenuje Memory. V překladu do českého jazyka znamená toto slovo „vzpomínka“. Skladbu napsal britský skladatel Andrew Lloyd Webber. V přesmyčkách jste objevili několik hudebních druhů. Pozorně poslouvejte ukázkou a zkuste rozhodnout, o jaký druh hudby se jedná.

ROZHOVOR (8 min)

Po prvním poslechu vedeme s žáky rozhovor, díky němuž podrobněji rozebereme skladbu. Během rozhovoru si žáci zapisují poznámky do poslechového listu.

- Slyšíte v ukázce hudební nástroje? ANO.
- Jak říkáme takové skupině nástrojů? Orchestr.
- Zpívá se ve skladbě? ANO.
- Jak říkáme takové skladbě? Vokálně instrumentální.
- Jak na vás skladba působila? Jaké máte ze skladby pocity?
- O jaký hudební druh se podle vás jedná? Muzikál.
→ Žáci si hudební druh zapíší do poslechového listu na vynechané místo.
- Co je to muzikál? Jaký je rozdíl mezi muzikálem a operou?

Informace pro žáky:

Muzikál je divadelní představení, které spojuje hudbu, tanec a herectví. Muzikáloví herci musí být všestranně nadaní. Muzikál může být celý zpíváný, ale nejčastěji se zde střídá mluvené slovo a zpěv. Vznikl v USA ve 20. letech 20. století. Oproti opeře je muzikál více založený na herectví. V opeře se většinou téměř nemluví a celý děj se zpívá. V opeře také málokdy uvidíme náročné taneční sestavy.

Do poslechových listů si žáci zapíší čtyři klíčová slova týkající se muzikálu do kolonky „Pamatuj si“ – hudba, tanec, herectví a divadelní představení.

INFORMACE O ŽIVOTĚ AUTORA (5 min)

V této hodině sdělíme žákům informace o životě skladatele až po rozhovoru, abychom neprozradili, o jaký hudební druh se jedná. Text o životě autora promítneme na interaktivní tabuli a necháme žáky, aby si ho samostatně přečetli. Následně společně text shrneme.

Informace o životě skladatele:

Andrew Lloyd Webber je britský hudební skladatel. Narodil se v roce 1948. Pochází z hudební rodiny. Jeho otec byl také hudební skladatel a varhaník. Jeho matka byla houslistka a klavíristka. Jeho teta pracovala jako herečka a díky ní si Webber zamiloval divadelní prostředí. Už jako malý skládal hudbu pro školní představení. Vystudoval Královskou hudební akademii v Londýně, kde byl v té době ředitelem jeho otec.

První muzikál složil v 17 letech a nyní je jedním z nejznámějších muzikálových skladatelů. Mezi jeho nejúspěšnější muzikály patří Jesus Christ Superstar, Evita nebo Fantom opery. Některé jeho muzikály se dočkaly také filmového zpracování. Muzikál Cats, z něhož pochází skladba Memory, kterou jsme poslouchali, napsal Webber v roce 1981. Příběh muzikálu se odehrává na kočičím bále. Na tomto bále vždy jedna kočka získá možnost dalšího života. Každá z koček se snaží tuto možnost vyhrát. Divák během představení pozná mnoho kočičích hrdinů s různými vlastnostmi (The Really Useful Group of Companies, 2018).

DRUHÝ POSLECH (10 min)

Pustíme skladbu ještě jednou, tentokrát s videoukázkou. V následném rozboru se více zaměříme na náladu skladby a dynamické i melodické změny.

Během poslechu necháme žáky vyjadřovat dynamické změny opět za pomoci paží. Piano ukážou pomocí spojených dlaní u sebe, zesilování zaznamenají tím, že budou dlaně oddalovat, ruce co nejdále od sebe znamenají forte. Část skladby učitel ukazuje dynamiku spolu s žáky, poté se odpojí a žáci budou pokračovat sami. Nejsilnější dynamika se v poslechové ukázce objevuje v časech 1:40, 2:22 a 3:08.

Před samotným poslechem s dětmi zopakujeme, co je to dynamika.

- Co je to dynamika? *Vyjadřuje, jak slabě nebo silně hudba zní.*
- Jakou dynamiku označujeme písmenem f/p/mf?
- Jak do not zapíšeme zesilování nebo zeslabování?

Po skončení druhého poslechu se s dětmi zaměříme na melodii.

- Kolik zpěváků jste slyšeli v ukázce? Dva.
- Jednalo se o muže nebo ženy? Ženy.
- Zpívají obě zpěvačky stejně vysoko? NE.
Skladbu pustíme v čase od 2:50 do 3:05.
- Zpívá tato zpěvačka stále stejně vysoko?
- Zvedněte ruku v momentě, kdy podle vás melodie klesne hluboko.
Skladbu pustíme od začátku do času 1:40, melodie výrazně klesne v čase 1:16.

DOPLŇ SLOVA DO TEXTU (5 min)

Žáci samostatně vyplní poslední cvičení v poslechovém listu. Na vynechané místo dopíše vybrané slovo z nabídky tak, aby text dával smysl. Upozorníme žáky, že některá slova jsou v nabídce navíc (v textu je tedy nepoužijí). Správné řešení necháme žáky zkontrolovat nejprve vzájemně ve dvojici, poté text přečteme společně nahlas.

Správné řešení: vokálně instrumentální, dvě, duo, mnoho, orchestrální, dynamika

OPAKOVÁNÍ (5 min)

Na závěr hodiny s žáky zopakujeme informace o poslechové skladbě.

- Jak se jmenuje skladba, kterou jsme dnes poslouchali?
- Kdo skladbu napsal?
- Co si pamatujete o životě tohoto skladatele?
- Jak se jmenuje muzikál, z něhož skladba pochází?
- Co to je muzikál?

- Jaký je rozdíl mezi muzikálem a operou?
- Zkuste vlastními slovy popsat dynamiku v této skladbě.

7.7.1 Reflexe sedmé hodiny

Hodina proběhla v pondělí 19. prosince 2022, a to 3. vyučovací hodinu. Přítomno bylo všech 21 dětí z celkového počtu 21. Cíle byly splněny podle přípravy. Žáci rozlišili jednotlivé druhy hudby a popsali dynamické změny. Stihli jsme všechny aktivity, které přibližně odpovídaly časovému rozvržení v přípravě.

Žáci na hodinu pozitivně reagovali a zapojovali se do všech aktivit. Oproti předchozím hodinám se hlásilo více žáků, kteří znali odpověď. Nabyla jsem dojmu, že celkově se třída v hudebních pojmech orientuje lépe a aktivně je využívají při popisu poslechového skladby.

Úvodní motivační aktivita byla zaměřena na opakování hudebních druhů. Se dvěma názvy se žáci při předchozích hodinách nesetkali, na zbylé čtyři hudební druhy byly zaměřené některé z předešlých poslechových skladeb. Vyřešit přesmyčky se podařilo téměř všem žákům. Dle mého názoru žákům velmi pomohlo, že bylo zvýrazněné počáteční písmeno hledaného slova. Žáci dokázali vlastními slovy správně popsat všechny hudební druhy, s nimiž se již v minulosti setkali.

Po této aktivitě následoval první poslech. Podle reakcí žáků usuzuji, že je skladba zaujala. Jeden chlapec tuto skladbu již znal. Při poslechu skladby žáci přemýšleli, do kterého hudebního druhu tato skladba spadá. Při následném rozhovoru se ukázalo, že si žáci svou odpovědí nejsou jistí. Jedna žákyně se přikláněla k hudebnímu druhu opera. Její spolužačka ji však správně opravila, že se jedná o muzikál. Následně jsme si vysvětlili, co to muzikál je a jaký je rozdíl mezi ním a operou. Žáci si poté informace zapsali do poslechových listů.

Informace o životě autora tentokrát žáci zjišťovali samostatně přečtením promítaného textu. Při společném shrnutí samostatné práce jsem byla mile překvapena, protože žáci dali dohromady všechny podstatné informace, které se v textu nacházely.

Při druhém poslechu jsme se blíže soustředili na dynamiku. Před samotným poslechem jsme společně opakovali dynamické značení. Někteří žáci si z předešlých hodin zapamatovali italské názvy, ačkoliv jsem je po nich nevyžadovala. Během skladby poté žáci pomocí rukou vyjadřovali dynamické změny. Původně jsem plánovala nechat žáky dynamiku vyjadřovat celou skladbu, nakonec jsem však skladbu ukončila zhruba

v minutě 2:30, protože podle reakcí žáků byla aktivita již příliš dlouhá. Žáci bezchybně rozpoznali, že skladbu zpívají dvě zpěvačky. Kromě jedné žákyně také všichni správně určili, která zpěvačka zpívá výš.

Při doplňování slov do textu v poslechovém listu nastal pouze jediný problém. Ve větě „Skladbu hraje _____ nástrojů...“ asi polovina žáků doplnila slovo „pět“ místo „mnoho“. Když jsem je na chybu upozornila, všichni se dokázali opravit. Podle reakcí žáků jsem pochopila, že chybu udělaly z nepozornosti, protože si nedočtli celou nabídku slov. Zbytek slov doplnili žáci bez problémů.

Při závěrečném opakování žáci dokázali zodpovědět všechny dotazy. Díky přečtenému textu o životě skladatele si žáci zapamatovali mnoho informací. Také jsem byla velmi potěšena, jak vlastními slovy popsali muzikál.

7.8 Příprava na hodinu č. 8

Skladatel: ANTONÍN DVOŘÁK

Skladba: HUMORESKA Č. 7 GES DUR

Odkaz na nahrávku: <https://www.youtube.com/watch?v=WmAZoexenx8>

Ročník: 5.

Počet žáků: 21

Časová dotace: 45 minut

Očekávaný výstup dle RVP ZV:

- HV-5-1-04: Žák rozpozná hudební formu jednoduché písně či skladby.
- HV-5-1-06: Žák rozpozná v proudu znějící hudby některé z užitých hudebních výrazových prostředků.

Cíle hodiny:

- Žák si pamatuje informace o životě Antonína Dvořáka.
- Žák rozpozná hudební formu skladby a rozliší její jednotlivé části.
- Žák vyjádří své pocity ze skladby.

Organizační forma: frontální výuka

Výukové metody: rozhovor, diskuse, vyprávění

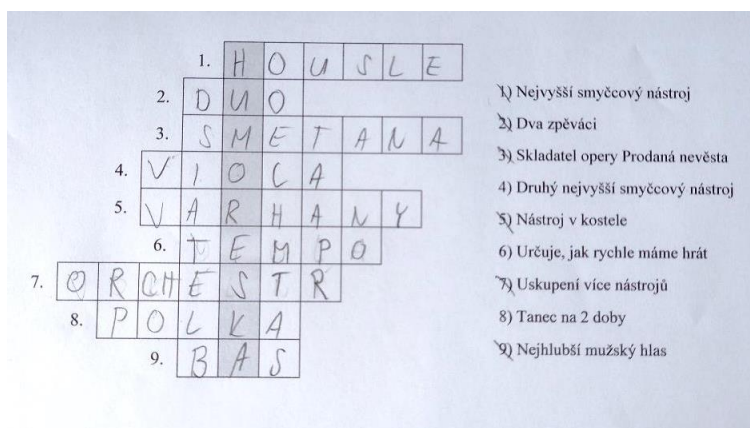
Pomůcky: psací potřeby, tabule, klavír, poslechový list 8 (viz Příloha 8.1), obrázky (viz Příloha 8.4), křížovka (viz Příloha 8.3), počítač s přístupem k internetu, projektor nebo interaktivní tabule, reproduktory

Průběh hodiny:

MOTIVACE (7 min)

Žáci samostatně vyřeší křížovku (viz Obrázek 11), v níž se skrývá název poslechové skladby. Správné odpovědi společně zkontrolujeme na interaktivní tabuli. Křížovka je zaměřena na opakování hudebních pojmů, s nimiž se žáci již setkali v předchozích hodinách. Dále učitel žákům vysvětlí, co to je humoreska. Význam pojmu si zapíší do poslechových listů.

Obrázek 11: Vyřešená křížovka Humoreska

Zdroj: vlastní

Humoreska = krátká humorná povídka

Informace pro žáky:

Humoreska je původně literární žánr. Jedná se o krátkou povídku s humorným obsahem. Český skladatel Antonín Dvořák však tento název použil pro svůj cyklus klavírních skladeb. Celkem cyklus obsahuje 8 skladeb, my si dnes poslechneme Humoresku č. 7. Zapište si do poslechových listů, co slovo humoreska znamená.

PRVNÍ POSLECH (3 min)

První poslech proběhne bez videoukázky.

Instrukce pro žáky:

Nyní si pustíme Humoresku č. 7. Říká se, že Antonín Dvořák skladbu napsal, když cestoval dopravním prostředkem. Rytmus tohoto dopravního prostředku zakomponoval do Humoresky. Během poslechu přemýšlejte, o jaký dopravní prostředek se podle vás jedná.

ROZHOVOR (8 min)

Po prvním poslechu vedeme s žáky rozhovor, díky kterému podrobněji rozebereme skladbu. Během rozhovoru si žáci zapisují poznámky do poslechového listu.

- Jaký dopravní prostředek jste si při poslechu představili?
- Zvuky jakého dopravního prostředku jste slyšeli? Vlak.
→ Vybraný dopravní prostředek žáci označí v poslechovém listu.
- Jak na vás skladba působila? Zkuste vlastními slovy popsat náladu skladby.

- Žáci si do poslechového listu zapíší čtyři přídavná jména, která podle nich vystihují náladu skladby (např. veselá, rychlá, příjemná, radostná, šťastná).
- Kolik hudebních nástrojů jste v ukázce slyšeli? Jak se jmenuje? Klavír.
 - Zpívalo se ve skladbě? Jak takové skladbě říkáme? Instrumentální.

Žákům vysvětlíme, že původně napsal Antonín Dvořák tuto skladbu pro klavír. Humoreska se ale stala v průběhu let velmi známou a oblíbenou, a právě z toho důvodu vznikly i úpravy pro orchestr a jiné sólové nástroje. Poté si pustíme ukázkou orchestrální úpravy a necháme žáky ukázky porovnat.

Odkaz na orchestrální úpravu: <https://www.youtube.com/watch?v=WSmQ5jkCT7w>

- Jaká úprava Humoresky se vám více líbila? Proč?
- Jaké nástroje hrají v orchestru hlavní melodii? Housle.

INFORMACE O ŽIVOTĚ SKLADATELE (7 min)

Informace pro žáky:

Antonín Dvořák patří mezi nejvýznamnější české hudební skladatele. Žil v 2. polovině 19. století v období romantismu. Stejně jako Bedřich Smetana se snažil proslavit českou hudbu v době národního obrození. Narodil se do rodiny řezníka v Nelahozevsi. Od dětství se věnoval hudbě – uměl hrát na housle, violu a varhany. V 16 letech odešel do Prahy, kde studoval varhanickou školu. Po dokončení studia zůstal v Praze a hrál na violu v orchestru, který dirigoval Bedřich Smetana. Působil také v zahraničí, například ve Vídni a Anglii. V roce 1892 dostal nabídku pracovat ve Spojených státech amerických, kde následně 3 roky žil. Díky tomu se stal celosvětově známým skladatelem. Poslední léta svého života ale strávil opět v Čechách.

Mezi jeho známá díla patří opery Rusalka nebo Čert a Káča. Pro zpěváky napsal Moravské dvojzpěvy a Biblické písně. Složil také symfonické básně Vodník a Polednice, které jsou inspirované sbírkou Kytice od Karla Jaromíra Erbena (Navrátil, 2003).

Poté si žáci vyberou tři informace, které je nejvíce zaujaly. Zapíší si je do poslechových listů na připravené linky vedle podobizny Antonína Dvořáka.

HUDEBNÍ FORMA (15 min)

Dále se s žáky zaměříme na hudební formu skladby. Nejprve žákům vysvětlíme, že skladby se skládají z různých dílů, které se střídají. Každý díl má odlišnou melodii a téma. Téma je hlavní myšlenka díla a většinou se opakuje. Na lidové písničce Kdyby byl Bavorov zahráné na klavír si ukážeme, jak se jednotlivé díly střídají (aba). Po každém dílu na chvíli zastavíme, aby žáci změnu melodie opravdu postřehli.

Následně s žáky určíme, z kolika různých dílů je složena skladba Humoreska. Opět žáky upozorníme, že jednotlivé díly poznáme podle změny melodie. Na určení dílů pracujeme pomalu a postupně.

Nejprve pustíme celou skladbu a necháme žáky zvednout ruku v okamžiku, kdy zazní hlavní téma. Toto téma nazveme díl A. Ke snazšímu rozpoznání dílu připodobníme melodii k jízdě vlakem, můžeme si také začátek melodie s žáky zazpívat. Hlavní téma zazní v časech 0:00, 0:59 a 2:00.

Dále žákům pustíme začátek melodie dalších dvou dílů, které označíme písmeny B a C. Melodii obou částí opět můžeme s žáky zazpívat, aby ji dokázali lépe rozpoznat. Díl B pustíme od času 0:37 do 0:58. Žáky upozorníme, že díl začíná velkým skokem z hlubokého tónu na vysoký. Díl C přehrajeme od času 1:18 do 1:37. Žáky tentokrát upozorníme na to, že melodie působí, oproti jiným částem, spíše smutně.

Žáci odpoví na otázky v poslechovém listu.

- Zní všechny části skladby stejně? NE.
- Kolik různých dílů skladby slyšíte? Tři.

Na závěr aktivity pustíme skladbu opět celou a postupně budeme s žáky určovat, jak se jednotlivé díly střídají. S nástupem každého dílu skladbu zastavíme a na tabuli napíšeme písmeno označující daný díl. Žáci zapisují pořadí dílů do poslechového listu.

Řešení: čas 0:00 – díl A, 0:37 – B, 0:59 – A, 1:18 – C, 2:00 – A, 2:19 - B

OPAKOVÁNÍ (5 min)

Na závěr hodiny s žáky zopakujeme informace o poslechové skladbě.

- Jak se jmenuje skladba, kterou jsme dnes poslouchali?
- Co je to humoreska?
- Kdo skladbu napsal?

- Co si pamatujete o životě tohoto skladatele?
- Jaký dopravní prostředek připomíná rytmus skladby?
- Jaký nástroj jste v ukázce slyšeli?
- Z kolika různých dílů se skladba skládala?

7.8.1 Reflexe osmé hodiny

Hodina proběhla ve středu 4. ledna 2023, a to 3. vyučovací hodinu. Přítomno bylo 20 dětí z celkového počtu 21. Cíle byly naplněny dle plánu. Dokončili jsme všechny aktivity, které odpovídaly časovému rozvržení v přípravě s lehkou odchylkou – více času oproti plánu bylo věnováno rozhovoru po prvním poslechu, naopak vyprávění o životě skladatele zabralo kratší dobu. Výsledná časová dotace 45 minut byla tedy dostatečná.

Úvodní motivační aktivita byla zaměřena na opakování hudebních pojmů. Se všemi pojmy se žáci setkali v předchozích poslechových hodinách, a proto jsme při kontrole nenarazili na žádnou komplikaci. Někteřím žákům trvalo déle, než si vzpomněli na pojem „tempo“. Po vyřešení křížovky si žáci zapsali do poslechových listů, co to znamená humoreska. S tímto pojmem se zatím nikdy nesetkali.

Poslechová skladba žáky dle jejich reakcí zaujala. Během poslechu přemýšleli, jaký hudební prostředek inspiroval Antonína Dvořáka při psaní Humoresky. Při následném rozhovoru většina žáků hlasovala pro vlak. Pět žáků se přiklápělo k variantě jízdního kola. Nikdo nevolil možnost automobilu. Zvolený dopravní prostředek označili také v poslechových listech. Při popisu skladby nejčastěji volili tato slova: veselá, klidná, neutrální, příjemná. Do poslechových listů si zapsali čtyři přídavná jména, která podle nich vystihují náladu skladby. Následně žáci sdíleli svá adjektiva se spolužáky. Dále si žáci poslechli ukázkou orchestrální úpravy Humoresky. Třída se hlasováním rozdělila přibližně na dvě poloviny – jedné části se více líbila klavírní úprava, druhá se přiklápěla k orchestrální úpravě. Jeden žák popsal, že orchestrální úprava ho zaujala více, protože na něj působí více slavnostně.

Vyprávění o životě skladatele zabralo kratší časový úsek, a to přibližně 5 minut, i se zápisem informací do poslechových listů. Jeden z žáků, který navštěvuje ZUŠ, věděl o životě skladatele mnoho zajímavostí. Mé vyprávění často doplňoval.

Aktivitě týkající se hudební formy jsme věnovali nejdelší časový úsek. S žáky jsme postupovali pomalu po jednotlivých krocích. Melodii každého dílu jsem žákům vždy

k něčemu připodobnila, aby ji lépe rozpoznali. Díl A jsme označili jako jízdu vlakem, díl B začínal velkým skokem, díl C představovala smutná melodie. Asi 5 žáků si vzpomnělo, že melodie, které působí smutně, nazýváme mollové. Na závěr aktivity žáci během poslechu skladby určovali, jak se jednotlivé díly skladby střídají. Vždy, když si mysleli, že nastoupila jiná melodie, zvedli ruku. Skladbu jsem na jejich pokyn vždy zastavila. Žáci následně určili, o jaký díl se podle nich jedná. Díl označili daným písmenem a zapsali jej do poslechových listů. Tento úkol pro žáky nepředstavoval po průpravném cvičení žádný problém. Celý poslech se soustředili a snažili se co nejrychleji přihlásit, když se melodie změnila.

Při závěrečném opakování bez váhání správně zodpověděli všechny otázky. Potěšilo mě, že si zapamatovali velké množství informací o životě Antonína Dvořáka.

8 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Tato kapitola zaznamenává průběh a výsledky testování úrovně poslechových schopností žáků v 5. třídě vybrané základní školy. Testování probíhalo ve dvou částech. Úvodní test nastínil aktuální úroveň poslechových schopností žáků v době před započítáním poslechového projektu. Po odučení osmi hodin zaměřených na poslech proběhlo závěrečné testování, při němž žáci vyplňovali stejný test jako v úvodní části. Výzkumné šetření tedy sledovalo změnu úrovně poslechových schopností žáků. Testové otázky byly zaměřeny na různé složky poslechové skladby, na něž se lze soustředit v hodinách hudební výchovy s žáky 1. stupně ZŠ.

8.1 Průběh testování

Úvodní testování proběhlo 7. listopadu 2022. Během následujících týdnů žáci prošli osmi hodinami hudební výchovy zaměřenými na poslechové činnosti. Závěrečné testování se uskutečnilo 11. ledna 2023. Testování se zúčastnilo celkem 18 dětí z celkového počtu 21. Tři žáci se z důvodu nemoci do testování nemohli zapojit. Všichni žáci byli testováni najednou během jedné vyučovací hodiny. Celkový čas testování ani v jednom případě netrval déle než třicet minut.

Testování ověřovalo poslechové schopnosti jednotlivých žáků. Každý žák vyplňoval test, jenž obsahoval devět otázek. Nevyplněný test je součástí příloh této práce (viz Příloha 9). Každá z otázek byla zaměřena na jinou složku poslechu, kterou můžeme s žáky 1. stupně ZŠ pozorovat. K otázkám číslo 1, 2, 3, 4, 5 a 7 patřila také ukázka zahráná na klavír. Otázky číslo 6, 8 a 9 byly doplněny o poslech zvukové nahrávky z internetu.

Před oběma testy obdrželi žáci stejné pokyny. Pokud neznali správnou odpověď, danou otázku nevyplnili. Každá poslechová ukázka byla během testování přehrána dvakrát. Po dokončení celého testu došlo k opětovnému přehrávání všech ukázek.

Otázka č. 1: Který z dvojice tónů je vyšší?

Otázka číslo 1 byla zaměřena na rozlišení výšky tónů. Žáci slyšeli celkem pět dvojic tónů a měli rozhodnout, který z dvojice je vyšší. Do vyznačeného místa následně zapsali číslicí první či druhý tón. Vzdálenost mezi tóny se postupně zmenšovala.

Zahrané dvojice tónů (barevně vyznačen vyšší tón):

- a) $a - c^3$ b) $d^2 - h$ c) $h^1 - d^1$ d) $e^1 - a^1$ e) $g^1 - f^1$

Otázka č. 2: Rozhodni, jestli melodie klesá nebo stoupá.

V otázce číslo 2 žáci slyšeli tři ukázky, u kterých rozhodovali, zda melodie klesá či stoupá. Svou volbu zapsali na vyznačené místo pod otázkou.

Zahrané ukázky se správnou odpovědí:

- a) sestupná stupnice C dur (klesá)
b) sestupný akord F dur (klesá)
c) vzestupná stupnice D dur (stoupá)

Otázky č. 3, 4, 5: Ve které z ukázek slyšíš zeslabování? Která z ukázek byla nahlas? Která z ukázek byla potichu?

Otázky číslo 3, 4 a 5 byly zaměřené na dynamickou složku poslechu. K těmto otázkám se vztahovaly čtyři stejné ukázky. Postupně jsem žákům zahrála lidovou píseň Ověáci čtveráci, pokaždé však v jiné dynamice. Po vyslechnutí čtyř verzí této písně žáci u otázek zakroužkovali zvolenou možnost označenou písmenem (a, b, c, d).

Zahrané ukázky:

- a) forte (nahlas) b) piano (potichu) c) zesilování d) zeslabování

Správné odpovědi: otázka č. 3: ukázka d); otázka č. 4: ukázka a); otázka č. 5: ukázka b)

Otázka č. 6: Jak se jmenují tyto tance a na kolik dob je počítáme?

Otázka číslo 6 sledovala rytmickou složku poslechu. Otázka byla doplněna dvěma ukázkami. Ke každému úryvku skladby měli žáci zapsat název tance a na kolik dob tento tanec počítáme.

Slyšené ukázky a správné odpovědi vyznačené barevně:

- a) Bedřich Smetana – Louisina polka – **tanec polka, 2 doby**
b) Fryderyk Chopin – Valčík a moll – **tanec valčík, 3 doby**

Otázka č. 7: Zakroužkuj správnou odpověď.

Otázka číslo 7 se týkala změny tempa ve slyšené ukázce. Žáci měli za úkol určit, zda tempo ve skladbě zrychluje, zpomaluje, či se vůbec nemění. Žákům jsem zahrála lidovou píseň Holka modrooká s výrazným ritardandem na konci.

Správná odpověď: možnost B – tempo v ukázce zpomaluje.

Otázka č. 8: Poznej hudební nástroj podle ukázky.

Otázka číslo 8 byla zaměřena na instrumentaci. Žáci slyšeli čtyři nahrávky hudebních nástrojů a na vyznačené linky pod otázkou měli zapsat, jak se slyšený nástroj jmenuje. Nástroj hrál vždy samostatně, aby bylo snazší rozpoznat jeho zvuk. Se všemi nástroji z nahrávek se žáci setkali během poslechových hodin.

Správné odpovědi: a) harfa, b) housle, c) varhany, d) příčná flétna

Otázka č. 9: Rozhodni, jestli je věta pravdivá.

Otázka číslo 9 zkoumala znalost hudební terminologie a provedení skladby. Žáci vyslechli část sboru Proč bychom se netěšili z opery Prodaná nevěsta od Bedřicha Smetany. Následně rozhodovali o pravdivosti čtyř vět, které se ke skladbě vztahovaly.

Správné odpovědi jsou vyznačeny barevně.

- a) Skladba je vokálně instrumentální. ANO / NE
- b) Ve skladbě zpívá sólista. ANO / NE
- c) Ve skladbě hraje orchestr. ANO / NE
- d) Ve skladbě se vůbec nezpívá. ANO / NE

8.2 Výsledky testování

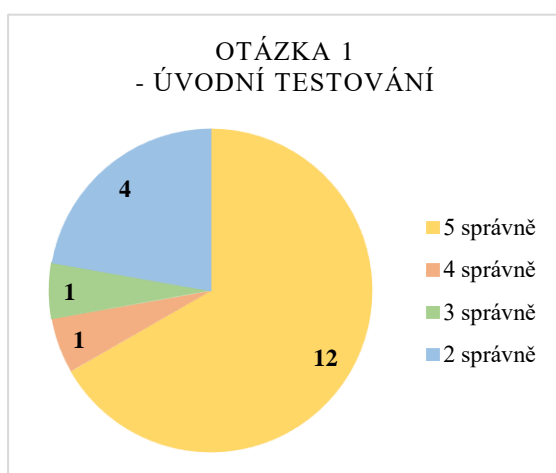
Otázky jsou vyhodnoceny zvlášť pro úvodní a závěrečné testování. Pro prezentaci výsledků jsou použity tabulky, výšečové a sloupcové grafy. Úspěšnost zvládnutí jednotlivých otázek v úvodním a závěrečném testu je prezentována vedle sebe. Díky tomu je možné porovnat změnu v odpovědích a celkové zlepšení po absolvování osmi hodin hudební výuky zaměřené na poslechové činnosti.

U otázek číslo 6 a 8 jsou v tabulkách k nahlédnutí konkrétní odpovědi jednotlivých žáků. Zbylé otázky jsou vyhodnoceny dle počtu správných odpovědí na danou otázku.

Otázka č. 1: Který z dvojice tónů je vyšší?

První testová otázka byla zaměřena na vzdálenost mezi dvěma tóny. Žáci slyšeli celkem pět dvojic tónů. Graf 1 a Graf 2 znázorňuje počet správných odpovědí žáků v úvodním a závěrečném testování. Vzdálenost mezi tóny se postupně zmenšovala, a tak bylo pro žáky obtížnější určit, který z dvojice tónů je vyšší. Nejčastěji žáci chybovali právě v poslední dvojici tónů g1 a f1. Z grafů je patrné, že při závěrečném testování došlo u všech žáků ke zlepšení. Šestnáct žáků vybralo všech pět tónů správně, pouze dva žáci se spletli v jednom tónu.

Graf 1: Otázka 1 – úvodní testování

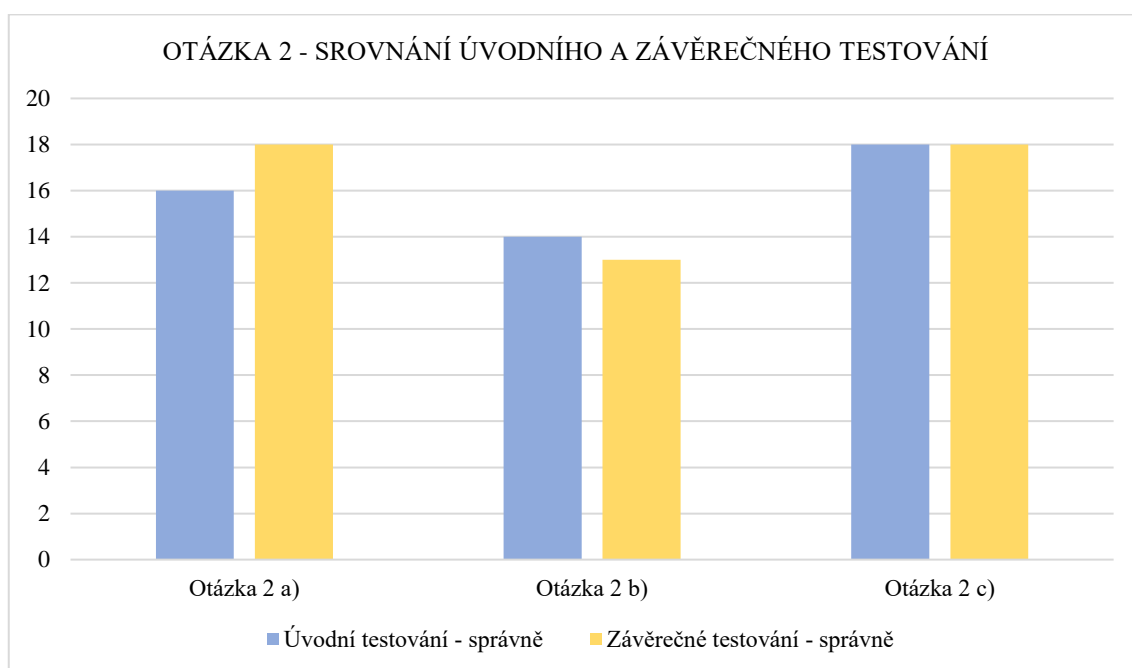
Graf 2: Otázka 1 – závěrečné testování

Otázka č. 2: Rozhodni, jestli melodie klesá nebo stoupá.

V otázce číslo 2 žáci rozhodovali, zda zahraná melodie klesá či stoupá. V Graf 3 je zaznamenána úspěšnost v úvodním a závěrečném testování. Tento úkol žákům obecně nečinil problém, z toho důvodu jsem nezaznamenala velký posun ve zlepšení. Nejobtížnější byla ukázka B, v níž žáci slyšeli sestupný akord F dur. Při úvodním testování dva žáci špatně zapsali, že tato melodie stoupá. Při závěrečném testování se špatně rozhodli dokonce tři žáci. Zbylé dvě ukázky představovaly sestupnou či vzestupnou stupnici, u které žáci snáze určili, zda melodie klesá anebo stoupá.

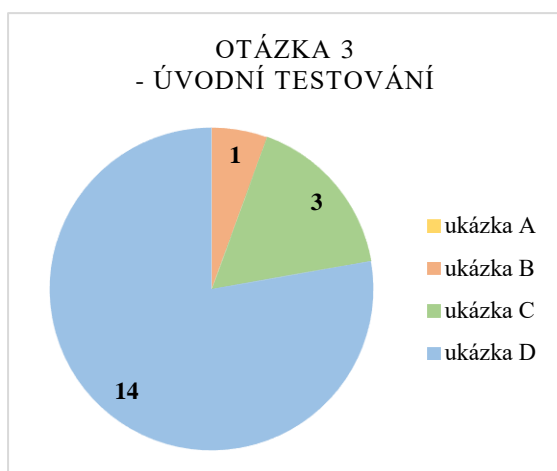
Graf 3: Otázka 2 – srovnání úvodního a závěrečného testování

Otázka č. 3: Ve které z ukázek slyšíš zeslabování?

Otázky číslo 3, 4 a 5 byly zaměřené na dynamickou složku poslechu. K těmto třem otázkám patřily čtyři ukázky lidové písně Ovčáci čtveráci, pokaždé zahrané v jiné dynamice. Z Graf 4 a Graf 5 lze vyčíst, že otázka č. 3 činila žákům při úvodním testování velké obtíže. Tři žáci se domnívali, že zeslabování představuje ukázka C, ta však obsahovala zesilování. Jeden z žáků se rozhodl pro ukázku B, která byla zahrána v pianu. Právě u této otázky však došlo k největšímu zlepšení – při závěrečném testování odpověděli všichni žáci správně.

Graf 4: Otázka 3 – úvodní testování

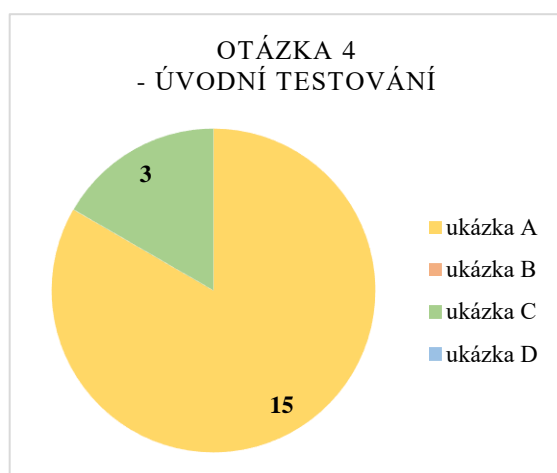
Graf 5: Otázka 3 – závěrečné testování

Otázka č. 4: Která z ukázek byla nahlas?

U otázky číslo 4 chybovali při úvodním testování tři žáci. Místo ukázky zahrané ve forte zvolili ukázku C, která obsahovala zesilování (viz Graf 6). Domnívám se, že k chybě došlo právě z toho důvodu, že ukázka končila v hlasité dynamice. Při závěrečném testování se nesprávně rozhodl pouze jeden žák (viz Graf 7).

Graf 6: Otázka 4 – úvodní testování

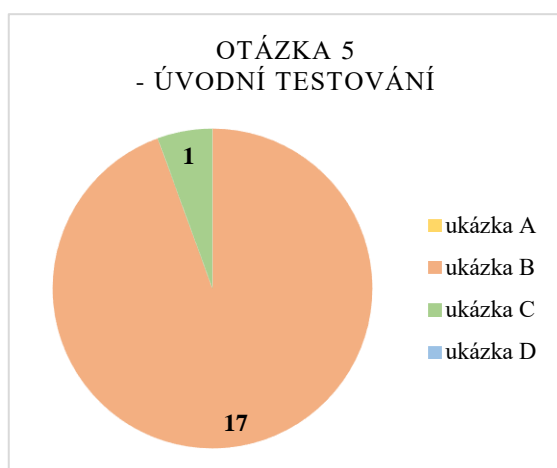
Graf 7: Otázka 4 – závěrečné testování

Otázka č. 5: Která z ukázek byla potichu?

Otázka číslo 5 činila žákům nejmenší obtíže (viz Graf 8 a Graf 9). Při úvodním testování chyboval pouze jeden žák. Místo ukázky zahrané potichu vybral ukázkou se zesilováním. Ukázka začínala potichu, proto pravděpodobně došlo právě k této chybě. Při závěrečném testování zvládli tuto otázku zodpovědět úspěšně všichni testovaní žáci.

Graf 8: Otázka 5 – úvodní testování

Graf 9: Otázka 5 – závěrečné testování

Otázka č. 6: Jak se jmenují tyto tance a na kolik dob je počítáme?

Šestá otázka sledovala znalost tanců a určení počtu dob, na kolik se počítají. Žáci vyslechli postupně dva tance – polku (2 doby) a valčík (3 doby). Odpovědi žáků jsou zaznamenány v Tabulka 1. Tento úkol činil žákům v úvodním testování největší problémy – celkem jedenáct žáků nechalo obě ukázky zcela bez odpovědi a pouze dva žáci dokázali napoprvé správně určit počet dob. V závěrečném testování došlo obecně u všech žáků k výraznému zvýšení úspěšnosti. Správný název tance určilo u obou ukázek deset žáků. U některých žáků došlo k prohození názvů. Pouze tři žáci nedokázali správně určit, na kolik dob počítáme polku a čtyři žáci nesprávně určili počet dob u valčíku.

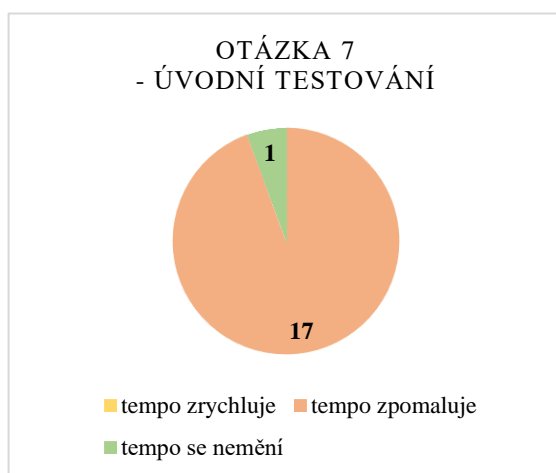
Tabulka 1: Otázka 6

	Úvodní testování ukázka A	Závěrečné testování ukázka A	Úvodní testování ukázka B	Závěrečné testování ukázka B
ŽÁK 1	zcela bez odpovědi	valčík, 2 doby	zcela bez odpovědi	bez odpovědi, 3 doby
ŽÁK 2	zcela bez odpovědi	zcela bez odpovědi	zcela bez odpovědi	bez odpovědi, 2 doby
ŽÁK 3	zcela bez odpovědi	bez odpovědi, 2 doby	zcela bez odpovědi	bez odpovědi, 3 doby
ŽÁK 4	zcela bez odpovědi	polka, 2 doby	zcela bez odpovědi	valčík, 3 doby
ŽÁK 5	zcela bez odpovědi	polka, 2 doby	zcela bez odpovědi	valčík, 3 doby
ŽÁK 6	zcela bez odpovědi	polka, 2 doby	zcela bez odpovědi	valčík, 3 doby
ŽÁK 7	zcela bez odpovědi	valčík, 2 doby	zcela bez odpovědi	valčík, 3 doby
ŽÁK 8	bez odpovědi, 2 doby	polka, 2 doby	bez odpovědi, 3 doby	valčík, 3 doby
ŽÁK 9	bez odpovědi, 2 doby	Bugatti step, 2 doby	bez odpovědi, 3 doby	valčík, 3 doby
ŽÁK 10	zcela bez odpovědi	valčík, 2 doby	zcela bez odpovědi	valčík, 3 doby
ŽÁK 11	zcela bez odpovědi	valčík, 2 doby	zcela bez odpovědi	bez odpovědi, 3 doby
ŽÁK 12	zcela bez odpovědi	valčík, 3 doby	zcela bez odpovědi	mazurka, 2 doby
ŽÁK 13	zcela bez odpovědi	polka, 2 doby	zcela bez odpovědi	valčík, 2 doby
ŽÁK 14	bez odpovědi, 5 dob	polka, 2 doby	bez odpovědi, 4 doby	valčík, 3 doby
ŽÁK 15	polka, bez odpovědi	polka, 2 doby	zcela bez odpovědi	Bugatti step, 3 doby
ŽÁK 16	bez odpovědi, 4 doby	polka, 2 doby	bez odpovědi, 5 dob	valčík, 3 doby
ŽÁK 17	bez odpovědi, 3 doby	polka, 2 doby	bez odpovědi, 6 dob	bez odpovědi, 3 doby
ŽÁK 18	polka, bez odpovědi	polka, bez odpovědi	zcela bez odpovědi	zcela bez odpovědi

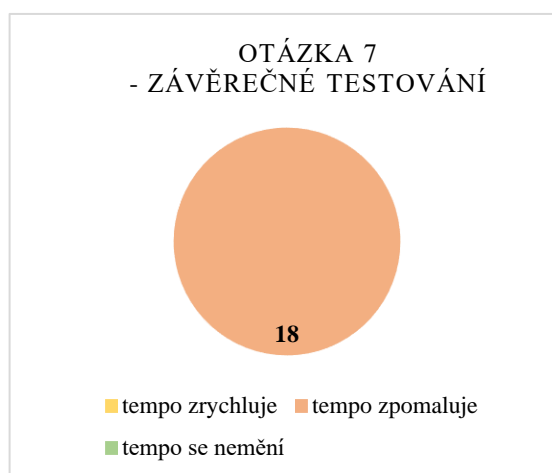
Otázka č. 7: Zakroužkuj správnou odpověď.

Otázka číslo 7 byla zaměřena na změnu tempa. Žáci na základě ukázky měli rozhodnout, že tempo v ukázce zpomaluje. Z Graf 10 a Graf 11 je patrné, že v této otázce žáci dosáhli nejvyšší úspěšnosti v úvodním i závěrečném testování. Při úvodním testování pouze jeden žák nesprávně určil, že se tempo nemění.

Graf 10: Otázka 7 – úvodní testování

Graf 11: Otázka 7 – závěrečné testování

Otázka č. 8: Poznej hudební nástroj podle ukázky.

V osmé otázce žáci poznávali hudební nástroje podle čtyř ukázek (harfa, housle, varhany, příčná flétna). Odpovědi jednotlivých žáků jsou zaznamenány v Tabulka 2. Vedle sebe jsou k porovnání jednotlivé odpovědi v úvodním a závěrečném testování. I v tomto případě lze u žáků pozorovat výrazné zlepšení. V úvodním testu šest žáků nedokázalo poznat harfu. Buď název nástroje vůbec neznali, nebo ho zaměnili za jiný hudební nástroj. Při závěrečném testování harfu správně určili všichni žáci. Housle správně poznali všichni již při úvodním testování, ale v závěrečném testu překvapivě dva z žáků pojmenovali nástroj jako violu. Při společných hodinách hudební výchovy se žáci seznámili se skupinou smyčcových nástrojů, včetně violy. Domnívám se, že velké množství nových informací získaných v průběhu projektu způsobilo, že dva žáci do odpovědi zapsali violu místo houslí. Před absolvováním hodin většina žáků tento nástroj neznala. U ukázky hry na varhany jsem zaznamenala největší posun v úspěšnosti. Napoprvé nedokázalo nástroj poznat sedm žáků. Dalších sedm žáků sice nástroj poznalo, ale název zapsali nesprávně jako „harvany“. V závěrečném testu

správný název nástroje zapsalo celkem sedmnáct žáků. V poslední ukázce jsem postřehla posun především v bližším určení nástroje. V úvodním testu pouze tři žáci pojmenovali nástroj jako příčná flétna. V závěrečném testu dokázalo nástroj takto zapsat žáků sedm. Za správnou odpověď jsem však považovala i zkrácený název „flétna“.

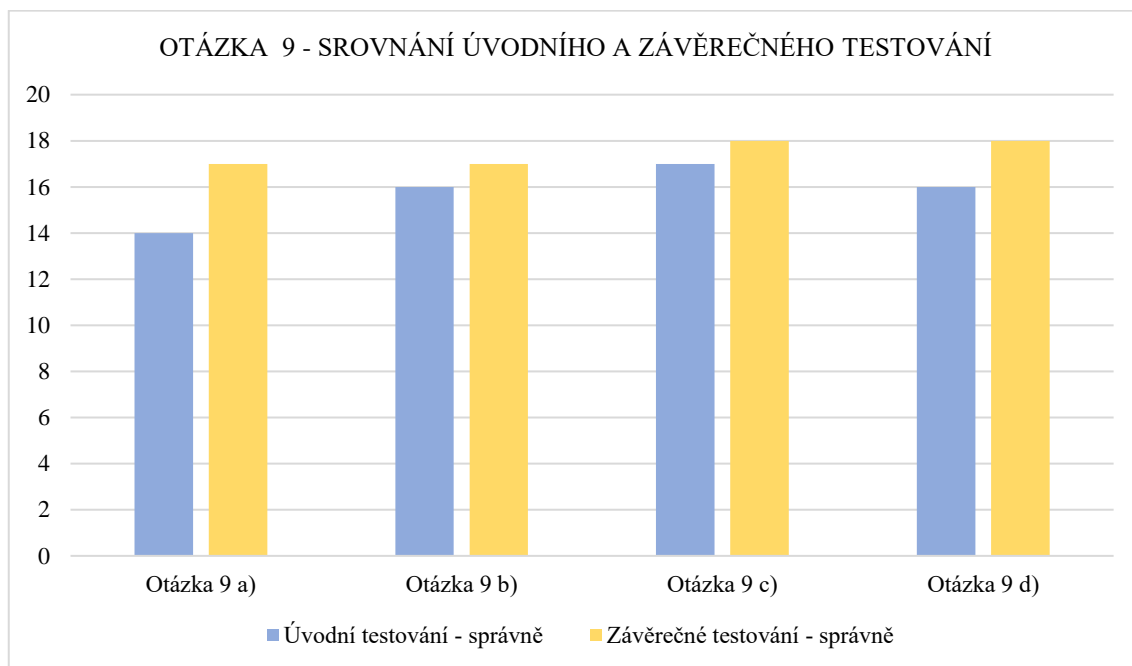
Tabulka 2: Otázka 8

	Úvod. uk. A	Závěr. uk. A	Úvod. uk. B	Závěr. uk. B	Úvod. uk. C	Závěr. uk. C	Úvod. uk. D	Závěr. uk. D
ŽÁK 1	harfa	harfa	housle	housle	harvany	varhany	příčná flétna	příčná flétna
ŽÁK 2	harfa	harfa	housle	housle	—	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 3	harfa	harfa	housle	housle	—	varhany	flétna	příčná flétna
ŽÁK 4	harfa	harfa	housle	housle	varhany	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 5	ukulele	harfa	housle	housle	varhany	varhany	flétna	příčná flétna
ŽÁK 6	ukulele	harfa	housle	housle	harvany	varhany	flétna	příčná flétna
ŽÁK 7	harfa	harfa	housle	housle	klávesy	harvany	flétna	flétna
ŽÁK 8	—	harfa	housle	viola	basa	varhany	flétna	příčná flétna
ŽÁK 9	harfa	harfa	housle	housle	harvany	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 10	harfa	harfa	housle	housle	harvany	varhany	pišťala	flétna
ŽÁK 11	harfa	harfa	housle	housle	piano	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 12	—	harfa	housle	housle	harvany	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 13	kytara	harfa	housle	housle	varhany	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 14	harfa	harfa	housle	housle	harvany	varhany	příčná flétna	příčná flétna
ŽÁK 15	harvany	harfa	housle	housle	—	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 16	harfa	harfa	housle	viola	varhany	varhany	příčná flétna	příčná flétna
ŽÁK 17	dudy	harfa	housle	housle	klavír	varhany	flétna	flétna
ŽÁK 18	harpuna	harfa	housle	housle	harvany	varhany	flétna	flétna

Otázka č. 9: Rozhodni, jestli je věta pravdivá.

Otázka číslo 9 byla zaměřena na hudební terminologii a provedení skladby. Na základě ukázky sboru Proč bychom se netěšili z opery Prodaná nevěsta o Bedřicha Smetany rozhodovali žáci o pravdivosti čtyř vět – Skladba je vokálně instrumentální.; Ve skladbě zpívá sólista.; Ve skladbě hraje orchestr.; Ve skladbě se vůbec nezpívá. Jak je patrné z Graf 12, největší zlepšení jsem zaznamenala v prvním úkolu. Při úvodním testování 4 žáci nedokázali správně určit, zda je skladba vokálně instrumentální. V závěrečném testu špatně odpověděl pouze jeden žák. Při společných hodinách jsme u každé skladby určovali, zda je vokální, instrumentální, či vokálně instrumentální. Domnívám se, že právě díky tomu došlo ke zlepšení. V úkolu B žáci rozhodovali, jestli ve skladbě zpívá sólista. I zde došlo k nepatrnému zlepšení oproti úvodnímu testování. Podobně tomu bylo i u třetího úkolu, kdy v úvodním testu sedmnáct žáků správně určilo, že ve skladbě hraje orchestr. V závěrečném testování správně odpověděli všichni žáci. Poslední věta v této otázce říkala, že se v ukázce vůbec nezpívá. V úvodním testu dva žáci tento úkol vůbec nesplnili a o pravdivosti věty nerozhodli, kdežto v závěrečném testu zodpověděli všichni správně.

Graf 12: Otázka 9 – srovnání úvodního a závěrečného testování

Porovnání celkové úspěšnosti

V obou testech jsem vyhodnotila také procentuální úspěšnost jednotlivých žáků i třídy jako celku. Úspěšnost je zanesena do Tabulka 3, kde je možné porovnat výsledky v úvodním a závěrečném testování. Kromě dvou žáků, kteří v obou testech dosáhli stejné úspěšnosti, došlo u všech ostatních ke zlepšení. Největší posun jsem zaznamenala u Žáka 12, který v závěrečném testování získal o 46 % více bodů než v prvním testu. Úspěšnost třídy jako celku se zlepšila ze 72 % na 92 %.

Tabulka 3: Porovnání celkové úspěšnosti

	Úspěšnost v úvodním testování	Úspěšnost v závěrečném testování
ŽÁK 1	79 %	92 %
ŽÁK 2	79 %	83 %
ŽÁK 3	79 %	92 %
ŽÁK 4	83 %	100 %
ŽÁK 5	79 %	100 %
ŽÁK 6	71 %	92 %
ŽÁK 7	71 %	92 %
ŽÁK 8	79 %	96 %
ŽÁK 9	92 %	92 %
ŽÁK 10	58 %	88 %
ŽÁK 11	54 %	88 %
ŽÁK 12	46 %	92 %
ŽÁK 13	50 %	92 %
ŽÁK 14	83 %	96 %
ŽÁK 15	58 %	96 %
ŽÁK 16	83 %	96 %
ŽÁK 17	75 %	96 %
ŽÁK 18	79 %	79 %
CELÁ TŘÍDA	72 %	92 %

8.3 Ověření hypotéz

HYPOTÉZA 1: Úroveň poslechových schopností žáků se po osmi odučených hodinách zvýší.

Má první hypotéza se potvrdila. K jejímu ověření jsem využila úspěšnost žáků zaznamenanou v Tabulka 3. Výzkum ukázal, že kromě dvou žáků došlo po osmi odučených hodinách ke zlepšení. Třída jako celek dosáhla v závěrečném testování lepšího výsledku o celých 20 % než v úvodním testování.

HYPOTÉZA 2: Z dynamické složky skladby je pro žáky obtížné poznat zeslabování.

Má druhá hypotéza se naplnila z části. K ověření této hypotézy sloužily otázky č. 3, 4 a 5, které byly zaměřeny na dynamiku. Zeslabování měli žáci poznat v otázce číslo 3, v níž byli žáci, v porovnání s otázkami 4 a 5, při úvodním testování nejméně úspěšní. Při závěrečném testování však všichni žáci zodpověděli tuto otázku bez chyby. Naopak jako nejméně úspěšná se ukázala otázka č. 4, v níž žáci poznávali dynamiku forte.

HYPOTÉZA 3: Nejmenší problém činí žákům určení změny tempa v poslechové skladbě.

Má třetí hypotéza se potvrdila. Pro ověření hypotézy jsem využila otázku č. 7, ve které žáci poznávali, zda se tempo v ukázce mění. Z Graf 10 je patrné, že při úvodním testování chyboval pouze jeden žák. Při závěrečném testování zodpověděli tuto otázku všichni správně (viz Graf 11). V žádné jiné otázce nedosáhli žáci takto vysoké úspěšnosti.

HYPOTÉZA 4: Pro žáky je obtížné poznat tance a určit, na kolik dob je počítáme.

Při výzkumu došlo k naplnění také mé čtvrté hypotézy. K jejímu ověření sloužila šestá otázka, jejíž výsledky jsou zaneseny do Tabulka 1. Při úvodním testování nechalo jedenáct žáků obě ukázky zcela bez odpovědi a pouze dva žáci dokázali správně určit počet dob. Právě v této otázce bylo zaznamenáno největší zlepšení po odučení osmi hodiny zaměřených na poslech.

HYPOTÉZA 5: Největší zlepšení bude zaznamenáno v poznávání hudebních nástrojů.

Má poslední hypotéza se, vzhledem ke zmiňovaným výsledkům u předešlé hypotézy, nepotvrdila. K ověření hypotézy jsem využila otázku č. 8, již jsem srovnala s výsledky ostatních testových otázek. Největší zlepšení jsem zaznamenala v otázce č. 6, ve které žáci poznávali tance a určovali počet dob, na kolik se počítají. Pokud porovnáme odpovědi v Tabulka 1 a Tabulka 2, je zřejmé, že v poznávání nástrojů byli žáci v úvodním testování více úspěšní. Pro ověření jsem spočítala procentuální úspěšnost v obou otázkách pro úvodní a závěrečné testování. V otázce č. 6 byla v úvodním testování úspěšnost pouze 8 % a v závěrečném se zvýšila na 68 %. Došlo tedy ke zlepšení o 60 %. V otázce č. 8 dosáhli žáci v úvodním testování na úspěšnost 79 %, v závěrečném poté na 97 %. Rozdíl v úspěšnosti je tedy menší.

8.4 Diskuse

Za největší přínos této diplomové práce považuji vytvořené pracovní listy, jež žáka provází při interpretaci poslechové skladby. Především učitelům hudební výchovy pak mohou být nápomocné podrobné přípravy na hodiny, které jsou doplněné také o reflexi.

Při svém výzkumu jsem došla k podobným závěrům, jaké prezentuje i Bohumil Voborník (1993) ve své publikaci Didaktické problémy poslechu hudby. Za úspěchem hodiny zaměřené na poslechové činnosti stojí pečlivá učitelova příprava. Za nejdůležitější část přípravy považuji výběr vhodné skladby k poslechu. S výběrem se pojí také určení hudebně výrazových prostředků, na něž se lze při poslechu zvolené skladby soustředit. Součástí přípravy je také stanovení otázek pro následný rozhovor usnadňující interpretaci skladby.

Dospěla jsem také ke stejnému názoru jako František Sedlák a Rudolf Sieber (1985), kteří považují interpretaci skladby za stěžejní část hodiny na 1. stupni ZŠ. Skrze poslech se žáci seznamují s různými složkami hudby a cílem vyučujícího by mělo být naučit žáky vnímat hudebně výrazové změny v průběhu skladby. Jako neúčinnější způsob pro interpretaci skladby se mi osvědčil řízený rozhovor doplněný o aktivní hudební činnost žáků. Mohu též doporučit vytvořené pracovní listy, které žáky provázely po celý poslech, a usnadňovaly tak orientaci v poslechové skladbě. Pracovní listy jsem ocenila také já jako vyučující. Díky nim jsem si předem stanovila hlavní cíl poslechové hodiny a v průběhu vyučování jsem s jejich oporou směřovala k jeho naplnění.

Výzkumná část potvrdila mou hypotézu, že pokud jsou poslechové činnosti do výuky pravidelně zařazovány, dojde k výraznému zlepšení hudebních schopností. Srovnání výsledků úvodního a závěrečného testování ukázalo posun téměř u všech žáků. Také z reflexí odučených hodin je patrné, že se žáci postupně zdokonalovali v hudebním vyjadřování a že dokázali postupně lépe vnímat obsah skladby.

Ve vybrané testované třídě nebyly před mým výzkumem poslechové činnosti do hodin hudební výchovy zařazovány téměř vůbec. Z toho důvodu jsem první hodiny věnovala jednodušším hudebně výrazovým prostředkům, s kterými by se žáci měli setkat již v nižších ročnících. Můj výzkum by mohl dále pokračovat testováním jiné 5. třídy, v níž jsou žáci na poslechové činnosti v hodinách hudební výchovy zvyklí již od prvního ročníku. Zajímavé by bylo především srovnání úspěšnosti úvodního a závěrečného testování.

ZÁVĚR

Má diplomová práce se zabývala poslechovými činnostmi na 1. stupni ZŠ, konkrétně ve 4. a 5. ročníku. Stěžejním výstupem práce bylo vytvoření metodického materiálu pro výuku poslechových hodin. Součástí práce bylo také výzkumné šetření, které proběhlo ve vybrané 5. třídě ZŠ. Hlavním cílem výzkumu bylo srovnání poslechových schopností žáků před a po absolvování osmi hodin zaměřených na poslech.

Při zpracování teoretické části práce jsem se seznámila s řadou významných autorů a hudebních pedagogů. Díky jejich názorům jsem vytvořila přehled dosavadních poznatků o výuce poslechových činností. Jednu z prvních kapitol jsem věnovala hudebnímu vývoji dítěte. Aby byl didaktický proces úspěšný, je nutné hudební vývoj respektovat

a dle něj volit pro žáky vhodné činnosti. Za zvlášť přínosné pro praktickou část práce považuji kapitoly věnované organizaci, metodice a výběru skladeb k poslechu. Na základě získaných informací z odborné literatury jsem si vytvořila jasnější představu o tom, jak má vypadat didakticky správně vedená poslechová hodina. Věřím, že teoretická část práce bude nápomocná i dalším učitelům hudební výchovy, kteří se rozhodnou do své výuky zařadit více poslechových činností.

V praktické části diplomové práce jsem popsala průběh výzkumného šetření v 5. ročníku na základní škole v Českém Krumlově. Vytvořila jsem celkem osm příprav na hodiny hudební výchovy zaměřené na poslechové činnosti. Při výběru skladeb jsem zohlednila hlediska shrnutá v teoretické části. Přípravy jsem následně vyzkoušela v praxi a ke každé hodině sepsala také reflexi. K přípravě vždy náležel také pracovní list usnadňující interpretaci skladby. Tyto listy si žáci zakládali do desek, a vytvářeli si tak vlastní poslechový deník. Práci s vybranou třídou jsem si užila a považuji ji za velmi přínosnou pro svou budoucí pedagogickou praxi. Žáci se hodinu od hodiny zlepšovali a z jejich reakcí jsem usoudila, že je poslech skladeb těšil.

K výzkumnému šetření náleželo též úvodní a závěrečné testování, které zjišťovalo úroveň poslechových schopností jednotlivých žáků. Do výzkumu jsem vstupovala s hypotézou, že po odučení osmi připravených hodin dojde k výraznému zlepšení. Po srovnání výsledků z obou testů se má hypotéza potvrdila. Kromě dvou žáků, kteří dosáhli v obou případech stejných výsledků, se úroveň poslechových schopností značně zvýšila. Podrobné výsledky testování ukázaly, v jakých složkách poslechu se žáci

nejvíce posunuli. Jednalo se především o poznávání hudebních nástrojů a určování počtu dob u tanců polka a valčík.

K úspěšnému hudebnímu vývoji jedince je důležité podporovat všechny hudební činnosti, a právě ony poslechové často ve výuce na 1. stupni ZŠ chybí. Tato práce by tak mohla být přínosná především pro učitele, kteří hledají způsob, jak do hodin hudební výchovy poslechové činnosti zařadit. Na základě zkušeností získaných během výzkumného šetření mohu prohlásit, že poslechem vážné hudby je možné děti mladšího školního věku zaujmout. Poslechové hodiny nabízí různorodé způsoby práce a aktivního zapojení žáků. Byla bych velmi potěšena, kdyby se vyučující rozhodli zařazovat poslechové činnosti ve větší míře, a zprostředkovali tak svým žákům zážitek, jaký umí přinést jen radost z hudby.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

DANIEL, Ladislav, 2010. *Metodika hudební výchovy*. 3. doplněné. Ostrava: Montanex. ISBN 978-80-7225-329-6.

HERDEN, Jaroslav, 1994. *My pozor dáme a posloucháme: Posloucháme hudbu se žáky 1. stupně základní školy*. 1. Praha: Scientia. ISBN 80-85827-56-5.

HOLAS, Milan, 2004. *Hudební pedagogika*. Praha: AMU. ISBN 80-7331-018-X.

HOLAS, Milan, 2013. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. 2. Praha: AMU. ISBN 978-80-7331-262-6.

JAGLOVÁ, Jindřiška, 2016. *Hudební výchova 4: učebnice pro 4. ročník základní školy*. 4. Brno: Nová škola. ISBN 978-80-7289-797-1.

JAGLOVÁ, Jindřiška, 2016. *Hudební výchova 5: učebnice pro 5. ročník základní školy*. 5. Brno: Nová škola. ISBN 978-80-7289-798-8.

LIŠKOVÁ, Marie, 1998. *Hudební výchova pro 5. ročník základní školy*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7235-050-1.

LIŠKOVÁ, Marie a Lukáš HURNÍK, 1998. *Hudební výchova pro 4. ročník základní školy*. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7235-045-5.

LÝSEK, František, František SEDLÁK, Jaromír KLOBOUK, Ladislav DANIEL a Jarmila VRCHOTOVÁ PÁTOVÁ, 1975. *Metodika hudební výchovy v 1.-5. ročníku ZDŠ: učebnice pro pedagogické fakulty*. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

MAZUREK, Jan, 1997. *Stručné dějiny české hudby*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 80-7042-116-9.

NAVRÁTIL, Miloš, 2003. *Dějiny hudby: Přehled evropských dějin hudby*. 2. Praha: Votobia. ISBN 80-7220-143-3.

RVP ZV, 2021. Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. In: *Edu.cz* [online]. Praha: MŠMT [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

SEDLÁK, František, 1989. *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Editio Supraphon. Comenium musicum. ISBN 80-7058-073-9.

SEDLÁK, František, 1990. *Základy hudební psychologie: Učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-20587-9.

SEDLÁK, František, Jaroslav HERDEN a Jiří KOLÁŘ, 1977. *Nové cesty hudební výchovy na základní škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

SEDLÁK, František a Rudolf SIEBR, 1985. *Didaktika hudební výchovy 1 na prvním stupni základní školy: Učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ, 2012. *Hudební psychologie pro učitele. 2. přeprac. a rozš.* Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2060-2.

SYNEK, Jaromír, 2004. *Didaktika hudební výchovy I. 1*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-244-0972-0.

ŠOBÁŇOVÁ, Barbora, 2018. Hudební výchova na 1. stupni ZŠ a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. *Hudební výchova: časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní*. **2018**(3-4). ISSN 1210-3683.

THE REALLY USEFUL GROUP OF COMPANIES, 2018. *Andrew Lloyd Webber* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.andrewlloydwebber.com/>

VOBORNÍK, Bohumil, 1993. *Didaktické problémy poslechu hudby. 1*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU. ISBN 80-7040-064-1.

VOBORNÍK, Bohumil a Miloš SCHNIERER, 1982. *Didaktika hudební výchovy na I. stupni základní školy. 2. rozšířené*. České Budějovice: Pedagogická fakulta.

VYSLOUŽIL, Jiří, 1995. *Hudební slovník pro každého*. Díl první, věcná část. Vizovice: Lípa. ISBN 80-901199-0-5.

VYSLOUŽIL, Jiří, 1998. *Hudební slovník II. díl: Skladatelé a spisovatelé*. Vizovice: Lípa. ISBN 80-96093-23-9.

ZENKL, Luděk, 1988. *ABC: Hudební nauky. 5*. Praha: Editio Supraphon.

ZICH, Jaroslav, 1981. *Estetické vnímání hudby: Estetika hudby*. Praha: Editio Supraphon.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Poslech v učebnici Hudební výchova pro 4. ročník ZŠ od SPN	31
Obrázek 2: Poslech v učebnici Hudební výchova pro 5. ročník ZŠ od SPN	32
Obrázek 3: Poslech v učebnici Hudební výchova 4 od Nové školy	34
Obrázek 4: Vyřešený název Prodaná nevěsta	51
Obrázek 5: Seřazený děj opery Prodaná nevěsta	53
Obrázek 6: Vytvořená cesta Vltavy	59
Obrázek 7: Rytmus jednotlivých nástrojů	66
Obrázek 8: Vyřešená osmisměrka	70
Obrázek 9: Vyřešená křížovka.....	72
Obrázek 10: Taktovací schémata	77
Obrázek 11: Vyřešená křížovka Humoreska	89

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Otázka 1 – úvodní testování	97
Graf 2: Otázka 1 – závěrečné testování	97
Graf 3: Otázka 2 – srovnání úvodního a závěrečného testování.....	98
Graf 4: Otázka 3 – úvodní testování	99
Graf 5: Otázka 3 – závěrečné testování	99
Graf 6: Otázka 4 – úvodní testování	99
Graf 7: Otázka 4 – závěrečné testování	99
Graf 8: Otázka 5 – úvodní testování	100
Graf 9: Otázka 5 – závěrečné testování	100
Graf 10: Otázka 7 – úvodní testování	102
Graf 11: Otázka 7 – závěrečné testování	102
Graf 12: Otázka 9 – srovnání úvodního a závěrečného testování.....	105

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Otázka 6	101
Tabulka 2: Otázka 8	104
Tabulka 3: Porovnání celkové úspěšnosti.....	106

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Antonio Vivaldi – Zima

- Příloha 1.1: Poslechový list 1
- Příloha 1.2: Žákovská práce
- Příloha 1.3: Ilustrace žáka k poslechu
- Příloha 1.4: Obrázek ročních období
- Příloha 1.5: Podobizna Antonia Vivaldi
- Příloha 1.6: Smyčcové nástroje

Příloha 2: Bedřich Smetana – Znáám jednu dívku

- Příloha 2.1: Poslechový list 2
- Příloha 2.2: Žákovská práce
- Příloha 2.3: Tajenka Prodaná nevěsta
- Příloha 2.4: Podobizna Bedřicha Smetany
- Příloha 2.5: Prodaná nevěsta děj k rozstřihání

Příloha 3: Bedřich Smetana – Vltava

- Příloha 3.1: Poslechový list 3
- Příloha 3.2: Žákovská práce
- Příloha 3.3: Obrázek řeky
- Příloha 3.4: Obrázky hudebních nástrojů
- Příloha 3.5: Obrázky pro cestu Vltavy

Příloha 4: Jaroslav Ježek – Bugatti step

- Příloha 4.1: Poslechový list 4
- Příloha 4.2: Žákovská práce
- Příloha 4.3: Fotografie Jaroslava Ježka
- Příloha 4.4: Automobil Bugatti

Příloha 5: Jakub Jan Ryba – Česká mše vánoční

- Příloha 5.1: Poslechový list 5
- Příloha 5.2: Žákovská práce
- Příloha 5.3: Osmisměrka
- Příloha 5.4: Podobizna Jakuba Jana Ryby
- Příloha 5.5: Fotografie varhan
- Příloha 5.6: Obrázky v poslechovém listu

Příloha 6: Fryderyk Chopin – Valčík a moll

Příloha 6.1: Poslechový list 6

Příloha 6.2: Žákovská práce

Příloha 6.3: Podobizna Fryderyka Chopina

Příloha 6.4: Obrázky tanců pro motivaci

Příloha 6.5: Obrázek dirigenta

Příloha 6.6: Taktovací schémata

Příloha 7: Andrew Llyod Webber – Memory

Příloha 7.1: Poslechový list 7

Příloha 7.2: Žákovská práce

Příloha 7.3: Fotografie A. L. Webbera

Příloha 8: Antonín Dvořák – Humoreska č. 7

Příloha 8.1: Poslechový list 8

Příloha 8.2: Žákovská práce

Příloha 8.3: Křížovka Humoreska

Příloha 8.4: Podobizna Antonína Dvořáka

Příloha 8.5: Obrázky v poslechovém listu

Příloha 9: Zadáání testu

Příloha 1 Antonio Vivaldi – Zima

Příloha 1.1 Poslechový list 1

POSLECHOVÝ LIST 1

ANTONIO VIVALDI

(1678-1741)

Název skladby: _____

Zakroužkuj slova, která podle tebe vystihují skladbu:

Veselá, smutná, klidná, neklidná, vážná, něžná, divoká, slavnostní, příjemná, milá, děsivá,
chladná, zasněná, vtipná, ponurá, bouřlivá

Pamatuj si:

VIOLONCELLO

KONTRABAS

Příloha 1.2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST 1
ANTONIO VIVALDI
(1678-1741)

Název skladby: Zima (čtyřroční chůze)

Zakroužkuj slova, která podle tebe vystihují skladbu:

Veselá, smutná, klidná, neklidná, vážná, něžná, divoká, slavnostní, příjemná,
milá, děsivá, chladná, zasněžená, vtipná, ponurá, bouřlivá

Pamatuj si:

INSTRUMENTÁLNÍ
ORCHESTR

SMYČCOVÉ NÁSTROJE
SÓLISTA

HOUSLE

VIOLA

VIOLONCELLO

KONTRABAS

Příloha 1.3 Ilustrace žáka k poslechu

Zdroj: vlastní

Příloha 1.4 Obrázek ročních období

Zdroj: *Howstuffworks* [online]. [cit. 2023-01-06].

Dostupné z: <https://science.howstuffworks.com/nature/climate-weather/atmospheric/climate-change-four-seasons-redefine.htm>

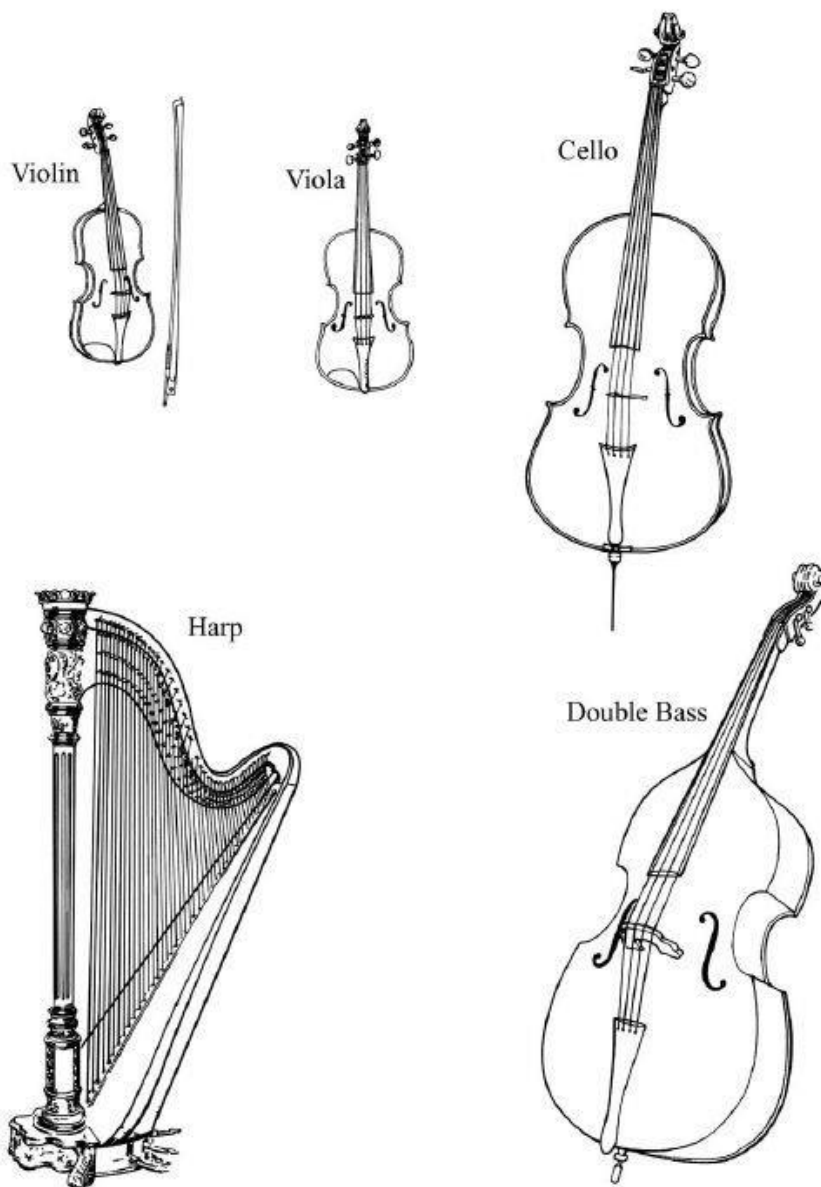
Příloha 1.5 Podobizna Antonia Vivaldi

Zdroj: *BBC.com* [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://www.bbc.co.uk/teach/ten-pieces/classical-music-antonio-vivaldi-winter-from-the-four-seasons/zf98bdm>

Příloha 1.6 Smyčcové nástroje

The String Family

Zdroj: *Pinterest* [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://sk.pinterest.com/pin/679058450054054450/>

Příloha 2 Bedřich Smetana – Znáám jednu dívku

Příloha 2.1 Poslechový list 2

POSLECHOVÝ LIST 2

BEDŘICH SMETANA

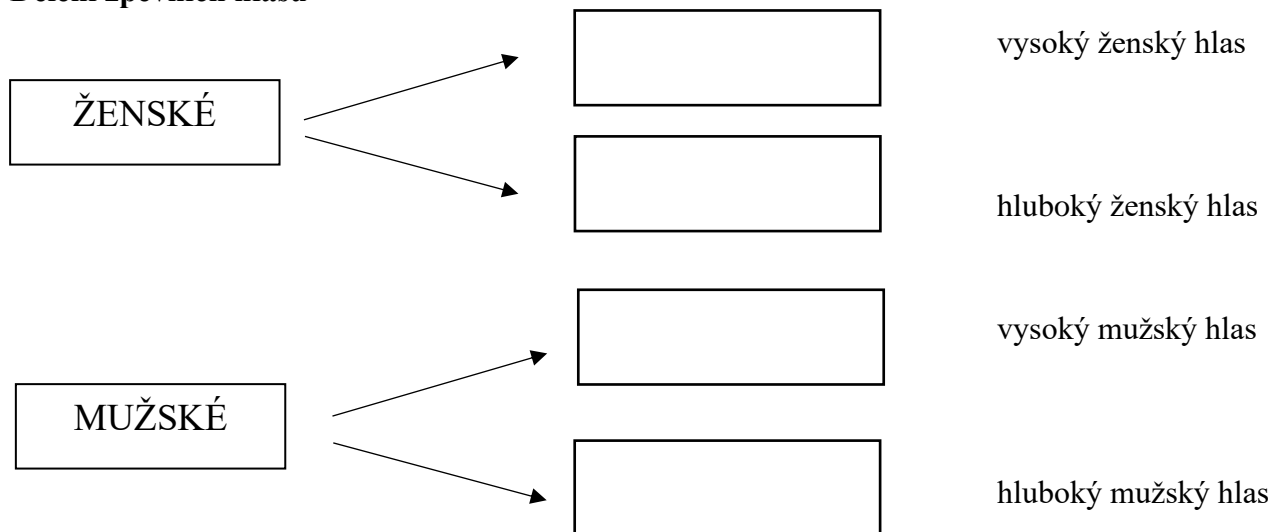
(1824-1884)

Název skladby: **Znáám jednu dívku** (árie z opery Prodaná nevěsta)

OPERA = _____

Dělení zpěvních hlasů

Kolik lidí v ukázce zpívá? _____

Jak se jmenují postavy, které v ukázce zpívají?

Připiš pod ně název jejich zpěvního hlasu.

Příloha 2.2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST

BEDŘICH SMETANA

(1824-1884)

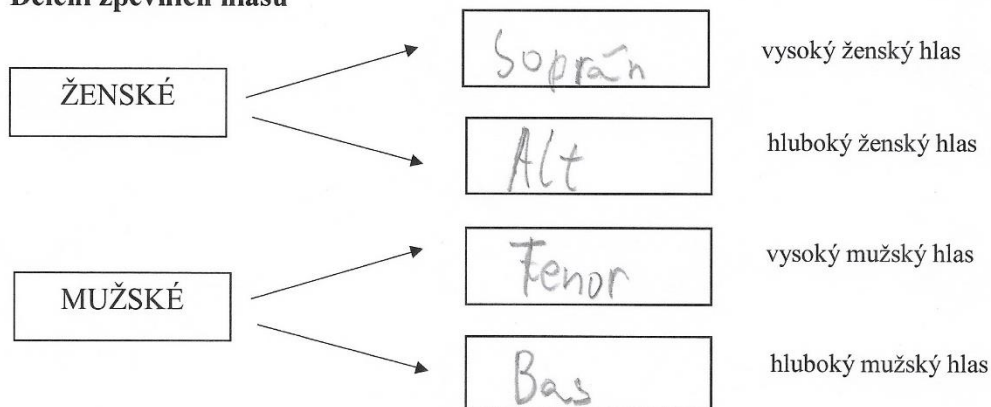
Významný český skladatel,
skládal klavírní
Je známý i ve Švédsku.

Název skladby: **Znám jednu dívku** (árie z opery Prodaná nevěsta)

OPERA = divadelní hra, kde se zpívá místo mluveně.

Dělení zpěvních hlasů

Kolik lidí v ukázce zpívá? 2

Jak se jmenují postavy, které v ukázce zpívají?

Připiš pod ně název jejich zpěvního hlasu.

Kecál Jeník
bas tenor

Příloha 2.3 Tajenka Prodaná nevěsta

VIOLONCELLO

NEVĚ

HOUSLE

PROD

VIOLA

ANÁ

KONTRABAS

STA

Příloha 2.4 Podobizna Bedřicha Smetany

Zdroj: *Wikimedia.org* [online]. [cit. 2023-01-06].

Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b3/Bedrich_Smetana.jpg

Příloha 2.5 Prodaná nevěsta – děj k rozstříhání

Mařenka, dcera sedláka Krušiny, a chudý chasník Jeník se mají rádi.

Dohazovač Kecal však pro Mařenku vybral jiného ženicha, koktavého Vaška, syna sedláka Míchy.

Mařenčin otec se kdysi zavázal, že svoji dceru dá jedině Míchovu synovi.

Kecal proto nabídne Jeníkovi tři sta zlatých, aby se nevěsty vzdal.

Jeník na obchod přistoupí, nikdo však netuší, že Jeník je Míchův syn z prvního manželství, který v mládí odešel do světa.

Mařenka, nešťastná z Jeníkovy zrady, se rozhodne vzít si Vaška.

V té chvíli do vsi přijedou komedianti a Vašek se rázem zamiluje do Esmeraldy a slíbí hrát medvěda.

Kecal sezve vesničany, aby ohlásil zasnoubení Mařenky s Vaškem.

K překvapení všech se ukáže, že Jeník je Míchův syn a že má podle Krušinova slibu na Mařenku stejné právo jako Vašek.

Krušinovi i Míchovi dají Mařence a Jeníkovi své požehnání.

Příloha 3 Bedřich Smetana - Vltava

Příloha 3.1 Poslechový list 3

POSLECHOVÝ LIST 3

BEDŘICH SMETANA

(1824-1884)

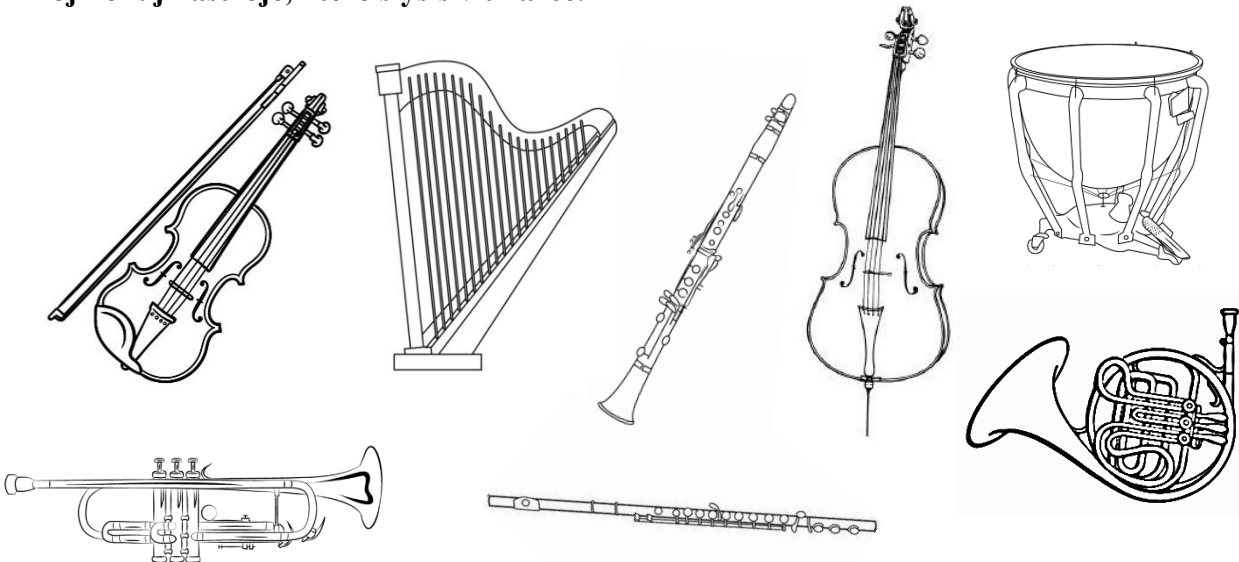

Název skladby: _____

Název celého cyklu: _____

SYMFONICKÁ BÁSEŇ = _____

Pojmenuj nástroje, které slyšíš v ukázce.

Jaký nástroj představuje na začátku skladby pramen Vltavy? (červeně)

Jaké nástroje hrají hlavní téma Vltavy? (modře)

Jaký nástroj hraje lesní téma? (zeleně)

Zkus zaznamenat, jak melodie v daném úseku stoupá a klesá.

Příloha 3. 2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST
BEDŘICH SMETANA
(1824-1884)

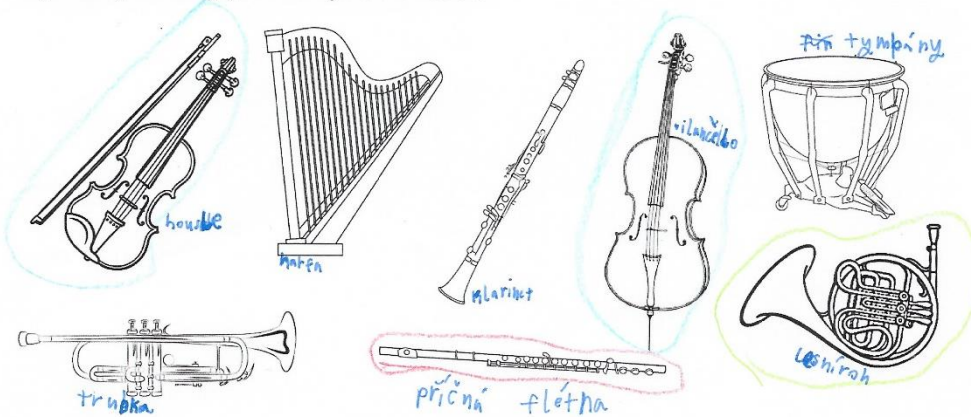

Název skladby: Vltava

Název celého cyklu: Má vlast

SYMFONICKÁ BÁSEŇ = Skladba na mimohudební téma

Pojmenuj nástroje, které slyšíš v ukázce.

Jaký nástroj představuje na začátku skladby pramen Vltavy? (červeně)

Jaké nástroje hrají hlavní téma Vltavy? (modře)

Jaký nástroj hraje lesní téma? (zeleně)

Zkus zaznamenat, jak melodie v daném úseku stoupá a klesá.

Zdroj: vlastní

Příloha 3.3 Obrázek řeky

Zdroj: *Příroda.cz* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.priroda.cz/clanky/foto/prosicky-vltava.jpg>

Příloha 3.4 Obrázky hudebních nástrojů

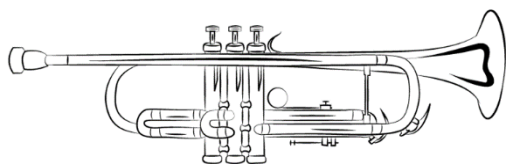

Zdroj: *Freepik* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://img.freepik.com/premium-vector/hand-drawn-classical-violin-without-bow-stringed-bow-musical-instrument-vector-illustration_501907-850.jpg?w=2000

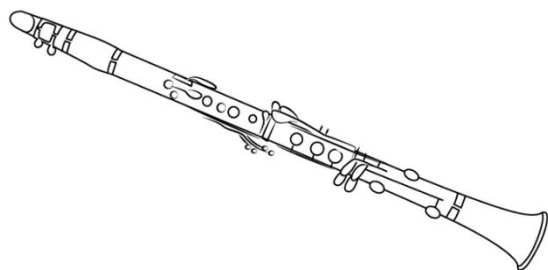
Zdroj: *Supercoloring* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: https://www.supercoloring.com/sites/default/files/styles/coloring_medium/public/cif/2022/01/lever-harp-coloring-page_1.png

Zdroj: *Drawing Tutorials* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://www.drawingtutorials101.com/drawing-tutorials/Others/Musical-Instruments/trumpet/how-to-draw-Trumpet-step-0.png>

Zdroj: *Drawing Tutorials* [online]. [cit. 2023-01-07].

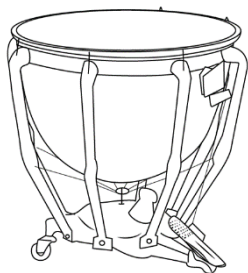
Dostupné z: <https://www.drawingtutorials101.com/drawing-tutorials/Others/Musical-Instruments/clarinet/how-to-draw-Clarinet-step-0.png>

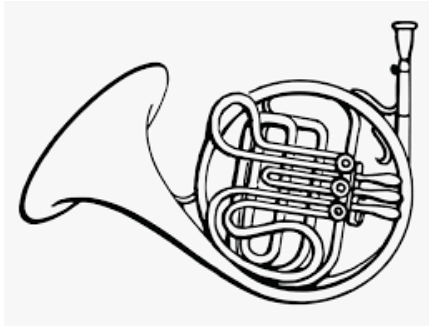
Zdroj: *Clker.com* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcRCufgpyE28yTF7yDzUul8befVzrwFjPs3VkuxLYJ_ORknvLe15h3b5HCPA9J-THex8r8c&usqp=CAU

Zdroj: *Pinterest* [online]. [cit. 2023-01-06]. Dostupné z: <https://sk.pinterest.com/pin/679058450054054450/>

Zdroj: *Drawing Tutorials* [online]. [cit. 2023-01-07].
Dostupné z: <https://www.drawingtutorials101.com/drawing-tutorials/Others/Musical-Instruments/timpani/how-to-draw-Timpani-step-0.png>

Zdroj: *Pngitem* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://www.drawingtutorials101.com/drawing-tutorials/Others/Musical-Instruments/timpani/how-to-draw-Timpani-step-0.png>

Příloha 3.5 Obrázky pro cestu Vltavy

Zdroj: *Ktc-tabor.cz* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.kct-tabor.cz/gymta/Vltava/img/Vltava.jpg>

Zdroj: *Kudyznudy.cz: CzechTourism* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://dbesx3kp2k1lc.cloudfront.net/files/26/26d3ed56-76ea-484e-8bff-cc937a042239.webp?v=20221007090135>

Zdroj: *Folklorista.cz* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://www.vonica.cz/wp-content/uploads/2013/05/02.jpg>

Zdroj: *Myslivosť* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://myslivost.blogspot.com/2017/06/mylivecke-tradice-troubeni-lesni-rohy.html>

Příloha 4 Jaroslav Ježek – Bugatti step

Příloha 4.1 Poslechový list 4

POSLECHOVÝ LIST 4

JAROSLAV JEŽEK

(1906-1942)

Název skladby: **Bugatti step**

Jaké zvuky, které vydává auto, ve skladbě slyšíš?

DYNAMIKA = _____

Přiřaď k dynamickým značkám jejich význam.

<i>f</i>	zesilovat
	středně silně
<i>mf</i>	silně
	slabě
<i>p</i>	zeslabovat

Vyber tempo, ve kterém je podle tebe skladba zahráná.

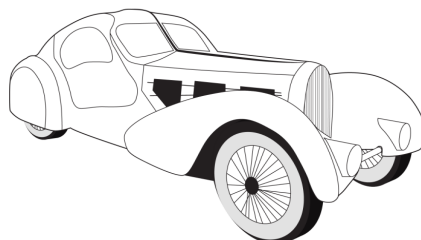
adagio = pomalu, zvolna

andante = volně, krokem

allegro = vesele, rychle

prestissimo = co nejrychleji

Mění se výrazně tempo během skladby? _____

Příloha 4.2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST
JAROSLAV JEŽEK
(1906-1942)

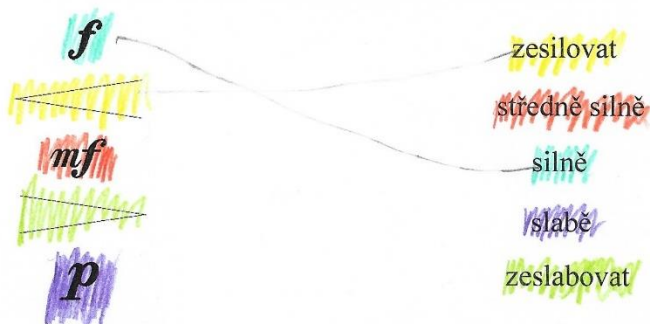
Název skladby: **Bugatti step**

Jaké zvuky, které vydává auto, ve skladbě slyšíš?

rozjetí auta, nasearbo-
vání, zabáčení zavřených dveří.

DYNAMIKA = jak silně nebo slabě
máme hrát.

Přiřaď k dynamickým značkám jejich význam.

Vyber tempo, ve kterém je podle tebe skladba zahráná.

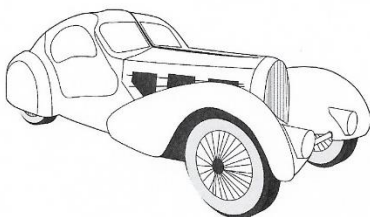
adagio = pomalu, zvolna

andante = volně, krokem

allegro = vesele, rychle

prestissimo = co nejrychleji

Mění se výrazně tempo během skladby? nemění

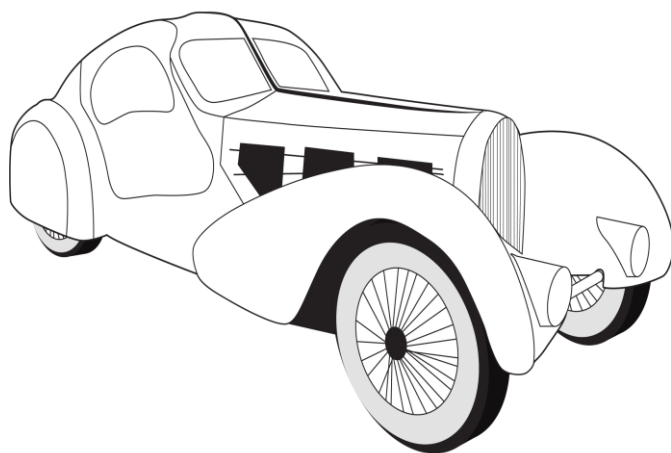
Příloha 4.3 Fotografie Jaroslava Ježka

Zdroj: *Praha11.cz* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://www.praha11.cz/galerie/obrazky/imager.php?img=63027&x=434&y=600>

Příloha 4.4 Automobil Bugatti

Zdroj: *Supercoloring* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: https://www.supercoloring.com/sites/default/files/styles/coloring_full/public/cif/2020/09/1935-bugatti-type-57s-competition-coupe-aerolithe-coloring-page.png

Příloha 5 Jakub Jan Ryba – Česká mše vánoční

Příloha 5.1 Poslechový list 5

POSLECHOVÝ LIST 5

JAKUB JAN RYBA

(1765-1815)

Název skladby: **Česká mše vánoční** (část Gloria)

MŠE = _____

Napiš k druhu hudby správný význam.

Barevně zakroužkuj druh hudby v této skladbě.

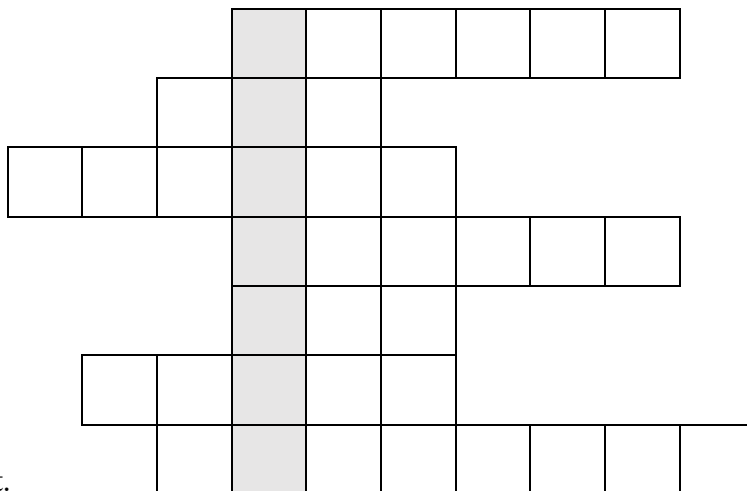
Vokální hudba = _____

Instrumentální hudba = _____

Vokálně instrumentální hudba = _____

Vylušti křížovku.

- 1) Kdy se nejčastěji hraje tato skladba?
- 2) Nejhlubší mužský hlas
- 3) Nejvyšší ženský hlas
- 4) Nejmenší smyčcový nástroj
- 5) Nejhlubší ženský hlas
- 6) Nejvyšší mužský hlas
- 7) Určuje, jak silně nebo slabě mám hrát.

Přiřaď k obrázkům správné slovo z nabídky.

orchestr, sólista, duo, sbor

Příloha 5.2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST

JAKUB JAN RYBA
(1765-1815)

Název skladby: Česká mše vánoční (část Gloria)

MŠE = obřad v kostele

Napiš k druhu hudby správný význam.

Barevně zakroužkuj druh hudby v této skladbě.

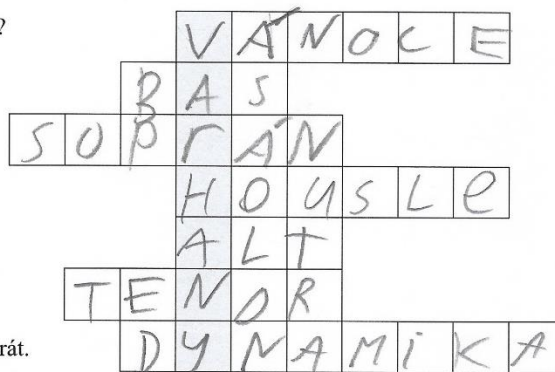
Vokální hudba = určena ke zpěvu

Instrumentální hudba = určena pro hudební nástroje

Vokálně – instrumentální hudba = určena pro nástroje a zpěv

Vylušti křížovku.

- 1) Kdy se nejčastěji hraje tato skladba?
- 2) Nejhlubší mužský hlas
- 3) Nejvyšší ženský hlas
- 4) Nejmenší smyčcový nástroj
- 5) Nejhlubší ženský hlas
- 6) Nejvyšší mužský hlas
- 7) Určuje, jak silně nebo slabě mám hrát.

Přiřaď k obrázkům správné slovo z nabídky.

orchestr, sólista, duo, sbor

Příloha 5.3 Osmisměrka

T	Č	A	K	B	U	R	T
H	E	F	L	É	T	N	A
A	Y	N	Á	P	M	Y	T
R	E	S	I	A	S	A	B
F	K	H	Á	R	M	Š	E
A	O	V	Á	N	A	O	Č
R	N	R	Í	V	A	L	K
E	L	S	U	O	H	Í	K

Zdroj: vlastní

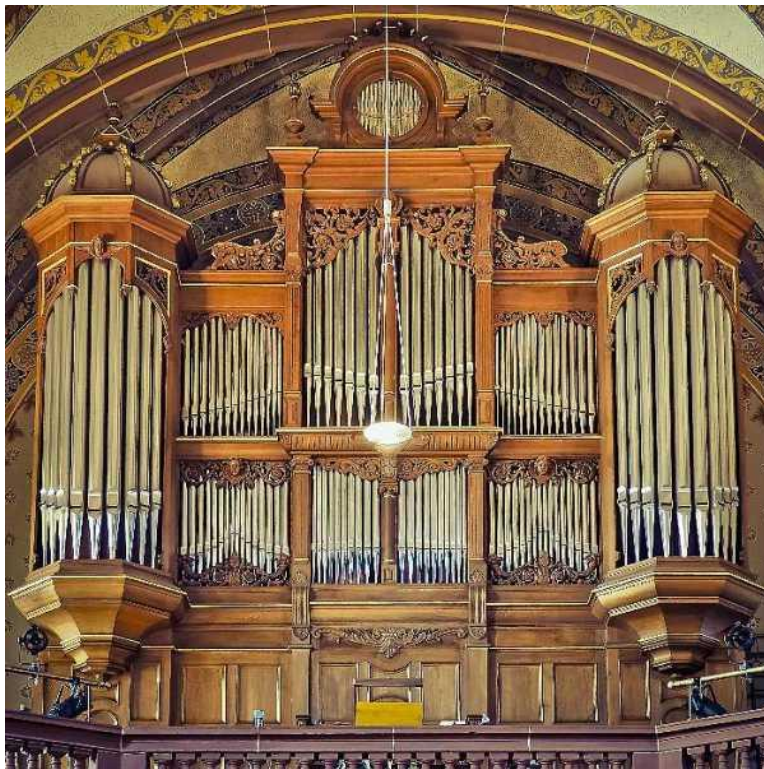
Příloha 5.4 Podobizna Jakuba Jana Ryby

Zdroj: *Wikimedia.org* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6e/JJryba.jpg>

Příloha 5.5 Fotografie varhan

Zdroj: *Perfektum.cz* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://perfektum.cz/wp-content/uploads/2020/08/kostelni-varhany.jpg>

Příloha 5.6 Obrázky v poslechovém listu

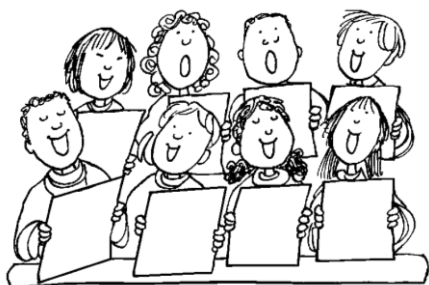

Zdroj: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://www.shutterstock.com/image-vector/drawing-singer-microphone-260nw-1045159270.jpg>

Zdroj: *Shutterstock* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://ak.picdn.net/shutterstock/videos/1028979959/thumb/9.jpg>

Zdroj: *Clipart Library* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <http://clipart-library.com/free/choir-clipart-black-and-white.html>

Zdroj: *Pinterest* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://i.pinimg.com/originals/17/74/c5/1774c54afb8a1b864e5c03988431a963.jpg>

Příloha 6 Fryderyk Chopin – Valčík a moll

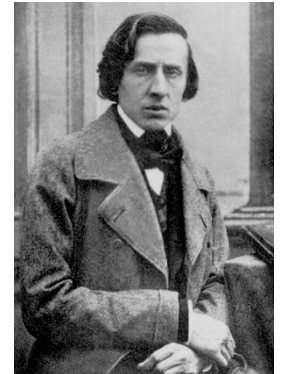
Příloha 6.1 Poslechový list 6

POSLECHOVÝ LIST 6

FRYDERYK CHOPIN

(1810-1849)

Název skladby: **Valčík a moll**

Jaké znáš další tance kromě valčíku?

Na kolik dob počítáme valčík? _____

Zahrajeme si na dirigenta.

Kdo je to dirigent? _____

Zkus poznat, jestli je skladba na 2 doby nebo na 3 doby.

1. ukázka: _____
2. ukázka: _____
3. ukázka: _____

Modře vyznač slova, jak na tebe působí skladba v mollové části.

Zeleně vyznač slova, jak na tebe působí skladba v durové části.

Veselá, smutná, příjemná, vážná, něžná, divoká, slavnostní, příjemná, milá, děsivá,
nadějná, zasněná, vtipná, ponurá, radostná, odvážná

Rozhodni, zda je věta pravdivá.

Tempo se v průběhu skladby nemění. ANO / NE

Na konci jednotlivých částí skladby hráč zpomaluje. ANO / NE

Tempo v durové části je rychlejší. ANO / NE

Skladba je hrána na harfu. ANO / NE

Příloha 6.2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST

FRYDERYK CHOPIN

(1810-1849)

Název skladby: **Valčík a-moll**

Jaké znáš další tance kromě valčíku?

polka, cha cha, tango, mazurka

Na kolik dob počítáme valčík? na 3 doby

Zahrajeme si na dirigenta.

Kdo je to dirigent? Dirigent řídí celý orchestr

Zkus poznat, jestli je skladba na 2 doby nebo na 3 doby.

1. ukázka: 2 doby : polka
2. ukázka: 2 doby : polka
3. ukázka: 3 doby : valčík

Modře vyznač slova, jak na tebe působí skladba v mollové části.

Zeleně vyznač slova, jak na tebe působí skladba v durové části.

Veselá, smutná, příjemná, vážná, něžná, divoká, slavnostní, příjemná, milá, děsivá, nadějná, zasněná, vtipná, ponurá, radostná, odvážná

Rozhodni, zda je věta pravdivá.

Tempo se v průběhu skladby nemění. ANO / NE

Na konci jednotlivých částí skladby hráč zpomaluje. ANO / NE

Tempo v durové části je rychlejší. ANO / NE

Skladba je hrána na harfu. ANO / NE

Příloha 6.3 Podobizna Fryderyka Chopina

Zdroj: *Wikimedia.org* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e8/Frederic_Chopin_photo.jpeg

Příloha 6.4 Obrázky tanců pro motivaci

Zdroj: *Wikimedia.org* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c7/Tango-ballroom-competition.jpg>

Zdroj: [Akela.mendelu.cz](https://akela.mendelu.cz) [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://akela.mendelu.cz/~xnyvltov/standard2.jpg>

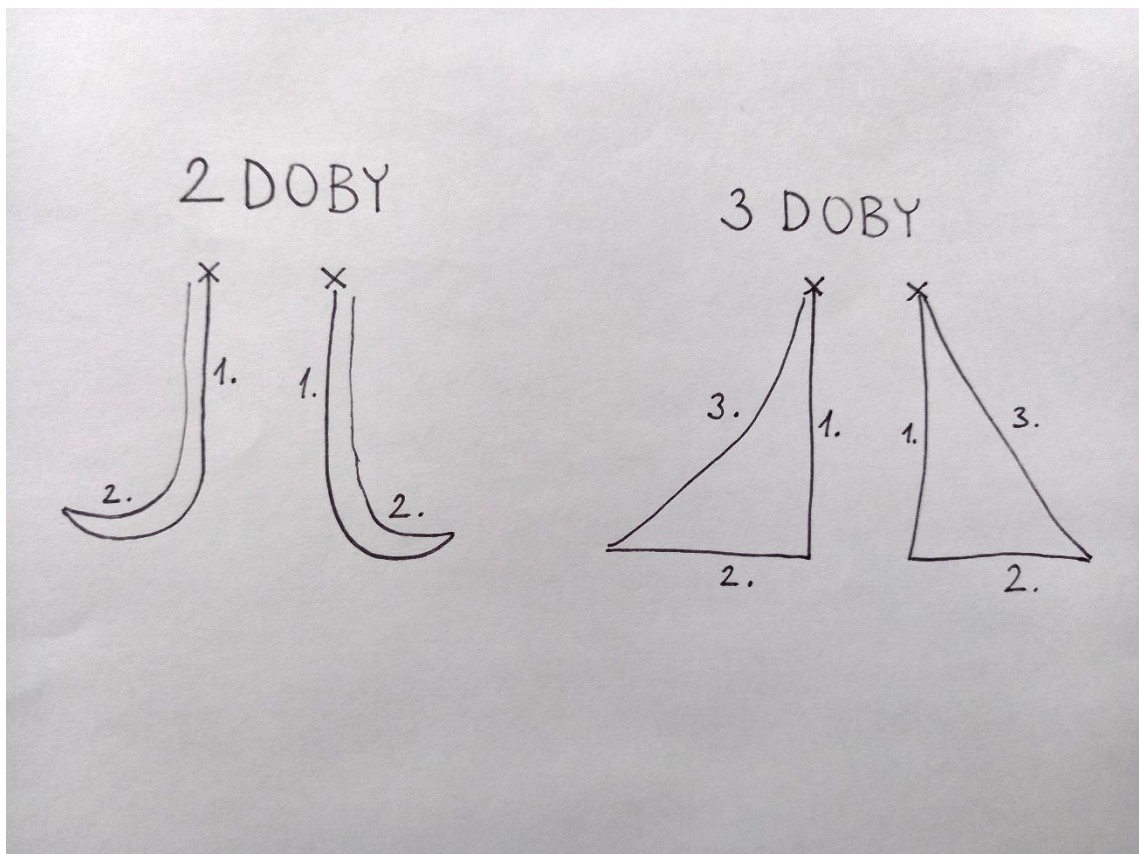
Příloha 6.5 Obrázek dirigenta

Zdroj: [Istock](https://www.istockphoto.com) [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: https://media.istockphoto.com/id/1370292377/vector/conductor-directs-the-orchestra-graphic-black-white-sketch-illustration-vector.jpg?s=612x612&w=0&k=20&c=tpfAR5VKFwX2w-7QGg_nzViUI4XxdAdymB3XWHSe5z4=

Příloha 6.6 Taktovací schémata

Zdroj: vlastní

Příloha 7 Andrew Llyod Webber - Memory

Příloha 7.1 Poslechový list 7

POSLECHOVÝ LIST 7
ANDREW LLOYD WEBBER
(*1948)

Název skladby: **Memory**

Název _____: Cats

Vyřeš přesmyčky, ve kterých se skrývají druhy hudby.

PAROE = _____ ZUKILÁM = _____

ŠME = _____ CATEN = _____

KERTONC = _____ ALBET = _____

Jaký druh hudby odpovídá naší skladbě? _____

Pamatuj si:

Nabídka slov: *orchestrální, vokálně – instrumentální, instrumentální, vokální, dvě, tři, pět, duo, trio, mnoho, málo, dynamika, tempo, rytmus*

Dopiš do textu vhodná slova z nabídky.

Ve skladbě se zpívá, ale také hraje na hudební nástroje.

Jedná se tedy o skladbu _____.

Skladbu Memory zpívají celkem _____ zpěvačky.

V jednu chvíli zpívají obě najednou, což nazýváme _____.

Skladbu hraje _____ nástrojů, jde tedy o skladbu _____.

V písni se často mění _____ - hudba často zesiluje a zeslabuje.

Příloha 7.2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST

ANDREW LLOYD WEBBER

(*1948)

Název skladby: **Memory**

Název muzikálu: Cats

Vyřeš přesmyčky, ve kterých se skrývají druhy hudby.

PAROE = opera

ZUKILÁM = muzikál

ŠME = mše

CATEN = tanec

KERTONC = koncert

ALBET = balet

Jaký druh hudby odpovídá naší skladbě? muzikál

Pamatuj si:

zpěv

tanec

herectví

divadlo

Dopiš do textu vhodná slova z nabídky.

Nabídka slov: ~~orchestrální~~, ~~vokálně – instrumentální~~, ~~instrumentální~~, ~~vokální~~, ~~dvě~~, ~~tři~~, ~~pět~~, ~~duo~~, ~~trio~~, ~~mnoho~~, ~~málo~~, ~~dynamika~~, ~~tempo~~, ~~rytmus~~

Ve skladbě se zpívá, ale také hraje na hudební nástroje.

Jedná se tedy o skladbu vokálně-instrumentální.

Skladbu Memory zpívají celkem dvě zpěvačky.

V jednu chvíli zpívají obě najednou, což nazýváme duo.

Skladbu hraje mnoho nástrojů, jde tedy o skladbu orchestrální.

V písni se často mění dynamika - hudba často zesiluje a zeslabuje.

Zdroj: vlastní

Příloha 7.3 Fotografie A. L. Webbera

Zdroj: *Variety500* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: https://variety.com/wp-content/uploads/2021/12/Andrew_Lloyd_Webber.png

Příloha 8 Antonín Dvořák – Humoreska č. 7

Příloha 8.1 Poslechový list 8

POSLECHOVÝ LIST 8

ANTONÍN DVOŘÁK

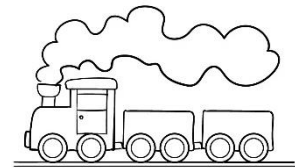
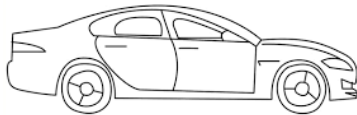
(1841–1904)

Název skladby: **Humoreska č. 7**

HUMORESKA = _____

Jaký dopravní prostředek si při poslechu představíš?

Vymysli 4 slova, která podle tebe vystihují náladu skladby.

Zaměřte se na melodii.

Zní všechny části skladby stejně? _____

Kolik různých dílů skladby slyšíte? _____

Napište, jak se díly skladby střídají.

Příloha 8.2 Žákovská práce

POSLECHOVÝ LIST
ANTONÍN DVOŘÁK
(1841–1904)

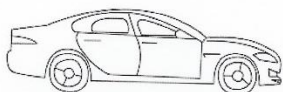

Jeho otec byl řezník.
Od malá byl hudebně nadaný.
Jeho dirigent byl Smetana

Název skladby: **Humoreska č.7**

HUMORESKA = Krátká humorná povídka.

Jaký dopravní prostředek si při poslechu představíš?

Vymysli 4 slova, která podle tebe vystihují náladu skladby.

pomalá veselá klidná vzdnašející

Zaměřte se na melodii.

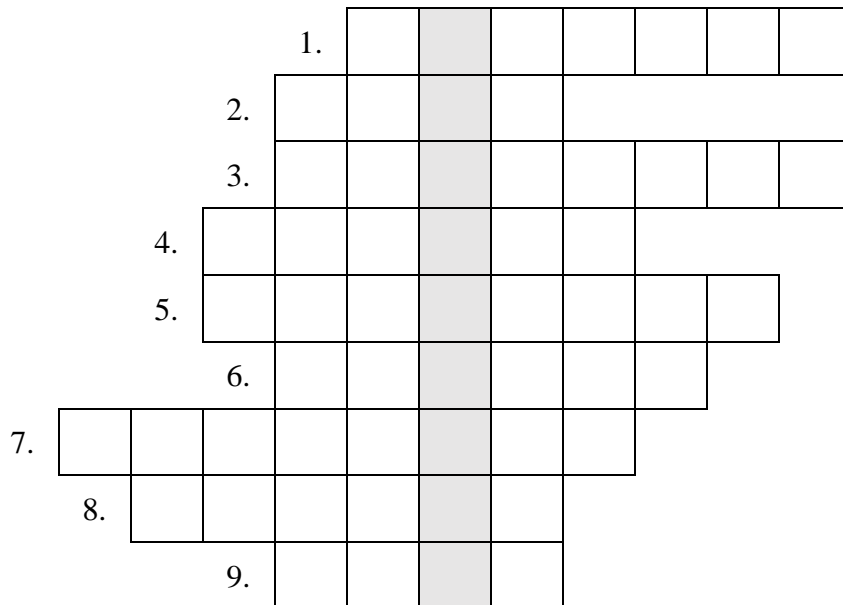
Zní všechny části skladby stejně? ne

Kolik různých dílů skladby slyšíte? tři

Napište, jak se díly skladby střídají.

A B A C A B

Příloha 8.3 Křížovka Humoreska

- 1) Nejvyšší smyčcový nástroj
- 2) Dva zpěváci
- 3) Skladatel opery Prodaná nevěsta
- 4) Druhý nejvyšší smyčcový nástroj
- 5) Nástroj v kostele
- 6) Určuje, jak rychle máme hrát
- 7) Uskupení více nástrojů
- 8) Tanec na 2 doby
- 9) Nejhlubší mužský hlas

Zdroj: vlastní

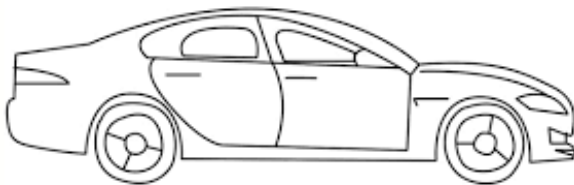
Příloha 8.4 Podobizna Antonína Dvořáka

Zdroj: *Wikimedia.org* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/12/Dvorak.jpg/1200px-Dvorak.jpg>

Příloha 8.5 Obrázky v poslechovém listu

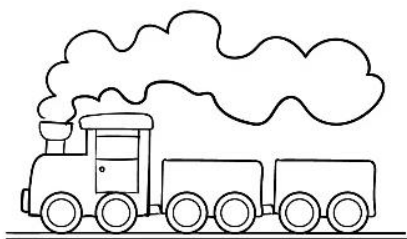
Zdroj: *Drawing Tutorials* [online]. [cit. 2023-01-07].

Dostupné z: <https://www.drawingtutorials101.com/drawing-tutorials/Transportation/Sports-Cars/porsche-car-side-view/how-to-draw-Porsche-Side-View-step-0.png>

Zdroj: *Istock* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z:

https://media.istockphoto.com/id/1012331770/vector/bicycle.jpg?s=612x612&w=0&k=20&c=_iPfomefR7sstT8x0dQhrAm5O28sSaVo4jFpdHIjaX0=

Zdroj: *Iheartcraftythings.com* [online]. [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://iheartcraftythings.com/wp-content/uploads/2021/06/8-16.jpg>

Příloha 9 Zadání testu

POSLECHOVÉ ČINNOSTI – testování

1) Který z dvojice tónů je vyšší?

a) _____ b) _____ c) _____ d) _____ e) _____

2) Rozhodni, jestli melodie klesá nebo stoupá.

a) _____ b) _____ c) _____

3) Ve které z ukázek slyšíš zeslabování? a) b) c) d)

4) Která z ukázek byla nahlas? a) b) c) d)

5) Která z ukázek byla potichu? a) b) c) d)

6) Jak se jmenují tyto tance a na kolik dob je počítáme?

a) _____ b) _____

7) Zakroužkuj správnou odpověď.

a) V této ukázce tempo zrychluje.

b) V této ukázce tempo zpomaluje.

c) V této ukázce se tempo nemění.

8) Poznej hudební nástroj podle ukázky.

a) _____ b) _____

c) _____ d) _____

9) Rozhodni, jestli je věta pravdivá.

a) Skladba je vokálně instrumentální. ANO / NE

b) Ve skladbě zpívá sólista. ANO / NE

c) Ve skladbě hraje orchestr. ANO / NE

d) Ve skladbě se vůbec nezpívá. ANO / NE